

Nr 122

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående vissa statsbidrag på skolväsendets område; given Stockholms slott den 15 mars 1957.

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla de förslag, om vilkas avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

GUSTAF ADOLF

Ivar Persson

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen behandlas frågor rörande dels vissa driftbidrag dels vissa anläggningsbidrag till kostnader för kommunernas skolväsen. I de delar, som rör driftbidragen, utgör denna proposition ett komplement till propositionen den 8 mars 1957 angående grunder för en förenklad statsbidragsgivning, avseende driftbidragen till primärkommunerna.

På grundval av en av särskilda sakkunniga gjord utredning framlägges förslag om förenkling av gällande bestämmelser om skolskjuts- och inackorderingsverksamheten. Härvid förordas bland annat enhetliga bestämmelser för folk- och fortsättningsskolan, vilket medför att de särskilda föreskrifterna om statsbidrag till kostnaderna för centralisering av fortsättnings-skolväsendet icke längre erfordras. Statsbidraget till inackorderingsverksamheten föreslås utgå med ett enhetligt belopp av 3 kronor per elev och inackorderingsdag.

Statsbidragsgivningen till försöksverksamheten på enhetsskolans högsta-dium föreslås utformad enligt samma förenklade system som i nyssnämnda proposition den 8 mars 1957 föreslagits i fråga om folkskolväsendet i allmänhet. Detta förslag innebär, att de egentliga försökskostnaderna skall täckas huvudsakligen genom det särskilda försökskostnadsbidraget, vilket

föreslås utgå med ett för alla försöksdistrikt enhetligt belopp av 80 kronor per elev och år.

I fråga om anläggningsbidragen föreslås, att bidragsunderlaget för byggnader inom det allmänna skolväsendet skall, utom i vissa undantagsfall, beräknas på grundval av ett enhetspris av 900 kronor per kvadratmeter nettogolvyta. Enhetsprismetoden innebär en avsevärd förenkling av statsbidragsberäkningen men avses därjämte skola stimulera till ett nedbringande av skolbyggnadskostnaderna. Bidrag till provisoriska skollokaler föreslås utgå till kostnader även för andra lokaler än klassrum och beräknas efter ett belopp av 325 kronor per kvadratmeter nettogolvyta. Beträffande yrkesskolväsendet föreslås att statsbidrag till byggnader för vissa centrala yrkesskolor skall utgå enligt nu för centrala verkstadsskolor gällande grunder samt att statsbidrag till byggnader för övriga centrala yrkesskolor och för lokala yrkesskolor skall utgå enligt i huvudsak samma grunder som för bidrag till skollokaler för det allmänna skolväsendet. Bidragsunderlaget skall dock beräknas på de verkliga kostnaderna men i regel maximeras enligt ett enhetspris av 900 kronor per kvadratmeter nettogolvyta. För provisoriska skollokaler inom yrkesskolväsendet förordas samma statsbidragsgrunder som för dylika lokaler inom det allmänna skolväsendet.

Utdrag av protokollet över ecklesiastikärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 15 mars 1957.

N ä r v a r a n d e :

Statsministern ERLANDER, ministern för utrikes ärendena UNDEÉN, statsråden ZETTERBERG, NILSSON, STRÄNG, ERICSSON, ANDERSSON, HEDLUND, PERSSON, LINDELL, LINDSTRÖM, LANGE, LINDHOLM, NÄSGÅRD, KLING, ELIASSON.

Efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter anmäler chefen för ecklesiastikdepartementet, statsrådet Persson, frågor angående *vissa statsbidrag på skolväsendets område* och anför därvid följande.

I. Inledning

Samtliga nu utgående statsbidrag till primärkommunerna för driftkostnader på skolväsendets område, vilka regleras genom av Kungl. Maj:t utfärdade bestämmelser, har från förenklingssynpunkt behandlats av *allmänna statsbidragsutredningen*. Huvuddelen av dessa bidrag upptogs till granskning i utredningens betänkande »Förenklad statsbidragsgivning» (SOU 1956: 8). De övriga har behandlats i följande särskilda promemorior, nämligen *promemoria den 29 mars 1956 rörande förenklad statsbidragsgivning till högstadiet vid försöksverksamhet med 9-årig enhetsskola, promemoria den 18 juni 1956 angående förenkling av vissa statsbidrag under åttonde huvudtiteln* samt *promemoria den 4 juli 1956 angående statsbidragen till skolmåltider*. Den sistnämnda promemorian har av utredningen direkt överlämnats såsom arbetsmaterial till sakkunniga för översyn av vissa statsbidrag på skolväsendets område, vilka har att från vidare synpunkter än allmänna statsbidragsutredningen pröva statsbidragsgivningen till bland annat skolmåltidsverksamheten. Sistnämnda utredningsarbete har ännu inte slutförts och dess resultat kan således ej redovisas i förevarande sammanhang.

Allmänna statsbidragsutredningens synpunkter och förslag i nyssnämnda betänkande, i vad de gäller statsbidragen under åttonde huvudtiteln, har med undantag för bidragen till skolskjutsar och inackordering, redovisats och tillsammans med övriga i betänkandet framförda förslag blivit föremål för Kungl. Maj:ts ställningstagande i proposition den 8 mars 1957 på föredragning av chefen för finansdepartementet.

Med hänsyn till att bidragen till skolskjutsar och inackordering genom skolöverstyrelsens försorg var föremål för översyn av särskilda den 22 december 1954 tillkallade sakkunniga, ansåg statsbidragsutredningen det

icke erforderligt att den framlade fullständiga förslag på denna punkt utan begränsade sig till att som underlag för överstyrelsens vidare överväganden redovisa synpunkter på förenklingsmöjligheterna (SOU 1956: 8, s. 81—94). Med skrivelse till Kungl. Maj:t den 12 oktober 1956 har skolöverstyrelsen överlämnat en av folkskolinspektören i Älvsborgs läns västra inspektionsområde Verner Engström och ledamoten av riksdagens andra kammare Olof Wiklund på överstyrelsens uppdrag gjord *utredning angående statsbidrag till skolskjutsar, inackordering m. m. jämte däröver avgivna yttranden* av bland andra statens folkskolinspektörer. Över denna utredning har *infordrade utlåtanden* avgivits av statskontoret, riksräkenskapsverket, statens sakrevision, länsstyrelserna i Kronobergs, Malmöhus, Göteborgs och Bohus, Gävleborgs, Västernorrlands, Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län samt av allmänna statsbidragsutredningen. Härjämte har *yttranden* avgivits av svenska stadsförbundet och svenska landskommunernas förbund.

Över förutnämnda promemoria rörande förenklad statsbidragsgivning till högstadiet vid försöksverksamhet med 9-årig enhetsskola har *infordrade utlåtanden* avgivits av statskontoret, riksräkenskapsverket, statens organisationsnämnd, skolöverstyrelsen efter hörande av vissa folkskolinspektörer och skolstyrelser, överstyrelsen för yrkesutbildning, statens pensionsanstalt, överståthållarämbetet, som i ärendet hört Stockholms stad, samt sakkunniga för översyn av vissa statsbidrag på skolväsendets område. *Yttranden* har därjämte inkommit från svenska stadsförbundet, svenska landskommunernas förbund och Sveriges skolkamerala förening.

Även förenämnda promemoria om förenkling av vissa statsbidrag under åttonde huvudtiteln har remissbehandlats. Härvid har *infordrade utlåtanden* avgivits av statskontoret, riksräkenskapsverket, statens sakrevision, skolöverstyrelsen, som hört vissa folkskolinspektörer, överstyrelsen för yrkesutbildning, sakkunniga för översyn av vissa statsbidrag på skolväsendets område, länsstyrelserna i Södermanlands, Kronobergs, Malmöhus, Göteborgs och Bohus, Kopparbergs, Gävleborgs och Norrbottens län. *Yttranden* har avgivits av svenska stadsförbundet och svenska landskommunernas förbund.

De i nämnda utredning och promemorior föreliggande slutliga förslagen rörande vissa statsbidrag till kommunernas driftkostnader för skolväsendet torde nu böra bli föremål för riksdagens ställningstagande samtidigt med att ställning toges till de Kungl. Maj:ts förslag rörande primärkommunala driftbidrag, som i den förutnämnda propositionen den 8 mars 1957 framlagts på grundval av allmänna statsbidragsutredningens betänkande Förenklad statsbidragsgivning.

Det synes emellertid lämpligt att i detta sammanhang jämväl anmäla vissa förslag om statsbidrag till kommunernas kapitalutgifter för skolväsendet.

I brev till statskontoret den 1 juni 1956 angående anslag för budgetåret 1956/57 till yrkesundervisningen m. m. fäste Kungl. Maj:t *överstyrelsens för yrkesutbildning* uppmärksamhet på vad statsutskottet i utlåtandet 1956: 53 s. 81—83 anfört beträffande byggnadsbidrag till vissa yrkesskolor samt anbefalldes överstyrelsen att inkomma med förslag till närmare utformning m. m. med avseende å byggnadsbidrag till lokala yrkesskolor och sådana centrala yrkesskolor, som nu inte är berättigade till dylikt bidrag. Överstyrelsen har i skrivelse till Kungl. Maj:t den 3 oktober 1956 avgivit förslag i ämnet. Häröver har *infordrade utlåtanden* avgivits av statskontoret, riksräkenskapsverket, allmänna statsbidragsutredningen och sakkunniga för översyn av vissa statsbidrag på skolväsendets område. *Yttranden* har i ärendet avgivits av svenska landstingsförbundet, svenska stadsförbundet och svenska landskommunernas förbund.

Den 13 december 1956 har *sakkunniga för översyn av vissa statsbidrag på skolväsendets område* överlämnat betänkande och förslag rörande *statsbidrag till byggnader för det allmänna skolväsendet m. m.* De sakkunniga, som med stöd av Kungl. Maj:ts bemyndigande tillkallades den 10 april 1952, har varit överdirektören C. W. Curtman, ordförande, ledamöterna av riksdagens andra kammare, lantbrukarna L. D. Cassel och L. A. Widén, ledamöterna av riksdagens första kammare, hemmansägaren N. I. Johansson och chefredaktören A. K. Gillström, ävensom kanslirådet E. Reuter-svärd.

På grund av särskilt uppdrag har de sakkunniga den 20 januari 1953 avgivit förslag rörande statsbidragen till skoldistrikt, i vilka försök med 9-årig enhetsskola bedrives, och den 4 september 1954 förslag angående statsbidrag till tjänstebostäder för folkskolans lärare (SOU 1954: 27). De sakkunniga, som därefter upptagit frågan om statsbidrag till skolbyggnader, har, sedan utredningsarbetet i denna del nu slutförts, överlämnat nyssnämnda betänkande med förslag i ämnet. Häröver har *infordrade utlåtanden* avgivits av statskontoret, riksräkenskapsverket, skolöverstyrelsen, som i ärendet hört vissa statens folkskolinspektörer, överstyrelsen för yrkesutbildning, byggnadsstyrelsen, bostadsstyrelsen, statens byggnadsbesparingsutredning, överståthållarämbetet samt länsstyrelserna i Kristianstads, Skaraborgs, Gävleborgs och Norrbottens län. Härjämte har *yttranden* avgivits av svenska landstingsförbundet, svenska stadsförbundet och svenska landskommunernas förbund.

För arbetet på rationalisering av skolbyggnadsverksamheten och därvid uppnådda resultat har skolöverstyrelsen efter samråd med statens nämnd för byggnadsforskning, statens byggnadsbesparingsutredning samt sakkunniga för översyn av vissa statsbidrag på skolväsendets område avlämnat särskild redogörelse den 11 oktober 1956.

II. Statsbidrag till skolskjutsar, inackordering m. m.

1. Inledning

Den genom skolöverstyrelsens försorg verkställda utredningen rörande statsbidragen till kostnaderna för skolskjutsar m. m. föranleddes närmast av vissa förslag till åtgärder i *besparingssyfte*, vilka framlades av statens sakrevision i skrivelse till Kungl. Maj:t den 5 september 1952 med redogörelse för en av revisionen verkställd granskning av skolskjutsverksamheten. I redogörelsen framhöll sakrevisionen bland annat, att skjutspriserna nästan undantagslöst blir fördelaktigare om skolskjutsarna kan utföras med anlåtande av ordinarie trafikmedel samt att ett verkningsfullt korrektiv mot oskäliga ersättningsanspråk ligger i skoldistriktets möjlighet att utföra skolskjuts i egen regi med distriktet tillhörigt motorfordon.

Sakrevisionen upptog även frågan huruvida nu gällande bestämmelser angående statsbidrag till skolskjutsar vore i behov av ändring och föreslog dels att statsbidraget skulle sänkas från 80 procent till i regel två tredjedelar av skoldistriktets kostnader och dels att för statsbidrag till skolskjuts för elever i folkskolans sjunde eller högre klasser skolvägens minimilängd skulle ökas från 4 till 5 kilometer.

I 1953 års statsverksproposition, bilagan åttonde huvudtiteln, berörde jag under punkten 239 sakrevisionens nämnda skrivelse. Jag ansåg mig därvid inte kunna förorda, att frågan om en annan avvägning av statens bidrag till kommunernas kostnader för skolskjutsverksamheten för det dåvarande togs upp till övervägande av statsmakterna. Beträffande frågan om skolvägens minimilängd såsom villkor för statsbidrag framhöll jag, att någon sådan längd ej var angiven i författningen utan överlämnats åt den allmänna tillämpningen. Jag anförde vidare bland annat följande.

Skolöverstyrelsen har i särskilda anvisningar givit rekommendationer i detta hänseende. Med hänsyn härtill torde det närmast få ankomma på överstyrelsen att med anledning av vad sakrevisionen anført och med beaktande av författningens bestämmelser härutinnan taga ifrågakavande spörsmål under övervägande. I detta sammanhang torde lämpligen även böra undersökas möjligheterna av att i form av anvisningar eller på annat lämpligt sätt till framtida iakttagande rekommendera de inom ramen av nu gällande bestämmelser möjliga besparingsåtgärder, för vilka sakrevisionen redogjort i sin framställning.

Med hänsyn till att skolskjutsverksamheten för varje år antagit allt större proportioner och nya problem i anslutning därtill aktualiserats, an-

såg skolöverstyrelsen att den avsedda undersökningen inte borde begränsas till besparingsåtgärder inom författningens ram utan lät det åt särskilda sakkunniga lämna utredningsuppdraget omfatta en allmän översyn av gällande bestämmelser och anvisningar rörande förutom själva skolskjutsverksamheten även inackorderingsverksamheten och fortsättningskolans centralisering. Den framlagda utredningen, som i fråga om statsbidragsgivningens förenkling nära ansluter sig till de av allmänna statsbidragsutredningen förordade principerna, rymmer således förslag till i det väsentliga helt nya bestämmelser om statsbidrag till skolskjutsar och inackordering ävensom förslag till bestämmelser om skolvägsersättning.

2. Statsbidrag till skolskjutsar

A. Skolskjutsverksamhetens nuvarande omfattning

Statsbidrag till kostnaderna för anordnande av skolskjutsar har utgått sedan år 1926, då riksdagen för första gången beviljade anslag för ändamålet. Detta uppgick till 30 000 kronor. Kungörelse om bidragsbeviljning utfärdades den 28 maj 1926 (nr 143). Prövningen huruvida och med vilket belopp statsbidrag skulle utgå tillkom Kungl. Maj:t.

Ytterligare två kungörelser i ämnet utfärdades, 1933 (nr 288) och 1935 (nr 449), innan den nu gällande författningen angående statsbidrag för anordnande av skolskjutsar åt skolpliktiga barn tillkom år 1947 (nr 346). Beslutanderätten i skjutsärenden, som 1933 i huvudsak överflyttades till skolöverstyrelsen, överfördes 1949 till statens folkskolinspektörer.

De till en början begränsade kraven på statsbidrag steg undan för undan och från och med 1929 har ökade anslag så gott som årligen beviljats. De senaste fem budgetåren har den årliga anslagsökningen uppgått till 3 miljoner kronor. Anslaget uppgår för innevarande budgetår till 30 miljoner kronor och för budgetåret 1957/58 har i statsverkspropositionen föreslagits en medelsanvisning av 33 miljoner kronor.

Skolskjutsverksamhetens mycket betydande expansion har flera orsaker. Den väsentligaste torde vara att kommunerna genom inrättandet av skolskjutsar centraliserat undervisningen och därmed genomfört skolförbättringar även i sådana fall, där statsbidrag inte kunde beviljas förrän efter den nu gällande kungörelsens tillkomst. Härigenom har väsentliga besparingar i fråga om både lärarlöner och skolhusbyggnader åstadkommits, vilka i de flesta fall torde ha överstigit utgifterna för skolskjutsarna. En annan orsak till utgiftshöjningarna är givetvis de vid upprepade tillfällen under de senaste åren höjda transporttaxorna.

Skolskjutsverksamhetens utveckling under perioden 1947/55 framgår av tabell 1.

Tabell 1. Skolskjutsverksamheten redovisningsåren 1947/55

Redovisningsår	Antal barn som färdats med		Kostnaden för			
	egentlig skolskjuts	självskjuts	egentliga skolskjutsar		självskjutsar	
			hela kostn.	per barn	hela kostn.	per barn
1947/48 . . .	43 010	105	8 550 187	198,80	7 047	67,12
1948/49 . . .	63 549	1 024	14 779 614	232,57	73 499	71,78
1949/50 . . .	73 509	1 200	16 694 864	227,11	71 810	59,84
1950/51 . . .	88 105	1 256	19 670 613	223,26	78 127	62,20
1951/52 . . .	98 498	1 008	23 032 566	233,84	64 062	63,55
1952/53 . . .	117 368	1 117	28 081 273	239,26	71 030	63,59
1953/54 . . .	127 758	977	30 700 603	240,30	62 245	63,71
1954/55 . . .	144 647	991	34 733 284	240,12	63 173	63,95

Såväl skolskjutsverksamhetens omfattning som kostnaden per skjutsat barn är emellertid mycket olika inom olika delar av landet, vilket framgår av tabell 2, som visar förhållandena inom de särskilda inspektionsområdenas landsbygdsdistrikt redovisningsåret 1951/52.

De sakkunniga har icke ansett, att tillgängligt statistiskt material tillåter någon mer bestämd slutsats beträffande skjutsprisernas genomsnittliga höjning men har ansett sig kunna konstatera, att den totala kostnadsökningen för de egentliga skolskjutsarna är mycket nära proportionell mot den totala ökningen av antalet skjutsade barn.

Såsom en ej oväsentligt bidragande orsak till den kraftiga ökningen av antalet skjutsade barn framhåller de sakkunniga också det växande barnantalet i folkskolan. Tabell 3 visar skolskjutsverksamheten (egentliga skolskjutsar) i förhållande till antalet barn i folkskolan samt antalet lärartjänster och medeltalet lärjungar per läraravdelning på landsbygden 1947/55.

Av tabellen framgår bland annat att medan antalet lärjungar ökat med 78 437 eller 22,3 %, har antalet skjutsade barn ökat med 94 849 eller 234 % och antalet läraravdelningar med 1 231 eller 6,5 % från 1947/48 till 1954/55.

Under samma tidsperiod har kostnaderna för egentliga skolskjutsar på landsbygden ökat från 8 259 715 kronor till 33 254 321 kronor = 24 994 606 kronor eller 302,6 %.

Medeltalet elever per läraravdelning har ökat med 2,7 eller 14,5 %. Med ett medeltal elever per läraravdelning av 18,6 läsåret 1954/55 skulle erfordrats 23 159 läraravdelningar eller 2 971 mer än som verkligen fanns. Detta skulle med en medelkostnad av 12 000 kronor per läraravdelning medfört en merkostnad för lärarlöner av mellan 35 och 36 miljoner kronor. Man kan alltså säga, att ökningen av medeltalet elever per läraravdelning betytt en besparing, som mer än väl kompenserat ökningen av kostnaderna för skolskjutsarna.

Tabell 2. Skolskjutsverksamhetens omfattning (egentliga skolskjutsar) 1951/52 i landsbygdsdistrikten inom de olika inspektionsområdena samt kostnaden per elev

Inspektionsområde	Antal skjutsade barn	Procent av antalet skolpliktiga barn	Kostnad per elev
Värmlands läns västra	1 900	38,4	224,44
Skaraborgs läns östra	3 177	37,9	188,81
Västernorrlands läns norra	2 978	36,2	283,49
Västerbottens läns mellersta	2 959	36,1	326,85
Södermanlands läns östra	1 833	36,0	240,06
Älvsborgs läns östra	2 755	35,9	208,74
Östergötlands läns östra	3 248	35,3	274,42
Kalmar läns norra	2 622	31,7	257,14
Södermanlands läns västra	1 733	31,5	205,39
Norrbottnens läns mellersta	1 321	31,2	284,82
Gävleborgs läns norra	2 170	30,5	244,45
Hallands län	3 074	30,4	198,71
Värmlands läns östra	1 283	30,3	291,40
Älvsborgs läns norra	1 817	29,2	169,15
Kronobergs läns östra	2 080	28,9	222,73
Uppsala län	2 357	28,8	228,80
Göteborgs o. Bohus läns norra	2 062	28,7	209,56
Gävleborgs läns mellersta	1 782	28,4	211,71
Östergötlands läns västra	2 183	28,0	199,84
Västerbottens läns norra	2 068	27,9	299,43
Jämtlands läns södra	1 917	26,4	283,46
Västmanlands län	2 710	26,3	236,24
Kronobergs läns västra	1 539	26,3	257,69
Norrbottnens läns södra	1 636	25,7	288,50
Västerbottens läns södra	2 106	25,5	207,18
Västernorrlands läns södra	2 280	24,8	219,74
Jönköpings läns östra	1 644	24,6	276,43
" läns västra	1 999	23,6	246,54
Kopparbergs läns östra	1 501	23,4	233,96
Gotlands län	1 215	23,1	221,86
Jämtlands läns norra	1 502	22,8	295,89
Norrbottnens läns norra	1 501	22,3	307,38
Älvsborgs läns västra	1 952	22,1	198,50
Skaraborgs läns västra	2 045	21,9	210,56
Västernorrlands läns mellersta	1 391	21,7	353,00
Stockholms läns södra	1 919	20,7	174,40
Örebro läns norra	1 066	19,5	262,90
" läns södra	1 404	19,1	255,84
Stockholms läns norra	2 041	18,2	255,20
Göteborgs o. Bohus läns södra	1 082	16,9	179,52
Kopparbergs läns västra	1 034	16,7	278,78
Värmlands läns mellersta	1 772	15,5	235,55
Kopparbergs läns norra	1 170	15,3	187,59
Kalmar läns södra	1 407	14,4	278,64
Kristianstads läns östra	1 428	12,5	140,72
Norrbottnens läns östra	982	12,3	286,60
Blekinge län	1 251	12,2	241,70
Kristianstads läns västra	1 312	12,2	208,39
Malmöhus läns södra	1 184	12,0	211,16
Gävleborgs läns södra	635	9,8	287,52
Malmöhus läns norra	875	7,6	187,37
S _n	93 187	M = 23,4	M = 239,68

Tabell 3. Skolskjutsverksamheten och lärarförhållandena på landsbygden
läsåren 1947/55

Läsår	Ant. lärj. vid vårterminens slut	Ökning från föregående år	Ant. lärj. som färdats med egentliga skolskjutsar	Procent av ant. lärj.	Ökning från föregående år	Ant. läraravdelningar	Medeltalet elever per läraravdelning
1947/48 . .	352 329	—	40 538	11,5	—	18 957	18,6
1948/49 . .	371 163	18 834	59 957	16,2	19 419	19 328	19,2
1949/50 . .	374 454	3 291	68 951	18,4	8 994	19 285	19,4
1950/51 . .	389 695	15 241	82 814	21,3	13 863	19 418	20,1
1951/52 . .	394 885	5 190	91 968	23,3	9 154	19 373	20,4
1952/53 . .	412 141	17 256	110 176	26,7	18 208	19 672	21,0
1953/54 . .	418 792	6 651	119 986	28,7	9 810	19 848	21,1
1954/55 . .	430 766	11 974	135 387	31,4	15 401	20 188	21,3

Av tabellen framgår vidare, att ökningen av antalet skjutsade barn på landsbygden sker i något snabbare takt än ökningen av lärjungeantalet.

B. Gällande bestämmelser

Allmänna bestämmelser. Statsbidrag till skolskjutsar utgår i enlighet med bestämmelserna i kungörelsen 1947: 346 till kostnaderna för anordnande av skolskjutsar åt skolpliktiga barn.

Bidrag kan utgå:

a) då genom anordnande av skolskjuts besparingar i det allmännas utgifter för skolväsendet i övrigt uppstår,

b) då medelst skolskjuts undervisning kan beredas barn i skola av högre form än den, de annars skulle tillhöra, eller eljest förbättring av skolväsendet kan ernås, under förutsättning dels att den skolorganisation, som föranleder skjutsanordningen, prövas lämplig och inte medför oskäliga kostnader för statsverket, dels att skolvägens längd gör skolskjuts erforderlig och dels att skolförbättringen inte kan på annat sätt åstadkommas med lägre kostnader,

c) då allenast lång eller besvärlig skolväg åberopas såsom skäl.

Statsbidrag utgår med åtta tiondelar av skoldistriktets styrkta verkliga kostnader för skjutsarna. Därest den utanordnande myndigheten finner, att kostnaderna överstiger vad som kan anses efter ortens förhållande skäligt eller att skjutsning kunnat utan avsevärd olägenhet anordnas för lägre kostnad genom anlitande av annat färdmedel än det använda, skall dock statsbidraget av myndigheten minskas till åtta tiondelar av den kostnadssumma, för vilken myndigheten anser skjutsning skäligen ha bort kunna anordnas.

Skjutsanordning med anlitande av järnväg, motorfordon, hästskjuts, båt eller annat lämpligt fortskaffningsmedel, som inte framföres av lärjunge själv, benämnes egentlig skolskjuts, och skjuts med fordon, som framföres av lärjungen själv, benämnes självskjuts.

Egentliga skolskjutsar. Egentlig skolskjuts kan utföras antingen av särskild entreprenör eller av skoldistriktet i egen regi. Distriktet

skall tillse att kostnaderna för skjutsarna inte överstiger vad som föranledes av gängse priser på orten. Där så utan avsevärd olägenhet kan ske, skall skjutsningen utföras med anlitan­de av de regelbundna kommunikationslinjerna. Då nytt avtal om skjutsning på entreprenad skall ingås, skall anbud infordras genom på lämpligt sätt utfärdad kungörelse. Skjutsarna skall ordnas på ett för barnens hälsa och säkerhet betryggande sätt.

Ansökan om statsbidrag till skolskjutsar ingives till statens folkskolinspektör och skall vara åtföljd av uppgifter i enlighet med formulär, som fastställts av skolöverstyrelsen. Före ingivande av ansökan skall beslut ha fattats om anordnande av skolskjuts och distriktet ha beviljat erforderligt anslag därtill. Om särskilda skäl därtill föranleder kan inspektören överlämna ansökningen till skolöverstyrelsen för prövning och avgörande. I annat fall skall han med iakttagande av de av skolöverstyrelsen meddelade anvisningarna avgöra ärendet. Därest inspektören icke bifallit ansökningen, äger skoldistriktet hänskjuta frågan till skolöverstyrelsen.

Rekvision av statsbidrag till skolskjutsar skall vara avfattad i enlighet med av skolöverstyrelsen fastställt formulär. Om skjutsningen ombesörjs av distriktet i egen regi skall rekvisitionen vara åtföljd av uppgifter om de verkliga kostnaderna. Har skjutsningen utförts på entreprenad, skall entreprenörens kvitto på upp­buret belopp bifogas, ävensom, då nytt avtal ingåtts, de avgivna anbuden.

S j ä l v s k j u t s a r. Vid självskjuts skall den kostnad, varå statsbidrag utgår, för varje dag lärjunge besökt skolan utgöra högst 50 öre, om skolvägens längd överstiger 7 km, och högst 40 öre, om skolvägens längd uppgår till 7 km och skolskjuts prövas erforderlig.

Ansökan skall, sedan beslut om anordnande av självskjutsar fattats och anslag beviljats av distriktet, göras hos statens folkskolinspektör. Framställningen skall vara åtföljd av uppgifter enligt av skolöverstyrelsen fastställt formulär. Ärendet kan av inspektören överlämnas till skolöverstyrelsen för prövning och avgörande.

Beträffande rekvisitionen tillämpas de för egentliga skolskjutsar gällande bestämmelserna.

C. De sakkunnigas förslag

a) Allmänna förutsättningar för statsbidrag

De sakkunniga föreslår, att statsbidrag till skolskjutsar skall medgivas under en enda förutsättning, nämligen att barnens skolväg på grund av sin längd eller särskilda besvärlighet gör skolskjuts erforderlig.

En prövning av skolorganisationens lämplighet och skälighet med hänsyn till kostnaderna skall således inte ske först när ansökan om bidrag till skolskjutsar inkommit utan i samband med att organisationsplanen fast­ställs eller avvikel­se från denna medgives.

I sin motivering för detta förslag anför de sakkunniga först, att statsbidrag för närvarande kan utgå under tre olika förutsättningar, nämligen a) då genom anordnande av skolskjuts besparingar i det allmännas utgifter för

skolväsendet i övrigt uppstår (besparingsskjutsar), b) då genom skjutsanordningen undervisning kan beredas barn i högre skolform än de annars skulle tillhöra eller eljest förbättring av skolväsendet kan ernås (skolförbättringsskjutsar), c) där lång eller besvärlig skolväg åberopats som skäl (skolvägsskjutsar).

De sakkunniga pekar bland annat på vissa frågor, som inställer sig, när exempelvis innebörden av »eljest förbättring av skolväsendet» skall tolkas, vilka frågor blivit särskilt problematiska för försöksdistrikten, samt framhåller sammanfattningsvis följande.

Enligt nu gällande kungörelse om statsbidrag till skolskjutsar gäller delvis olika bestämmelser för besparingsskjutsar, skolförbättringsskjutsar och skolvägsskjutsar. I praktiken är det omöjligt att skilja på dessa olika slag av skjutsar. Det är orimligt att kräva längre skolvägar för barnen när det gäller förbättring av skolväsendet än när det är fråga om en omorganisation som medför besparing. Både besparingsskjutsar och skolförbättringsskjutsar övergår ju för övrigt till skolvägsskjutsar så snart omorganisationen genomförs.

Enligt vår uppfattning bör skolorganisationen icke bestämmas endast med hänsyn till skjutskostnaderna utan avgöras i ett större sammanhang med hänsynstagande till samtliga inverkande faktorer. När statsbidrag till skolskjutsar sökes, bör distriktets skolorganisation vara fastställd. Statsbidrag till skolskjutsar bör utgå i den utsträckning som är erforderlig för att den fastställda organisationen, enligt organisationsplanen eller enligt särskilt medgivande av statens folkskolinspektör, skall kunna tillämpas.

Bestämmelserna om prövning av besparingen samt skolorganisationens lämplighet och skälighet med hänsyn till kostnaderna i samband med medgivande av statsbidrag till skolskjutsar synes böra utgå ur författningen.

b) Skolvägens minimilängd som förutsättning för statsbidrag

I nu gällande kungörelse om statsbidrag till anordnande av skolskjutsar har icke någon minimilängd för skolväg fixerats såsom bidragsvillkor, utan endast vissa grundsatser angetts för bedömning av skolskjutsbehovet.

Enligt de sakkunnigas mening bör de i skolöverstyrelsens nu gällande anvisningar rörande skolskjutsar åt skolpliktiga barn angivna avståndsgränserna — minst 3 km för barn i klasserna 1—3 och minst 4 km för barn i högre klasser — intagas i författning. De sakkunniga menar dock, att den medgivande myndigheten fortfarande bör ha möjlighet att i beslutet föreskriva andra avståndsgränser, exempelvis då fråga är om enbart barn i sjunde eller högre klasser eller enligt företedda läkarintyg klena barn samt då skolvägens beskaffenhet kan ge anledning till modifikation av normalavståndsgränserna.

De sakkunniga föreslår, att i författning intages en bestämmelse av följande innebörd: Därest intet annat föreskrives i meddelat beslut om statsbidrag till skolskjutsar, utgår statsbidrag för lärjungar i klasserna 1—3 med

minst 3 km:s skolväg och för lärjungar i högre klasser och i fortsättnings-skola med minst 4 km:s skolväg.

I sin diskussion av denna fråga erinrar de sakkunniga om att *statens sakrevision* i skrivelse till Kungl. Maj:t år 1952 ansett, att skolvägens minimilängd för elever i folkskolans sjunde och högre klasser utan olägenhet skulle kunna ökas till 5 km för att skolskjuts skulle få anordnas med statsbidrag.

Bland annat för att få den sålunda framförda synpunkten belyst infortrade skolöverstyrelsen hösten 1953 yttranden över sakrevisionens skrivelse från statens folkskolinspektörer. Av de 51 inspektörerna yttrade 49 sig i frågan och av dem ansåg 19 att de nuvarande anvisningarnas formulering borde bibehållas på denna punkt, medan 30 förordade skärpning av normerna beträffande sjunde och högre klasser. Majoriteten av dessa inspektörer tillstyrkte en höjning av skolvägens minimilängd från 4 till 5 km för eleverna i sjunde och högre klasser. Flera inspektörer underströk dock nödvändigheten av att bibehålla den möjlighet till provning från fall till fall med hänsyn till särskilda omständigheter, som de nuvarande anvisningarna medger.

De *sakkunniga* anser sig för sin del inte böra förorda en generell höjning av skolvägens minimilängd för sjunde och högre klasser. Den besparing, som skulle vinnas genom att avvisa lärjungarna i sjunde och högre klasser från anordnad bilskjuts anser de sakkunniga vara obetydlig. De uttalar dock, att de finner det rimligt, att en 5-kilometersgräns tillämpas i sådana fall, där skjutsning av dessa lärjungar skulle kräva insättande av särskild skjuts eller dubblering av anordnad skjuts.

c) Skjutskostnaderna

De sakkunnigas *förslag* under denna rubrik innebär, att den nu gällande ovillkorliga föreskriften om anbudsförfarande, då avtal om skjutsning på entreprenad skall träffas, skall utgå ur författningen.

I sin *motivering* härför erinrar de sakkunniga om den gällande föreskriften att skoldistrikt skall tillse, att kostnaderna för skjutsarna icke överstiger vad som föranledes av gängse priser å orten. Där så utan avsevärd olägenhet kan ske, skall skjutsningen utföras med anlitanande av de regelbundna kommunikationslinjerna. Då nytt avtal om skjutsning på entreprenad skall ingås, skall anbud infordras genom på lämpligt sätt utfärdad kungörelse.

De sakkunniga anför härefter bland annat.

När det gäller entreprenadskjutsar med personbilar, torde »gängse priser å orten» avse taxorna i vanlig beställningstrafik. Det har dock visat sig att dessa priser i vissa fall måst överskridas.

Det är en allmän erfarenhet att priserna för entreprenadskjutsarna varierar starkt. I de flesta fall torde skjutspriserna vara normala, även mycket låga priser förekommer, men i vissa fall betingar sig entreprenörerna priser som är alltför höga och som t. o. m. avsevärt överstiger beställningstaxan utan att vägens beskaffenhet kan åberopas som skäl härtill.

I sin skrivelse 1952 berörde *statens sakrevision* också prisfrågan. Det konstaterades däri att tydliga tendenser till kartellbildning eller annat missbruk av en tillfällig monopolställning yppat sig. Revisionen meddelade, att med anledning därav frågan om en särskild skolskjutstaxa övervägts. Då enligt revisionens mening en dylik taxa kunde antagas inom kort få karaktären av minimitaxa, skulle de fördelar, som det på fri konkurrens baserade anbudsförfarandet erbjöd, minskas eller elimineras om en dylik taxa infördes. Enligt revisionens erfarenheter hade betydande nedsättningar i skjutskostnaderna ofta kunnat uppnås förhandlingsvägen.

Med anledning av denna sakrevisionens skrivelse inhämtades hösten 1953 statens folkskolinspektörens synpunkter på värdet av anbudsförfarandet. Därvid förklarade inte mindre än ett 30-tal inspektörer att syftet med anbudsförfarandet enligt deras mening inte nåtts. De förordade frihet för skoldistrikt att välja mellan det förfarande — anbud eller förhandling — som bedömdes mest ändamålsenligt i varje särskilt fall.

De sakkunniga, som under utredningsarbetets gång diskuterat olika taxsystem, har icke funnit skäl framlägga förslag härom utan menar, att de av sakrevisionen 1952 anförda synpunkterna alltjämt äger giltighet.

d) Statsbidragets storlek

Sedan 1935 har statsbidraget till skolskjutsar i princip utgått med 80 % av distriktets verkliga kostnader. De sakkunniga föreslår nu en generaliserande beräkning av statsbidraget till skjutsar med särskilt insatta fordon enligt ett system, vars innebörd framgår av det följande. Till skolskjutsar med ordinarie kommunikationsmedel bör bidrag enligt de sakkunnigas mening alltjämt utgå med 80 % av skoldistrikts verkliga kostnader för skjutsarna.

Statens sakrevision föreslog i den förenämnda skrivelsen 1952 en jämkning av statsbidragets storlek och anförde därvid att den återhållande effekt, som avsetts genom att låta kommunen bära en viss del av skjutskostnaderna, i många fall uteblir. Den rationellaste anordningen för att åstadkomma en ändring häri vore att låta kostnaderna till lika delar falla på staten och kommunen, vilket var förhållandet före år 1935. Revisionen föreslog emellertid endast att statsbidraget skulle begränsas till 2/3 av den verkliga respektive skäligena kostnaden för viss skjuts med möjlighet i vissa fall att höja bidraget till 3/4 av dessa kostnader. Härigenom skulle enligt

revisionens mening skapas betingelser för en ökad ekonomisering vid handläggningen av dessa ärenden.

I sitt betänkande angående förenklad statsbidragsgivning (SOU 1956: 8) har *allmänna statsbidragsutredningen*, vad beträffar statsbidragen till skolskjutsar, begränsat sig till att som underlag för skolöverstyrelsens vidare överväganden framlägga vissa synpunkter rörande möjligheterna att förenkla statsbidragsgivningen. I betänkandet redovisas olika av utredningen prövade metoder för en generaliserande beräkning av statsbidraget till skolskjutsar med iakttagande av den s. k. status quo-principen. Av sina överväganden och beräkningar fann utredningen framgå, att en automatiserad statsbidragsprövning, som helt skulle befria statliga myndigheter från prövning av skjutsorganisation och skjutskostnader, icke skulle kunna genomföras utan avsevärda förskjutningar av det nuvarande statsbidragsstödet till de skilda skoldistrikten. Om däremot en statlig prövning av skolskjutsorganisationen bibehölls skulle enligt utredningens mening en generaliserande kostnadsberäkning kunna genomföras så, att statsbidraget till alla skoldistrikt för skolskjutsar med särskilt insatta fordon kunde utgå med visst belopp per skjutskilometer jämte ett visst belopp per barn och skjuts.

Beträffande skolskjuts med ordinarie kommunikationsmedel och självskjutsar ifrågasatte allmänna statsbidragsutredningen icke någon ändring i det nuvarande systemet för bidragsberäkningen.

Den av allmänna statsbidragsutredningen föreslagna metoden för en generaliserande beräkning är sammanfattningsvis följande.

Man utgår från den faktiska skolskjutsorganisationen, prövad och godkänd av statlig myndighet. Statsbidraget bestämmes med hänsyn tagen till skjutssträckans längd för varje fordon, antalet med skjutsen befordrade barn samt antalet skjutsar.

Med skjutssträckans längd avser utredningen den sammanlagda längden i kilometer av den vägsträcka en skolskjuts måste färdas för att avhämta och avlämna alla de barn, som skola befordras med skjutsen, med skolan tagen som utgångspunkt. Med antalet med skjutsen befordrade barn avses det antal barn skjutsen är avsedd att befordra, vare sig barnen tillfälligt uteblir eller ej och vare sig barnen stiga på eller av skjutsen på olika platser efter vägen eller alla föras till och från samma plats.

Utredningen har prövat metoden för redovisningsåret 1953/54 på de skoldistrikt beträffande vilka utredningen gjort närmare undersökningar rörande en generaliserande beräkning av ett sammanfört lärarlönebidrag och vilka utvalts såsom representativa för skoldistrikt av olika storlek, struktur, bärkraft m. m. Det bästa resultatet skulle enligt utredningen vinnas med en kombinerad beräkning av statsbidraget efter skjutssträckans längd för varje fordon och antalet med skjutsen befordrade barn, om bidraget utgått med 26 öre per skjutskilometer jämte 22 öre per skjutsat barn. Resultatet av tillämpningen av denna beräkningsmetod jämfört med de i verkligheten erhållna statsbidragen redovisas här i tabell 4.

Tabell 4. Verkningsarna av generaliserande bidrag till skolskjutsar med särskilt insatta fordon, då bidrag utgår med 26 öre per kilometer skjutsväg och 22 öre per barn och skjuts

Skoldistrikt	Bidrag 1953/54	Nytt bidrag	Differens	
			Kronor	Öre per skattekrona
Blidö	8 408	8 081	— 327	— 1,49
Botkyrka	2 772	2 861	+ 89	+ 0,03
Ekerö	19 678	22 628	+ 2 950	+ 1,95
Färingsö	7 605	6 821	— 784	— 0,85
Grödinge	6 436	6 807	+ 371	+ 0,67
Knutby	42 177	47 743	+ 5 566	+ 8,40
Lyhundra	44 165	45 213	+ 1 048	+ 1,04
Märsta	25 570	25 881	+ 311	+ 0,25
Nacka	8 545	11 087	+ 2 542	+ 0,27
Nynäshamn	792	903	+ 111	+ 0,03
Salem	13 866	13 781	— 85	— 0,10
Vallentuna	12 200	15 958	+ 3 728	+ 3,26
Öregrund	11 949	10 417	— 1 532	— 3,32
Alvastra	17 503	18 305	+ 802	+ 1,05
Aspveden	34 665	37 248	+ 2 583	+ 5,42
Borensberg	45 881	45 957	+ 76	+ 0,07
Hällestad	29 743	30 542	+ 799	+ 0,82
Landeryd	9 055	8 881	— 174	— 0,35
Linköping	5 832	6 451	+ 619	+ 0,03
Söderköping	19 026	21 382	+ 2 356	+ 1,59
Södra Göstring	18 199	18 791	+ 592	+ 1,21
Södra Kinda	44 002	47 346	+ 3 344	+ 5,59
Vreta kloster	28 073	36 358	+ 8 285	+ 4,76
Västra Vikbolandet	48 420	44 803	— 3 617	— 4,22
Bräkne-Hoby	20 858	21 196	+ 338	+ 0,44
Hallabro	10 851	9 483	— 1 368	— 3,12
Lyckeby	8 201	7 902	— 299	— 0,24
Ronneby stad	484	480	4	— 0,002
Hortlax	8 777	8 168	— 609	— 0,64
Jokkmokk	111 184	107 395	— 3 789	— 0,96
Junosuando	3 417	3 268	— 149	— 0,57
Korpilombolo	36 182	26 766	— 9 416	— 16,24
Nederkalix	68 715	56 257	— 12 458	— 3,42
Älvsbyns köp	16 689	13 609	— 3 080	— 3,58
Älvsby lk	89 725	93 664	+ 3 939	+ 3,00
Samtliga distrikt	879 675	882 433	+ 2 758	—

Den prövning av skolskjutsorganisationen, som enligt allmänna statsbidragsutredningens mening måste göras av statlig myndighet, borde dock icke som för närvarande är fallet företagas särskilt för varje skolskjuts på grundval av en statsbidragsansökan utan skolskjutsorganisationen borde fastställas av folkskolinspektören i anslutning till en plan för skolskjuts-

organisationen. I en sådan plan skulle intagas uppgift om de vägsträckor, vilka skulle trafikeras med skolskjuts, antalet turer per dag över varje skjutssträcka samt huruvida reguljärt kommunikationsmedel eller särskilt insatt fordon skulle utnyttjas. Ändring av planen skulle vid behov kunna vidtagas i anledning av ändrad skolorganisation eller dylikt. Antalet med varje skjuts beförade barn skulle däremot inte behöva angivas, utan detta finge vid rekvisition av statsbidrag prövas med hänsyn till faktiska förhållanden och fastställda avståndsgränser. Särskild ansökan om statsbidrag skulle således enligt utredningens mening icke erfordras i andra fall, än då fråga vore om skolskjuts för barn, som bodde på kortare avstånd från skolan än de fastställda avståndsgränserna.

Enligt *de sakkunnigas* uppfattning skulle en generaliserande beräkning av statsbidraget till skolskjutsar med särskilt insatta fordon förenkla såväl skoldistriktens som de granskande myndigheternas handläggning av skolskjutsärendena. Systemet antages dessutom i högre grad än en nedsättning av statsbidragsandelen, som sakrevisionen föreslagit, öka intresset från skoldistriktens sida att hålla skjutspriserna vid rimlig nivå. De sakkunniga avsluter sig i princip till den av utredningen framlagda kombinerade beräkningsmetoden, som de emellertid anser böra i vissa avseenden modifieras och kompletteras, bland annat för att få en bättre överensstämmelse mellan bidrag till långa och korta skjutsar.

Hur allmänna statsbidragsutredningens beräkningsmetod slår för enstaka skjutsar av olika längd och olika belastning utvisar tabell 5.

Tabell 5. Statsbidrag för enstaka skjutsar av olika längd och med olika belastning, då bidrag utgår med 26 öre per kilometer skjutsväg jämte 22 öre per barn

Antal barn	Antal skjutskilometer						
	4	9	16	25	36	49	64
2	1,48	2,78	4,60	6,94	9,80	13,18	17,08
5	2,14	3,44	5,26	7,60	10,46	13,84	17,74
9	3,02	4,32	6,14	8,48	11,34	14,72	18,62
16	4,56	5,86	7,68	10,02	12,88	16,26	20,16
25	6,54	7,84	9,66	12,00	14,86	18,24	22,14
36	8,96	10,26	12,08	14,42	17,28	20,66	24,56
49	11,82	13,12	14,94	17,28	20,14	23,52	27,42
64	15,12	16,42	18,24	20,58	23,44	26,82	30,72

De sakkunniga påpekar, att det av tabellen framgår, att statsbidraget för de långa skjutsarna kommer att bli lågt jämfört med statsbidraget för de korta. Dessutom skulle skillnaden mellan statsbidragen för långa och korta skjutsar bli densamma, oberoende av hur många barn som medföljer

skjutsen. Vid en belastning av 9 barn skulle skillnaden mellan en 64-kilometersskjuts och en 9-kilometersskjuts bli 14,30 kronor. Vid en belastning av 64 barn skulle skillnaden bli densamma. De sakkunniga anför vidare följande.

Orsaken till denna diskrepans är att statsbidraget per skjutsat barn icke differentierats med hänsyn till skjutssträckans längd. Vi anser en dylik differentiering erforderlig.

Allmänna statsbidragsutredningens definition av skjutssträckans längd synes böra kompletteras med föreskrift om hur beräkningen skall ske, då skjuts avlämnar respektive avhämtar barn vid mer än en skola eller vid annan plats än skola.

Utredningen räknar med det totala antalet befordrade barn per skjuts. Enligt detta beräkningssätt skulle statsbidraget för en skjuts, som anlöper flera skolor och byter barn, kunna bli ej obetydligt högre än för en skjuts, som kör samma sträcka med samma barn i fordonet. Även om en viss kompensation i sådana fall är skälig, anser vi att bidraget kan bli alltför högt. Vi anser det lämpligare att räkna med skjutsens toppbelastning, som ju är avgörande för fordonets dimensionering. Med toppbelastning avser vi det största antalet bidragsberättigande barn, som samtidigt regelmässigt befordras med fordonet.

Skjuts, som befordrar barn i båda riktningarna, s. k. pendelskjuts, bör vid beräkning av statsbidraget betraktas som *en* skjuts.

De sakkunniga har prövat olika avvägningar mellan belopp per körkilometer och med hänsyn till körsträckans längd differentierade belopp per barn och funnit att följande bidragssystem bäst svarar mot de för budgetåret 1955/56 av de i tab. 4 upptagna skoldistrikten redovisade statsbidragen, om samtidigt status quo-principen beträffande dessa skoldistrikt skall tillgodoses:

30 öre per körkilometer jämte	
18 öre per barn om körsträckan är högst 12 kilometer	
19 » » » » » »	13—14 »
20 » » » » » »	15—16 »
21 » » » » » »	17—19 »
22 » » » » » »	20—22 »
23 » » » » » »	23—25 »
24 » » » » » »	26—28 »
25 » » » » » »	29—32 »
26 » » » » » »	33—36 »
27 » » » » » »	37—40 »
28 » » » » » »	41—45 »
29 » » » » » »	46—50 »
30 » » » » » »	51—55 »
31 » » » » » »	56—61 »
32 » » » » » »	62—67 »
33 » » » » » »	68—73 »
34 » » » » » »	74—80 »
35 » » » » » »	81—87 »
36 » » » » » »	minst 88 »

Resultatet av en tillämpning av de sakkunnigas bidragssystem på de i tabell 4 upptagna skoldistrikten redovisningsåret 1955/56 angives i tab. 6.

Tabell 6. Verkningarna av generaliserande bidrag till skolskjutsar med särskilt insatt fordon, då statsbidrag utgår enligt av de sakkunniga föreslaget bidragssystem

Skoldistrikt	Bidrag 1953/56	Nytt bidrag	Differens	
			Kronor	Öre per skattekrona
Blidö	12 900	15 016	+ 2 116	+ 9,17
Botkyrka	3 004	1 849	— 1 155	— 0,35
Ekerö	16 378	14 937	— 1 441	— 0,92
Färingsö	6 344	6 656	+ 312	+ 0,32
Grödinge	800	996	+ 196	+ 0,32
Knutby	50 026	50 253	+ 227	+ 0,30
Lyhundra	60 348	62 511	+ 2 163	+ 2,00
Märsta	38 828	37 145	— 1 683	— 1,19
Nacka	1 917	1 541	— 376	— 0,04
Nynäshamn	600	756	+ 156	+ 0,04
Salem	13 867	14 757	+ 890	+ 0,96
Vallentuna	24 262	29 607	+ 5 345	+ 4,10
Öregrund	11 837	10 481	— 1 356	— 2,76
Alvastra	27 574	27 251	— 323	+ 0,39
Aspveden	32 735	33 079	+ 344	+ 0,67
Borensberg	43 322	41 621	— 1 701	— 1,28
Hällestad	38 708	38 550	— 158	— 0,14
Danderyd	10 335	10 926	+ 591	+ 1,08
Linköping	7 190	6 985	— 205	— 0,01
Söderköping	15 031	15 883	+ 852	+ 0,54
Södra Göstring	23 916	26 392	+ 2 476	+ 4,34
Södra Kinda	41 895	37 708	— 4 187	— 6,31
Vreta kloster	37 672	43 148	+ 5 476	+ 2,79
V. Vikbolandet	50 093	51 113	+ 1 020	+ 1,11
Bräkne-Hoby	24 696	25 088	+ 392	+ 0,46
Hallabro	12 772	14 912	+ 2 140	+ 4,21
Lyckeby	7 207	8 971	+ 1 764	+ 1,32
Ronneby stad	848	912	+ 64	+ 0,02
Hortlax	9 864	9 175	— 689	— 0,64
Jokkmokk	141 611	144 207	+ 2 596	+ 0,59
Junosuando	14 594	16 064	+ 1 470	+ 4,87
Korpilombolo	42 514	36 774	— 5 740	— 8,30
Nederkalix	195 917	185 584	— 10 333	— 2,61
Älvsbyns köp.	17 086	13 332	— 3 754	— 3,96
Älvsby lk.	114 926	128 724	+ 13 798	+ 9,52
Samtliga distrikt	1 151 617	1 162 904	+ 11 287	—

I anslutning till denna tabell anför de sakkunniga.

Såsom framgår av tabellen motsvarar differenserna mindre än 1 öre per skattekrona i 17 av de 35 skoldistrikten, mindre än 5 öre i 31 distrikt och inte i något skoldistrikt mer än 10 öre per skattekrona.

Beträffande plusvärdet för Vallentuna skoldistrikt må nämnas, att skjutsningen där huvudsakligen utföres av distriktet i egen regi.

Vid allmän kostnadsökning bör bidragsbeloppen uppräknas med tillämpning av samma beräkningssätt, som ligger till grund för här föreslaget bidragssystem.

e) *Statsbidragets begränsning till belopp motsvarande inackorderingskostnaden*

De sakkunniga föreslår, att statsbidrag till kostnaderna för skolskjutsar i de enskilda fallen icke skall kunna utgå med högre belopp, än som beräknas skola ha utgått om ifrågavarande barn under motsvarande tid i stället inackorderats för sin skolgång, varvid antalet inackorderingsdagar skall anses uppgå till 1,2 gånger antalet skjutsdagar.

Enligt av de sakkunniga i annat sammanhang framlagt förslag skall inackorderingsbidraget utgå med 3 kronor per barn och dag. Om skjutsning anordnas under högsta antalet dagar, 214, skulle statsbidraget sålunda kunna utgå med högst ($3 \times 1,2 \times 214 =$) 771 kronor per barn och läsår.

Detta förslag ansluter sig i princip till för närvarande tillämpad praxis, grundad på skolöverstyrelsens anvisningar.

f) *Begreppen »skolväg» och »skola» m. m.*

Begreppen »skolväg» och »skola», vilka inte är definierade i gällande skolskjutskungörelse, bör enligt de sakkunnigas mening bestämmas i författning. De sakkunniga föreslår, att med skolväg bör avses den kortaste användbara väg, som lärjungen, om skolskjuts icke vore anordnad, skulle ha att färdas till den skola, till vilken han i vederbörlig ordning hänvisats för sin undervisning, samt att med skola bör jämföras arbetsplats, till vilken lärjunge hänvisats för praktisk yrkesorientering eller för undervisning i yrkesämnen, yrkeskunskap eller arbetskunskap.

Om undervisning i visst ämne finnes lämpligen böra förläggas till annan skola än den, där barnen vanligen undervisas, bör statsbidrag enligt de sakkunnigas mening principiellt kunna utgå till för anordningen erforderliga skolskjutsar.

Då redan enligt gällande bestämmelser varje »lämpligt fortskaffningsmedel» kan komma i fråga som statsbidragsberättigad skolskjuts föreslår de sakkunniga vidare, att olika tänkbara fortskaffningsmedel inte uppräknas i författningen.

Av de sakkunnigas övriga förslag torde ytterligare böra redovisas, att de sakkunniga icke kunnat ansluta sig till den av allmänna statsbidragsutred-

ningen förordade begränsningen av ansökningsförfarandet utan *föreslår*, att nu tillämpade regler i detta hänseende alltjämt skall gälla. Senaste tidpunkten för statsbidragsansökan föreslås dock framflyttad från den 1 mars till den 1 april.

Slutligen må nämnas, att de sakkunniga särskilt understryker, att vid tillämpning av det av dem föreslagna bidragssystemet inte längre skulle vara erforderligt att vid rekvisition av bidrag till särskilt insatta skolskjutsar bifoga uppgifter och verifikationer avsedda att styrka de verkliga kostnaderna för skolskjutsverksamheten.

g) *Skolvägersättning*

De sakkunniga, som anser att bestämmelser om skolvägersättning förr eller senare blir nödvändiga av rättviseskäl, *föreslår*, att nuvarande bestämmelser om självskjutsersättning ersättes med bestämmelser om skolvägersättning, som bör utgå oberoende av vilken klass elev tillhör och oberoende av färdväg, men under förutsättning dels att färdvägen från hemmet till skolan eller från hemmet till skjutshållplatsen är så lång att skolskjuts eller inackordering eljest vore motiverad, dels ock att egentlig skolskjuts ej är anordnad på vägsträckan i fråga.

Enligt de sakkunnigas förslag bör vidare skolvägersättningen bestämmas till 70 öre per dag om väglängden överstiger 5 km, och 50 öre, om väglängden uppgår till högst 5 km. Statsbidraget föreslås utgå med 80 procent av skoldistriktets kostnader.

Ur de sakkunnigas *motivering* härför inhämtas bland annat följande.

För närvarande kan i regel statsbidrag utgå för anordnande av skolskjutsar åt barn i klasserna 1—3 med minst 3 kilometers skolväg och barn i högre klasser med minst 4 kilometers skolväg. I verkligheten anordnas emellertid inte, och kan inte anordnas, skolskjutsar åt samtliga barn som har ovannämnda skolvägar och som enligt en numera allmänt förekommande uppfattning är »berättigade» till skolskjuts. Anledningen härtill kan vara att det gäller enstaka barn, att vägen inte är framkomlig med bil, att bilar inte finns tillgängliga i tillräcklig utsträckning, att föräldrarna inte gör anspråk på skolskjutsar etc. Ibland måste barnen av liknande skäl gå långa sträckor från hemmet till skjutshållplatsen. Här är ofta anledningen till att barnen inte kan hämtas närmare hemmet den, att skjutssträckorna och skjutstiderna måste hållas nere för att inte väntetiderna för vissa barn skall bli alltför långa eller en del av barnen skall få sin skoldag alltför utsträckt.

Ett särskilt känsligt problem uppstår ofta när skolstyrelsen i syfte att rationalisera och förbilliga skolskjutsväsendet sätter in större fordon, t. ex. buss, lejd eller distriktets egen, i stället för personbilar. Dessa senare har kanske hämtat vissa barn närmare hemmet än vad bussen kan göra. En del »avstickare» och »biskjutsar» måste ej sällan slopas vid sådan omorganisation av skolskjutsväsendet, som dock i andra avseenden kan medföra mycket betydande förbättringar och dessutom en i vissa fall högst avsevärd besparing.

Det finns alltså en hel del barn, som är »skjutsberättigade» men för vilka egentlig skolskjuts inte anordnas och inte kan anordnas.

För att få en ungefärlig uppfattning om hur många barn det i detta hänseende kan röra sig om har de sakkunniga inhämtat uppgifter för läsåret 1954—55 från 23 inspektionsområden. De inkomna uppgifterna har sammanställts i tabellerna 7—9.

Tabell 7. Antal barn med ett vägvstånd från hemmet till skolan respektive från hemmet till den plats, där barnen stiger på skjutsen, av

Klass	3—4 km	4—5 km	5—6 km	6—7 km	7—8 km	över 8 km
1—3	3797	718	145	33	4	3
4—6	—	1526	199	69	15	16
7—9	—	553	133	65	35	8
S:a	3797	2797	477	167	54	27

Tabell 8. Antal barn, för vilka egentlig skolskjuts eller inackordering icke anordnats, med ett vägvstånd från hemmet till skolan av

Klass	3—4 km	4—5 km	5—6 km	6—7 km	7—8 km	över 8 km
1—3	3011	601	115	30	4	2
4—6	—	1268	167	61	14	16
7—9	—	391	104	38	31	1
S:a	3011	2260	386	129	49	19

Tabell 9. Antal barn, för vilka egentlig skolskjuts anordnats, med ett vägvstånd från hemmet till den plats, där barnen stiger på skjutsen, av

Klass	3—4 km	4—5 km	5—6 km	6—7 km	7—8 km	över 8 km
1—3	786	117	30	3	—	1
4—6	—	258	32	8	1	—
7—9	—	162	29	27	4	7
S:a	786	537	91	38	5	8

De sakkunniga anför vidare.

Antalet barn med lång gångväg fördelar sig synnerligen olika i olika delar av landet. Medan i Norrbottens läns södra inspektionsområde endast 2 barn har så lång väg att skolskjuts skulle ifrågakomma, uppgår motsvarande antal i Östergötlands läns västra inspektionsområde till 896. Inom det

senare tillämpas redan någon form av kommunal kompensation för långa skolvägar i 12 av inspektionsområdets 25 skoldistrikt, vilket tyder på att ett behov av skolvägsersättning föreligger.

Sammanlagda antalet barn inom de 23 inspektionsområdena, som med tillämpning av skolskjutsnormerna vore »skolvägsersättningsberättigade» uppgår till 7 319, varav 6 594 med upp till och 725 med över 5 kilometers gångväg.

Antalet lärjungar i folkskolan vid början av höstterminen 1954 var 796 793 i hela riket och 288 924 i de 23 ovannämnda inspektionsområdena, vilket utgör cirka 36 procent av lärjungeantalet i riket. Vid beräkningen av antalet »skolvägsersättningsberättigade» barn i landet torde dock lärjungeantalet i de tre största städerna böra frånräknas. Då återstår 668 220 barn, och procentsiffran för de 23 inspektionsområdena blir 43.

Enligt gällande skolskjutskungörelse utgår statsbidrag till självskjuts endast för lärjungar i folkskolans sjunde eller högre klass. Bidrag utgår dels för att möjliggöra hänvisning från skola av B2-form eller lägre skolform till skola av A- eller B1-form och från skola av B1-form till skola av A-form samt dels för att underlätta skolgången för barn med lång eller besvärlig skolväg. Förutsättningar för statsbidrag är dels att egentlig skolskjuts, inackordering eller skolhushåll eljest erfordrats och dels att färd sättet prövas lämpligt med hänsyn till lärjungarnas utveckling och krafter, de klimatiska förhållandena på orten och övriga omständigheter. Kostnaden, varå statsbidrag må utgå, skall för varje dag lärjunge besökt skolan utgöra högst 50 öre, om skolvägens längd överstiger 7 km, och högst 40 öre, om skolvägens längd uppgår till högst 7 km och skolskjuts prövas erforderlig. Enligt skolöverstyrelsens anvisningar bör statsbidrag till självskjutsar ifrågakomma endast om väglängden överstiger 4 km.

Förslag om sådan ändring av bestämmelserna om statsbidrag till självskjuts att dels ersättning skulle kunna utgå även för lärjungar i lägre klass än sjunde och dels att ersättningsbeloppen skulle höjas har i olika sammanhang framförts av flera folkskolinspektörer. I skrivelsen till Kungl. Maj:ten 5 september 1952 tog *statens sakrevision* också upp frågan huruvida ersättning för självskjuts lämpligen torde utgå till elever i lägre klass än den sjunde. Enligt revisionens mening talade emellertid främst ekonomiska skäl mot en sådan utvidgning av bestämmelserna.

Efter att ha erinrat om detta revisionens ställningstagande anför *de sakkunniga* bland annat följande.

Enligt vår uppfattning torde dock anordningen med självskjutsar för barn även i lägre klass än sjunde medföra en besparing jämfört med egentliga skolskjutsar. Vid bibehållande av 4 km som gräns för erhållande av statsbidrag till självskjuts skulle självskjutsersättningen för 11 barn och 40 öre per barn och dag uppgå till 4 kronor 40 öre per dag, medan egentlig skolskjuts enligt länstaxan skulle betinga en kostnad per dag av omkring 11 kr. För ett mindre antal barn liksom för en längre sträcka skulle jämförelsen utfalla ännu förmånligare för självskjutsarna. Även om självskjutsersättningen höjdes till 60 öre, skulle kostnaden per dag i det anförda exemplet uppgå till endast 6 kronor 60 öre. Ur ekonomisk synpunkt synes sålunda i princip intet vara att erinra mot den ifrågasatta utvidgningen.

Sakrevisionen synes ha utgått från att en utvidgning av självskjutsbestämmelserna skulle komma att utnyttjas för barn, som nu har långa skolvägar men för vilka egentlig skolskjuts eller inackordering av olika skäl icke anordnas. En hel del sådana fall finns, trots att kraven på skolskjuts blir allt allmännare. Denna grupp av barn, tillhörande klasserna 1—6, kommer således inte i åtnjutande av någon hjälp eller ekonomisk kompensation för långa skolvägar. Det kan inträffa att flera barn i samma familj eller samma by måste ta sig fram till skolan utan hjälp av skolskjuts, men att ersättning utgår endast till den eller de som tillhör sjunde eller högre klass.

Barnen i klasserna 1—6 med långa skolvägar har hittills bildat en bortglömd grupp när det gäller ersättning för utebliven skolskjuts. Sådan ersättning är motiverad därav, att de behöver, förutom cyklar, skidor etc., bättre utrustning beträffande skodon, regnkläder o. d. Ersättningen skulle givetvis av målsmännen också kunna användas till hästskjuts, bilskjuts etc. vid dålig väderlek eller särskilt besvärligt väglag.

Enligt nuvarande bestämmelser utgår statsbidrag för skjuts med fordon, som framföres av lärjunge själv. Om vid något tillfälle vägen är svårframkomlig eller cykeln trasig, så att lärjungen måste skjutas till skolan eller nödgas gå dit, skall statsbidrag sålunda rätteligen inte utgå. En kontroll över färdsettet är praktiskt ogenomförbar. Vi anser det därför principiellt oriktigt att färdsettet föreskrives, då barnen själva tar sig fram till skolan.

Om de av de sakkunniga föreslagna normerna tillämpats läsåret 1954/55 skulle det sammanlagda ersättningsbeloppet för de 23 tidigare nämnda inspektionsområdena ha uppgått till cirka 814 000 kronor, varav 705 500 kronor för färd från hemmet till skolan och 108 500 kronor för färd från hemmet till skjutshållplats. Statsbidraget skulle uppgått till cirka 650 000 kronor. Kostnaderna för hela riket skulle uppgått till cirka 1,9 miljoner kronor och statsbidraget till cirka 1,5 miljoner kronor. Från den senare summan skulle avgå för läsåret 1954/55 utgående statsbidrag för självskjutsar, beräknat till cirka 65 000 kronor.

Vad anordningen med skolvägsersättning skulle innebära ifråga om besparingar anser de sakkunniga det vara vanskligt att yttra sig om och inskränker sig i detta avseende till följande uttalande.

På längre sikt torde man i varje fall kunna räkna med en ej obetydlig besparing beträffande kostnaderna för egentliga skolskjutsar. Dels kan krav på ytterligare skolskjutsar i åtskilliga fall beräknas utebli och dels kan många s. k. avstickare och biskjutsar undvikas, om viss skolvägsersättning utgår. Det senare är synnerligen angeläget, när det gäller att rationalisera och förbilliga skolskjutsväsendet, t. ex. genom insättande av bussar i stället för personbilar.

Slutligen erinrar de sakkunniga om att det i vissa fall kan vara lämpligt att begränsa antalet skjutsdagar och framhåller, att det torde gå lättare att göra detta, om skolvägsersättning utgår under den tid av läsåret, då egentliga skolskjutsar ej är anordnade.

3. Statsbidrag till inackordering av skolbarn

A. Inackorderingsverksamhetens nuvarande omfattning

Alltsedan riksdagen år 1902 beviljade ett anslag av 5 000 kronor att användas till att bereda möjlighet till skolgång åt fattiga på längre avstånd från församlingens skolor boende skolpliktiga barn, har årligen stigande belopp anslagits för inackordering av skolbarn.

Den första inackorderingskungörelsen tillkom 1920 och ersattes av nya kungörelser 1926 och 1931. Statsbidrag utgick ursprungligen endast till vissa skoldistrikt i Norrland, och skolöverstyrelsen bestämde vilka belopp som skulle tillkomma de olika distrikten.

År 1935 förenklades ansökningsförfarandet samtidigt som rätten till inackorderingsbidrag utvidgades att gälla hela riket och statsbidraget fastställdes till 80 procent av distriktets styrkta verkliga och som skäliga ansedda kostnader.

I motsats till skolskjutsverksamheten, som från början visade och allmänt visar stark ökning år från år, har inackorderingsverksamheten under senare tid tenderat att minska i omfattning, vilket framgår av tabell 10.

Tabell 10. Inackordering av skolbarn redovisningsåren 1947/55

Redovisningsår	Antal inackorderade barn			Hela kostnaden			Statsbidrag
	i enskilda hem	i skolhem och arb.-stugor	Summa	enskilda hem	skolhem och arb.-stugor	Summa	
1947/48	3617	2170	5787	1 482 991	1 121 844	2 604 835	2 175 202
1948/49	3541	2174	5715	1 609 226	1 086 148	2 695 374	1 877 445
1949/50	3141	2143	5284	1 447 156	1 095 460	2 542 616	2 220 918
1950/51	3089	2108	5197	1 505 987	1 044 148	2 550 135	1 879 820
1951/52	2380	1965	4345	1 314 093	1 177 264	2 491 357	2 040 263
1952/53	2429	2052	4481	1 435 383	1 372 149	2 807 532	2 047 132
1953/54	1937	1876	3813	1 144 947	1 245 970	2 390 917	2 329 976
1954/55	2028	1640	3668	1 221 254	1 028 465	2 249 719	1 830 577

Inackordering av större omfattning förekommer huvudsakligen i de norrländska länen och inackordering i skolhem är så gott som helt begränsad till Norrland.

B. Gällande bestämmelser

Statsbidrag till skoldistrikt för bestridande av kostnaderna för inackordering av skolpliktiga barn i distriktet tillhörande skolhem eller i enskilda hem utgår enligt bestämmelserna i kungörelsen 1943: 538, vilken innehåller i huvudsak följande.

För skolbarn i klasserna 1—3, som är bosatt minst 4 km från närmaste skola, samt för skolbarn i klass 4 eller högre klass, som är bosatt minst 6 km från närmaste skola, utgår statsbidrag utan ansökningsförfarande för den tid vederbörande skolstyrelse finner inackordering erforderlig, dock ej för flera dagar än läsåret omfattar. För skolbarn, som är bosatt på kortare avstånd från närmaste skola, kan statsbidrag efter ansökan utgå för det antal dagar, som bestämmes av folkskolinspektören eller, i vissa fall, av skolöverstyrelsen.

Beträffande barn i sjunde eller högre klass avses med närmaste skola, sådan av A-form eller B1-form och beträffande barn i specialklass närmaste skola där undervisning i specialklass av ifrågavarande slag är anordnad.

Statsbidrag utgår även för inackordering av lärjungar i fortsättnings-skola för vilka centraliseringsbidrag icke kan erhållas.

Som villkor för erhållande av statsbidrag gäller bl. a., att skoldistriktet tillser, att barnen under inackorderingstiden erhåller god tillsyn och vård, att kostnaderna inte blir större än som föranledes av gängse priser på orten, samt att vederbörande lärare för noggranna anteckningar om antalet inackorderingsdagar för varje inackorderat barn.

Statsbidrag utgår med åtta tiondelar av distriktets verkliga kostnader för inackordering. Finner den utanordnande myndigheten dessa kostnader överstiga vad som kan anses efter ortens förhållanden skäligt, skall reducering av statsbidraget ske. Vid inackordering i skolhem bestämmer Kungl. Maj:t det belopp, som skall anses motsvara inackorderingskostnaderna.

Då ansökan om inackorderingsbidrag erfordras, skall sådan ingivas till folkskolinspektören. Avslår inspektören framställningen kan distriktet hän-skjuta frågan till skolöverstyrelsen.

C. De sakkunnigas förslag

De sakkunniga föreslår, att enda förutsättningen för statsbidrag till kostnaderna för inackordering skall vara lång eller besvärlig skolväg, att behovet av inackordering således skall bedömas enligt samma normer som behovet av skolskjutsar, att statsbidrag skall utgå utan ansökningsförfarande, att författningen i ämnet inte skall innehålla statsbidragsvillkor, som hänför sig till skolans organisation, samt att statsbidraget skall utgå till alla skoldistrikt med samma belopp, nämligen med 3 kronor per barn och inackorderingsdag. Bidrag skall ej utgå för elever, som kan medfölja anordnad skolskjuts.

I sin *motivering* för dessa förslag uttalar de sakkunniga inledningsvis, att inackordering och skolskjutsar synes böra utgöra två likvärdiga alternativa anordningar för att underlätta barnens skolgång, då behov därav föreligger, varav följer att bestämmelserna bör vara i möjligaste mån likformiga.

Beträffande det föreslagna statsbidragsbeloppet av 3 kronor per barn och inackorderingsdag anför de sakkunniga bland annat följande.

Vi ansluter oss till allmänna statsbidragsutredningens förslag, att statsbidrag till inackordering av skolbarn, såväl i enskilda hem som i skolhem, utgår till skoldistrikt med samma belopp per barn och inackorderingsdag.

Beträffande inackordering i skolhem utgör för närvarande det av Kungl. Maj:t fastställda belopp, som vid beräkning av statsbidrag skall anses motsvara inackorderingskostnaden, 3 kronor per dag om barnbespisning ej är anordnad vid skolan samt i annat fall 2,50 kronor per dag. Motsvarande statsbidragsbelopp blir 2,40 kronor respektive 2 kronor per barn och dag.

Följande tabell visar antalet inackorderingsdagar i enskilda hem, utanordnat statsbidrag samt inackorderingsbidrag i medeltal per barn och dag läsåret 1954/55 dels för varje län, där statsbidrag för inackordering i enskilda hem utgått, och dels för hela riket.

Tabell 11. Inackordering av skolbarn i enskilda hem läsåret 1954/55

Län	Antal inackorderingsdagar	Utanordnat statsbidrag kronor	Statsbidrag i medeltal per barn och dag kronor
Älvsborgs län	214	307.20	1,44
Gotlands län	962	2 266.40	2,36
Kronobergs län	942	2 385.20	2,53
Hallands län	1 813	4 688.80	2,59
Blekinge län	2 290	6 268.80	2,74
Västerbottens län	60 792	169 522.88	2,79
Kristianstads län	3 227	9 110.80	2,82
Jämtlands län	44 989	129 021.28	2,87
Gävleborgs län	12 501	36 265.34	2,91
Skaraborgs län	8 635	25 315.60	2,93
Värmlands län	10 954	32 327.20	2,95
Kalmar län	12 979	39 096.80	3,01
Västernorrlands län	17 850	54 100.20	3,03
Kopparbergs län	14 307	43 667.05	3,05
Södermanlands län	5 892	17 990.60	3,05
Östergötlands län	6 404	19 642.—	3,07
Norrbottnens län	93 336	289 581.59	3,10
Stockholms län	15 968	54 640.60	3,42
Västmanlands län	610	2 221.60	3,64
Örebro län	2 598	9 783.—	3,77
Göteborgs och Bohus län	3 658	14 080.—	3,85
Jönköpings län	497	2 004.—	4,03
Samtliga	321 418	944 841.36	2,94

Av tabellen framgår, att statsbidrag för inackordering i enskilda hem i medeltal utgick med 2,94 kronor per barn och inackorderingsdag. Inackorderingskostnaden per barn och dag uppgick sålunda i medeltal till 3,68 kronor.

Rörande statsbidragsansökan anför de sakkunniga.

Det kan ifrågasättas, om ansökan alls är behövlig när det gäller inackorderingsbidrag. Bidrag bör utgå under samma förutsättningar som statsbidrag till skolskjutsar. Någon risk för att inackordering anordnas i sådant

fall då skjutsning skulle ställa sig billigare för statsverket torde knappast finnas. Inackordering är en nödfallsutväg, som tillgripes endast om annat sätt att underlätta skolgången inte lämpligen kan komma i fråga. Vi föreslår, att statsbidrag till inackordering utgår utan ansökningsförfarande.

4. Försättningskolans centralisering

A. Centraliseringens nuvarande omfattning

Statsbidrag till centralisering av försättningskolväsendet har utgått sedan 1932, då skoldistrikt fick rätt att för bestridande av kostnaderna för skolskjutsar eller inackordering av försättningskolpliktiga barn erhålla statsbidrag intill belopp, motsvarande de besparingar som uppkommer genom indragning av erforderligförklarad försättningskola, som blir obehövlig på grund av centraliseringen.

Tabell 12. Antal elever i försättningskolans samt statsbidrag till centralisering av försättningskolväsendet och till avlöning av lärare i försättningskolans budgetåren 1932/55(57)

Budgetår	Antal elever	Bidrag till central. av forts.skolväsendet		Bidrag till avlöning åt lärare	
		Anslag	Nettoutgift	Anslag	Nettoutgift
1932/33	153 956	100 000	—	5 100 000	5 313 712
1933/34	158 641	100 000	21 631	4 190 000	5 291 350
1934/35	171 878	100 000	124 752	4 120 000	4 633 924
1935/36	165 678	100 000	238 280	4 100 000	4 311 092
1936/37	155 008	200 000	285 108	4 300 000	4 439 621
1937/38	143 435	240 000	310 813	5 250 000	5 500 652
1938/39	117 002	300 000	332 917	5 000 000	5 079 218
1939/40	126 060	325 000	405 421	4 825 000	4 392 277
1940/41	118 505	530 000	501 702	4 050 000	2 336 318
1941/42	113 409	500 000	421 958	4 200 000	3 122 141
1942/43	105 464	550 000	525 791	3 700 000	3 636 157
1943/44	99 268	500 000	516 707	3 500 000	3 469 685
1944/45	92 236	500 000	440 556	3 600 000	3 384 398
1945/46	85 246	500 000	618 170	3 600 000	3 559 718
1946/47	76 154	500 000	486 764	3 675 000	3 296 642
1947/48	71 587	530 000	620 212	3 500 000	3 810 766
1948/49	51 088	650 000	611 073	3 200 000	3 324 208
1949/50	53 504	600 000	538 142	3 200 000	2 734 653
1950/51	48 560	600 000	780 440	5 400 000	2 796 770
1951/52	52 664	600 000	623 537	5 200 000	5 116 884
1952/53	47 767	725 000	786 163	4 800 000	7 648 788
1953/54	52 645	700 000	1 195 348	4 600 000	6 265 261
1954/55	45 816	700 000	1 230 457	4 600 000	7 220 092
1955/56		1 200 000	1 094 658	5 000 000	7 260 814
1956/57		1 300 000		7 000 000	

Under de 25 år som gått, sedan denna bestämmelse infördes, har antalet barn i fortsättningsskolan minskat med cirka 70 procent. Antalet elever, som läsåret 1932/33 var 153 956, hade således läsåret 1954/55 sjunkit till 45 816. Bland anledningarna till denna utveckling kan nämnas minskat antal barn i fortsättningsskolåldern, ökad intagning i högre skolor, inrättande av åttonde klass och övergång till ettårig fortsättningsskola. De statliga bidragen till avlöning åt lärare i fortsättningsskolan och till centralisering av fortsättningsskolväsendet under den nämnda perioden framgår av tabell 12.

B. Gällande bestämmelser

Enligt kungörelsen 1932: 589 angående statsbidrag till bestridande av kostnaderna för centralisering av fortsättningsskolväsendet utgår statsbidrag, då sådan centralisering genomförs, att eljest erforderlig undervisningsavdelning i fortsättningsskola därigenom blivit obehövlig. Statsbidrag kan dock utgå med högst det belopp, som motsvarar den genom centraliseringen uppkomna besparingen i statsbidraget till avlöning av lärare. Denna besparing skall för varje på grund av centraliseringen indragen avdelning med minst 180 undervisningstimmar anses utgöra 180 gånger timarvodet enligt TC 17. För undervisningsavdelning med lägre timtal än 180 sänkes beloppet i förhållande till timtalet.

Behovet av undervisningsavdelningar prövas av statens folkskolinspektör med rätt för skoldistriktet att hänskjuta frågan till skolöverstyrelsen.

Statsbidrag kan utgå dels enligt nyssnämnda kungörelse till kostnader för inackordering, skolhushåll eller skolskjutsar för fortsättningsskolpliktiga lärjungar, vilka eljest ej skulle kunna besöka skolan på grund av dennas avstånd från hemmet eller liknande omständigheter, med högst 2,50 kronor för lärjunge och dag och dels enligt kungörelsen 1946: 295 till självskjuts med 50 öre för lärjunge och dag, om skolvägens längd överstiger 7 km, och 40 öre, om skolvägens längd uppgår till högst 7 km och skjuts prövas erforderlig.

Ansökning erfordras endast beträffande statsbidrag till självskjuts för lärjunge, som är bosatt mindre än 5 km från närmaste fortsättningsskola. I övriga fall rekvideras statsbidraget utan föregående ansökningsförfarande.

Statsbidrag till inackordering, skolskjutsar och självskjutsar för fortsättningsskolans barn utgår således under förutsättning att lärjungarna är bosatta inom ett fortsättningsskolområde, där fortsättningsskolavdelning förklarats erforderlig men icke upprätthålles. Tillhör eleverna ett fortsättningsskolområde, inom vilket fortsättningsskola är anordnad, kan centraliseringsbidrag icke utgå, oavsett hur lång väg barnen har till fortsättningsskolan.

I senare fallet kan dock bidrag utgå till inackordering enligt inackorderingskungörelsen och till egentliga skolskjutsar enligt skolskjutskungörelsen, om skolvägens längd ger anledning därtill. Däremot kan statsbidrag till självskjutsar inte utgå för dessa lärjungar.

I många fall upprätthålles numera endast en fortsättningsskola inom

skoldistriktet. Har i dylikt fall inga fortsättningsskolavdelningar erforderligförklarats såsom avses i centraliseringskungörelsen, torde statsbidrag till inackordering enligt inackorderingskungörelsen och till egentliga skolskjutsar enligt skolskjutskungörelsen kunna utgå för samtliga inackorderings- respektive skolskjutsberättigade fortsättningsskolebarn i distriktet (= fortsättningsskolområdet). Självskjutsbidrag kan däremot icke utgå. I detta fall har sålunda centraliseringskungörelserna satts ur spel.

C. De sakkunnigas förslag

De sakkunniga *föreslår* att kungörelserna 1932: 589 och 1946: 295 angående statsbidrag till centralisering av fortsättningsskolväsendet skall upphöra att gälla samt att statsbidrag till inackordering, skolskjutsar och skolvägsersättning skall utgå för fortsättningsskolans elever enligt samma grunder som för eleverna i folkskolan, dock att statsbidrag för de förra eleverna skall kunna rekvireras utan föregående ansökningsförfarande.

Ur de sakkunnigas *motivering* för detta förslag inhämtas bland annat följande.

Statsbidraget till fortsättningsskolväsendets centralisering skall i princip utgå med 100 procent av distriktets kostnader. Tillämpningen av bestämmelsen att statsbidraget för varje på grund av centralisering indragen avdelning kan utgå med högst 180 gånger timarvodet enligt TC 17 kan emellertid medföra att distrikt, som förstärkt sin fortsättningsskola, får vidkännas betydande utgifter för sitt fortsättningsskolväsende.

Det till 2 kronor 50 öre per lärjunge och dag maximerade statsbidraget är i många fall otillräckligt för anordnande av skolskjutsar. Till inackordering torde beloppet endast i undantagsfall vara tillräckligt. Även denna maximering har således lett till att grundprincipen om att kostnaderna för den fortsatta undervisningen skulle åvila staten icke kunnat upprätthållas.

För att få en uppfattning om i vilken utsträckning distriktens verkliga kostnader för fortsättningsskolväsendets centralisering översteg de tillstyrkta statsbidragsbeloppen infordrade skolöverstyrelsen från statens folkskolinspektörer uppgifter härom för redovisningsåret 1953/54. Härav framgår att distriktet hade avsevärda merkostnader utöver statsbidraget i synnerhet beträffande inackordering. Distriktens verkliga kostnader för inackordering uppgick till 693 620 kronor och statsbidraget till 405 915 kronor, d. v. s. till 58,5 procent av de verkliga kostnaderna. Hade statsbidraget i stället i enlighet med inackorderingskungörelsen utgått med 80 procent av de verkliga kostnaderna, skulle bidraget uppgått till 554 896 kronor. Statsbidraget hade sålunda ökat med 148 981 kronor.

Bidragsprocenten varierade för de olika inspektionsområdena från 100 till 37.

För de egentliga skolskjutsarna uppgick distriktens verkliga kostnader till 898 545 kronor och statsbidraget till 783 521 kronor eller 87 procent av de verkliga utgifterna. Om statsbidraget i stället utgått med 80 procent, hade bidraget stannat vid 718 836 kronor. Statsbidraget hade då minskat med 65 161 kronor.

I fyra inspektionsområden har statsbidraget till egentliga skolskjutsar utgått med 100 procent, medan det i ett område utgick med endast 70 procent av distriktens självkostnader.

Den sammanlagda verkliga kostnadssumman för inackordering och egentliga skolskjutsar uppgick till 1 592 165 kronor och det sammanlagda statsbidraget till 1 180 436 kronor. Distrikten erhöll sålunda i medeltal 75 procent av sina centraliseringskostnader beträffande inackordering och egentliga skolskjutsar i statsbidrag. Om statsbidraget i stället utgått med 80 procent, hade bidraget uppgått till 1 273 732 kronor och sålunda ökat med 84 296 kronor.

Statsbidragssystemet enligt centraliseringskungörelsen har på grund av de under senare år mycket förändrade förhållandena inom fortsättningskolans område kommit att slå synnerligen orättvist de olika skoldistrikten emellan. Det är i mycket de glesbebyggda kommunerna med stora centraliseringsvårigheter, som blir ekonomiskt missgynnade, medan tätbebyggda, ekonomiskt välsituerade kommuner kan få ett centraliseringsbidrag med 100 procent av sina kostnader. Man kan i de olika skoldistrikten inte inse, varför statsbidraget skall utgå efter olika grunder för t. ex. barn i klass 8 och i fortsättningsskolan, då det i båda fallen är fråga om deltagande i en obligatorisk undervisning och eleverna befinner sig på samma åldersstadium och kanske medföljer samma skolskjutsar.

Så som förhållandena nu utvecklats bör enligt vår mening centraliseringskungörelserna upphävas och statsbidrag till här avsedda ändamål utgå efter samma grunder för fortsättningsskolans elever som för folkskolans. Det synes oss nämligen principiellt riktigt att fortsättningsskolans centralisering betraktas på samma sätt som annan centralisering, exempelvis centralisering av sjunde klassen, och bedömes efter samma normer, d. v. s. lämplighet, skälighet med hänsyn till kostnaderna, kostnadsjämförelse med annat sätt att åstadkomma centraliseringen samt behov med hänsyn till elevernas skolvägar.

5. Remissyttranden

Beträffande remissyttrandena kan sammanfattningsvis först anföras följande.

Av de fyra centrala statsmyndigheter som yttrat sig över sakkunnigförslaget har *skolöverstyrelsen* intagit en i det hela positiv hållning och endast förordat vissa modifikationer, av vilka dock en, som rör begränsning av statsbidraget, är av principell betydelse. De tre övriga centrala myndigheterna, nämligen *statskontoret*, *riksräkenskapsverket* och *statens sakrevision*, som haft att i sina yttranden jämväl beakta skolöverstyrelsens synpunkter på de sakkunnigas förslag, har i princip avvisat förslaget, i vad det gäller statsbidragsberäkningen för skolskjutsarna, med den huvudsakliga motiveringen att det icke skulle medföra den förenkling som äsyftats.

Av de åtta länsstyrelser, som hörts i ärendet, tillstyrker sex förslaget i huvudsak. *Länsstyrelsen i Norrbottens län* avstyrker de föreslagna generaliserande beräkningsmetoderna, såväl rörande statsbidrag till skolskjutsar som till inackordering, med motiveringen att de skulle medföra väsent-

ligt sänkta bidrag för åtskilliga kommuner i länet. *Länsstyrelsen i Kronobergs län* ifrågasätter det lämpliga i att övergå till en generaliserande beräkningsmetod, när det gäller statsbidrag till skolskjutsar.

Remissyttrandena i övrigt torde få redovisas i anslutning till de olika detaljspörsmålen i förslaget.

Statsbidrag till skolskjutsar

De av de sakkunniga föreslagna ändrade förutsättningarna för statsbidrag har tillstyrkts eller lämnats utan erinran utom av *statskontoret*, som håller före, att skolvägens minimilängd för elever i sjunde och högre klasser bör ökas till 5 km, vilken uppfattning i princip också synes delas av *sakrevisionen*.

Förslaget att bestämmelsen om obligatoriskt anbudsförfarande skall slopas har icke föranlett erinran från någon remissmyndighet.

Helt naturligt är det den föreslagna generaliserande metoden för beräkning av statsbidraget till särskilt insatta skolskjutsar, som tilldragit sig det huvudsakliga intresset från remissmyndigheternas sida.

Skolöverstyrelsen biträder i princip de sakkunnigas förslag men förordar den väsentliga modifikation av systemet, som framgår av följande uttalande.

Enligt överstyrelsens mening bör det sammanlagda statsbidraget till av distriktet anordnade skolskjutsar med särskilt insatta fordon begränsas till högst distriktets sammanlagda verkliga kostnader för under redovisningsåret med statsbidrag anordnade dylika skjutsar. Dessa kostnader måste då angivas i rekvisitionen. Härigenom möjliggöres också fortlöpande kontroll över detta bidrags procentuella andel av de verkliga kostnaderna.

Härutöver har överstyrelsen, såvitt nu är i fråga, endast förordat den ändringen i förslaget att statsbidrag till skolskjutsar med ordinarie kommunikationsmedel skall utgå utan föregående ansökningsförfarande.

Som inledningsvis framhållits har övriga centrala ämbetsverk, som yttrat sig, varit kritiska mot beräkningsmetoden enligt de sakkunnigas förslag. *Statskontoret* anför.

Ett på angivet sätt konstruerat statsbidrag kan enligt statskontorets mening icke tillgodose det krav på förenkling, som eftersträvas i det pågående arbetet för reformering av statsbidragen till kommunerna. Ej heller torde önskemålet om kostnadsbesparing kunna tillgodoses vid en tillämpning av de föreslagna beräkningsgrunderna. Framhållas må, att skolöverstyrelsen ansett erforderligt att uppställa en spärregel av innebörd, att bidraget skall begränsas till högst distriktets sammanlagda verkliga kostnader. Ämbetsverket finner sig följaktligen icke kunna förorda det föreslagna systemet för beräkandet av statsbidrag till skolskjutsar med särskilt insatta fordon. Enligt statskontorets mening bör det i stället vara förtjänt att närmare undersökas, om icke ett mera tillfredsställande resultat skulle kunna vinnas genom införandet av i utredningen antydda skolskjuts-taxor.

Oavsett vilket system som tillämpas för skjutsbidragets bestämmande bör enligt statskontorets mening en sänkning av bidragsprocenten till $66 \frac{2}{3}$ — såsom sakrevisionen förordat — genomföras. Härigenom skulle också det önskemålet bliva tillgodosett, att skoldistriktet finge behålla en större andel än nu av de besparingar, som regelmässigt kan påräknas vid anordnande av skjutsar i egen regi. Understrykas må för övrigt, att bidragsprocenten ursprungligen var begränsad till 50.

Riksräkenskapsverket erinrar om att allmänna statsbidragsutredningen beträffande statsbidrag till skolskjutsar med särskilt insatta fordon ansåg en förenkling möjlig genom en generaliserande kostnadsberäkning av innebörd att statsbidraget till alla skoldistrikt skulle utgå med visst belopp per skjutskilometer jämte visst belopp per barn och skjuts. Ämbetsverket anför härefter.

I den nu föreliggande utredningen har denna beräkningsmetod icke ansetts giva ett tillfredsställande resultat med mindre att det sistnämnda beloppet differentieras med hänsyn till skjutssträckans längd. Det sålunda utbyggda systemet har av skolöverstyrelsen ansetts böra kompletteras med en spärregel av innebörd, att bidraget skall begränsas till högst distriktets sammanlagda verkliga kostnader. Enligt riksräkenskapsverkets mening innebär det föreslagna bidragssystemet icke någon förenkling. Ämbetsverket anser sig därför böra förorda, att det nuvarande bidragssystemet med viss procent av de faktiska kostnaderna bibehålles jämväl beträffande statsbidrag till skolskjutsar med särskilt insatta fordon.

Några skäl för ett frångående av nu gällande föreskrifter om förskottsutbetalning av statsbidrag till skolskjutsar på sätt i utredningen föreslagits har icke anförts och föreligger icke enligt ämbetsverkets mening.

Statens sakrevision framhåller, att syftet med allmänna statsbidragsutredningens förslag i förevarande avseende bland annat var att få fram ett system, som inte skulle erfordra, att de beviljande myndigheterna tog någon befattning med kontrollen av eller ens någon kännedom om skoldistriktets faktiska skjutskostnader. En bestämmelse till förhindrande av att statsbidraget blir större än ett skoldistrikts samlade kostnader för skolskjutsarna, såsom skolöverstyrelsen föreslagit, skulle enligt revisionens mening innebära, att en avsevärd del av den administrativa förenkling, som avsetts, bortföle. Sakrevisionen anför vidare.

Det framstår för sakrevisionen som en allvarlig brist hos det nu framlagda förslaget, att det över huvud kan föranleda statsbidrag upp till 100 procent av en kommunal kostnad. Enligt revisionens mening bör statens andel av skolskjutskostnaderna i intet fall få överstiga den, som gäller för exempelvis lärarlönerna. Sakrevisionen kan därför icke biträda det föreliggande förslaget i denna del. Det synes vara nödvändigt att söka sig fram på andra vägar än dem de två senaste utredningarna beträtt. Önskemålet om en administrativ förenkling kvarstår, men statsbidragets anknytning på lämpligt sätt till det faktiska kostnadsläget är ett krav, som icke torde kunna övergivras. Enligt sakrevisionens mening synes därför ansträngningarna i fortsättningen böra inriktas på att finna ett statsbidragssystem, som tillgodoser dessa bägge synpunkter.

Enligt revisionens mening vore en viss höjning av den kommunala andelen av skolskjutskostnaderna det bästa medlet att åvägabringa en ekonomisering och rationalisering på området. Föreligger inte förutsättningar för en sådan procentuell förskjutning anser sakrevisionen att det nuvarande statsbidragssystemet bör föredragas i avvaktan på att ett förenklat system kan framläggas.

Länsstyrelsen i Norrbottens län, som också ansett sig böra avstyrka de sakkunnigas förslag, har i ärendet inhämtat yttranden från 9 kommuner i länet, vilka samtliga anfört, att de föreslagna bidragsreglerna skulle leda till sänkta statsbidrag för deras del. För Nederkalix kommun skulle sänkningen uppgå till 10 333 kronor. Med hänsyn härtill anser länsstyrelsen, att det nuvarande systemet, som bygger på ersättning efter de verkliga kostnaderna, är att föredraga. Skulle en omläggning av statsbidragssystemet vara önskvärd, bör bestämmelserna enligt länsstyrelsens mening utformas så, att de inte medför ökade utgifter för kommunerna.

Länsstyrelsen i Kronobergs län anser visserligen att den föreslagna generaliserande beräkningen av statsbidraget i hög grad skulle förenkla såväl skoldistriktens som de granskande myndigheternas handläggning av skolskjutsärenden. Men då ett statsbidrag, vilket göres beroende av det antal elever som medföljer skolskjutsen, skulle missgynna skoldistrikt med glesbebyggelse, vilket också skulle bli fallet om möjligheten att få ersättning för s. k. framkörningsavgifter bortfaller, ifrågasätter länsstyrelsen, om inte statsbidraget även till skolskjutsar i distriktets egen regi bör utgå med viss procent av de verkliga kostnaderna. *Länsstyrelsen i Malmöhus län* hyser betänkligheter av samma art mot en generaliserande beräkningsmetod men vill inte motsätta sig dess införande, då den synes kunna bli ett effektivt medel att hålla skjutskostnaderna nere. Länsstyrelsen erinrar om att resekostnadsersättningen vid tjänsteresa med egen bil är högre i de fyra nordligaste länen än i landet i övrigt och synes mena, att en likartad differentiering borde ske för att utjämna skillnaden i bidrag mellan tätorter och glesbygder. Den av skolöverstyrelsen föreslagna maximeringen av statsbidraget till de verkliga kostnaderna tillstyrkes särskilt.

Länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län ger sin anslutning till förslaget med de modifikationer skolöverstyrelsen förordat. *Länsstyrelsen i Gävleborgs län* invänder, att den föreslagna uppdelningen i nitton olika ersättningar per elev och körsträcka visserligen kan ge ett riktigare resultat än ett något mindre antal men förordar dock en nedskärning av det föreslagna antalet, vilket från administrativ synpunkt skulle vara förnuftigare. Bestämmelsen om statsbidragets begränsning till belopp, motsvarande vad som skulle utgått om eleverna i stället varit inackorderade, bör enligt länsstyrelsens mening utgå.

Länsstyrelsen i Västernorrlands län, som anser att det generaliserande beräkningssystemet är ägnat att medföra avsevärd förenkling, tillstyrker

de sakkunnigas förslag men framhåller, att skjutskostnaderna i Norrland i genomsnitt torde vara högre än för landet i övrigt och ifrågasätter för den skull om inte statsbidraget till norrlandskommunerna, liksom då det gäller resekostnadsersättning vid tjänsteresa med egen bil, bör utgå med 1 öre, vintertid 2 öre, högre belopp för kilometer än i landet i övrigt. Även *länsstyrelsen i Jämtlands län* menar, att den generaliserande beräkningsmetoden enligt de sakkunnigas förslag skulle innebära orättvisor för glesbygderna och anser, att en korrektion skulle kunna ernås exempelvis genom en bestämmelse liknande den som gäller beträffande resekostnadsersättning vid tjänsteresor med egen bil inom de fyra nordligaste länen. Länsstyrelsen ifrågasätter också, om inte en garantiregel bör införas, som tillförsäkrar skoldistrikt statsbidrag med förslagsvis *lägst* 2/3 av de verkliga kostnaderna. Beträffande båtskjutsar föreslår länsstyrelsen, att statsbidrag skall utgå med 80 procent av de verkliga kostnaderna, då det besvär och ansvar, som är förenat med dylika skjutsar, förutses icke bli kompenserat av bidrag enligt en generaliserande beräkningsmetod.

Länsstyrelsen i Västerbottens län ansluter sig till den meningen att statsbidraget till skolskjutsar i de nordliga länen bör bestämmas till högre belopp än de sakkunniga föreslagit. För de nordliga delarna av riket vore det enligt länsstyrelsens mening också olämpligt att begränsa statsbidraget till skolskjutsar till det belopp som skulle ha utgått om eleverna under motsvarande tid inackorderats för sin skolgång.

Allmänna statsbidragsutredningen diskuterar i sitt remissyttrande ingående de avvikelser från de av utredningen förordade grunderna, som de sakkunniga och skolöverstyrelsen föreslagit. Utredningen ifrågasätter först, om det kan anses motiverat att komplicera bidragsberäkningen genom att som de sakkunniga föreslagit differentiera ersättningen per barn efter antalet körkilometer. Enligt statsbidragsutredningens mening skulle den av de sakkunniga förordade konstruktionen av statsbidraget endast i fall, där en större ytvidd jämte andra förhållanden orsakar att de långa skolskjutsarna överväger, kunna medföra en minskning av statsbidragets procentuella andel i de verkliga kostnaderna. I flertalet fall omfattar skolskjutsorganisationen enligt utredningens uppfattning skjutsar med växlande körsträckor och barnantal, varför ojämnheter i statsbidragsgivningen för olika kategorier skjutsar i dylika fall i allt väsentligt utjämnas.

Statsbidragsutredningen har summerat dels de differenser i ören per skattekrona, som uppkommer vid en jämförelse mellan utgående bidrag enligt nuvarande system och det av utredningen föreslagna (se tab. 4) dels ock de differenser som uppkommer vid en motsvarande jämförelse mellan nuvarande system och det av de sakkunniga föreslagna (se tab. 6). Den sammanlagda differenssumman utgör vid tillämpning av utredningens förslag 78,98 öre och av de sakkunnigas 77,63 öre. Utredningen framhåller, att även beräknade på detta sätt överensstämmer verkningarna av de båda

systemen tämligen väl. Därest de sakkunnigas förslag skulle accepteras, anser utredningen, att det därmed avsedda syftet skulle kunna vinnas med en differentiering, som rör sig med ett betydligt mindre antal ersättningsbelopp än 20.

Skolöverstyrelsens förslag att det sammanlagda statsbidraget till ett skoldistrikt för särskilt insatta skolskjutsar skall begränsas till högst distriktets sammanlagda verkliga kostnader har föranlett följande uttalande från allmänna statsbidragsutredningens sida.

Utredningen har i andra statsbidragssammanhang framfört den uppfattningen, att det bidragsunderlag, som fastställes genom en generaliserande beräkning, icke bör korrigeras med hänsyn till det faktiska kostnadsutfallet. Med generaliseringen åsyftas, att myndigheterna skola befrias från arbete med granskning av kostnadsberäkningar och räkenskaper. Om en generaliserande beräkningsmetod förbindes med föreskrift, att de verkliga kostnaderna icke skola få överskridas, förlorar man en avsedd förenklingsvinst. I den generaliserande beräkningsmetoden bör såsom ett utmärkande drag ingå, att ansvaret för den statsunderstödda verksamhetens ekonomiska resultat helt skall falla på de bidragstagande kommunerna, så att dessa få såväl tillgodonjuta eventuellt uppkommande vinst av att den faktiska kostnaden blir mindre än i bidragsreglerna förutsatts som ock bestrida den förlust, som inträder vid en kostnadsökning. Vad särskilt beträffar nu ifrågavarande statsbidrag må därjämte framhållas, att en generaliserande beräkning — utformad enligt utredningens eller enligt överstyrelsens förslag — synes slå så väl, att det endast i undantagsfall torde inträffa, att statsbidraget överstiger den verkliga kostnaden. Det bör icke ifrågakomma att med hänsyn till sådana sällsynta undantagsfall göra ett avsteg från vad som utredningen bedömer som en inneboende konsekvens av generaliseringsmetoden. Utredningen avstyrker alltså införandet av en maximeringsbestämmelse.

Om en maximeringsbestämmelse mot utredningens avstyrkande skulle införas, anser utredningen att en *detaljgranskning* av räkenskaperna likväl inte bör ske, utan att det bör stanna vid att de verkliga kostnaderna styrkes genom intyg av t. ex. skolstyrelsens ordförande.

Svenska stadsförbundet, som ansluter sig till förslaget i stort, anför kritiska synpunkter, som nära sammanfaller med allmänna statsbidragsutredningens. Efter att ha uttalat, att det synes vara påtagligt, att administrativa förenklingar skulle vinnas genom sådana generaliserande beräkningsmetoder, som de sakkunniga föreslagit, diskuterar stadsförbundet frågan huruvida statsbidragsbeloppet per skjutsat barn bör differentieras efter körsträckans längd. Förbundet är icke övertygat om att man verkligen behöver tillgripa denna komplicerande i förhållande till vad allmänna statsbidragsutredningen förordat.

Stadsförbundet finner även den maximering av skolskjutsbidraget tvivelaktig, som skulle ligga däri att bidraget icke finge överstiga det belopp, som skulle utgått, om inackordering under motsvarande tid i stället anordnats. Härom anföres följande.

En sådan bestämmelse kan knappast anses principiellt försvarlig, med mindre man vill godtaga inackordering såsom under alla förhållanden fullgod ersättning för skolskjuts. Försåvitt man däremot får utgå ifrån att ett skoldistrikt verkligen kan ha fog för anordnande av skolskjuts i fall då denna bestämmelse skulle få tillämpning, kan det ej vara riktigt, att distriktet i sådant fall skall vidkännas större andel i utgiften än den, som bidragsreglerna för skolskjutsarna eljest medge.

Också den av skolöverstyrelsen föreslagna maximeringen med anknytning till skoldistriktets verkliga kostnader avstyrkes av förbundet med motiveringen att syftet med ett system som det föreslagna är att undvika det tidsödande prövnings- och granskningsarbete som en bidragsberäkning på grundval av faktiska kostnader utgör. Det synes förbundet påtagligt, att de föreslagna generella beräkningsnormerna avsetts vara så bestämda, att något praktiskt behov av en maximering av det slag skolöverstyrelsen ifrågasatt inte skall föreligga. Uppgifter om de verkliga kostnaderna bör enligt förbundets mening i efterhand kunna lämnas direkt till skolöverstyrelsen utan samband med den löpande handläggningen av bidragsärenden.

I *Svenska landskommunernas förbunds* yttrande förordas inga egentliga ändringar i de sakkunnigas förslag. Enligt förbundets mening synes de förenklingsmöjligheter som skisserades i allmänna statsbidragsutredningens förslag så långt möjligt ha tillgodosetts. Den schematiska beräkningen av bidragsunderlaget för skolskjutsar med särskilt insatta fordon har enligt förbundets mening visserligen gjorts mera invecklad, men statsbidragsberäkningen anses icke därför nämnvärt komplicerad. Ehuru det detaljmateriel, som stått de båda utredningarna till buds, knappast varit tillräckligt underlag för en fullt säker bedömning av verkningarna av det nya systemet anser förbundet dock, att det i de pågående strävandena att förenkla statsbidragsgivningen är nödvändigt för såväl staten som kommunerna att ta vissa ekonomiska risker och att tolerera rimliga avvikelser från hittillsvarande kostnadsfördelning. Det fortlöpande studium av verkningarna av det nya systemet, som förbundet anser vara nödvändigt, bör därför enligt dess mening kunna ta sikte även på en förenkling av bidragsskalan.

Förslaget om skolvägsersättning har mottagits olika av remissmyndigheterna. *Skolöverstyrelsen* ansluter sig helt till de sakkunniga utom i en detaljfråga rörande förskottsutbetalning. *Riksräkenskapsverket*, samtliga hörda *länsstyrelser* samt *allmänna statsbidragsutredningen* och *landskommunernas förbund* tillstyrker eller lämnar detta förslag utan erinran i princip.

Bland de avstyrkande instanserna är *statskontoret*, som bland annat anför följande.

Enligt statskontorets mening får det anses uteslutet, att åtgärder nu övervägas för en dylik kostnadskrävande utvidgning av statsbidragssystemet på förevarande område. Det understöd, som kan anses påkallat i berörda avseende, lärer snarare bära ingå som ett led i de socialpolitiska åtgärder, som från samhällets sida vidtagas för underlättande av barnfamiljernas förhållanden. Statskontoret, som icke kan tillstyrka förslaget i nu förevarande hänseende, anser det alltså även bära övervägas, huruvida nuvarande bidrag till självskjutsar bära bibehållas.

Sakrevisionen avstyrker med följande uttalande.

Ett genomförande av en vidgad rätt till ersättning för självskjuts — av utredningen kallad skolvägsersättning — skulle sålunda med de ersättningsbelopp och de väglängdsbestämmelser utredningsmännen föreslagit komma att draga en kostnad av närmare 2 miljoner kronor per år. Det måste enligt vad sakrevisionen kan bedöma anses synnerligen tveksamt, huruvida man i detta sammanhang kan räkna med något större bortfall av kostnader, som nu utgår till anordnande av egentliga skolskjutsar. Ett dylikt bortfall i större skala skulle nämligen förutsätta hos skolskjutsdeltagare och deras målsmän en tämligen enhällig opinion för övergång i möjligaste mån från skolskjuts till skolvägsersättning, något som revisionen knappast betraktar såsom sannolikt i nuvarande läge. Revisionen vill därför bestämt motsätta sig en utvidgning av det nuvarande systemet för självskjutsar att jämväl omfatta elever i lägre än sjunde klass.

Förslaget om skolvägsersättning synes *svenska stadsförbundet* mycket diskutabelt. Det anses innebära en principiell nyhet, då ersättning för vissa lärjungar därigenom skulle införas, oberoende av om skolgången förorsakade deras målsmän särskilda kostnader. Några garantier för att det allmännas utgifter komme att motsvaras av åtgärder för underlättande av skolgång skulle ej heller kunna skapas. Ersättningen synes förbundet vara av sådan karaktär att den, om den alls skall utgå, helt bör bekostas av statsmedel och utgå till alla lärjungar med likartade svårigheter beträffande skolväg, oberoende av skoldistriktets villighet att påtaga sig kostnad för ersättningen.

Inackordering

Ett generaliserande bidragssystem tillstyrkes av alla utom två av de hörda remissmyndigheterna.

Skolöverstyrelsen förordar följande ändringar i de sakkunnigas förslag. Någon bestämmelse om att statsbidrag till inackordering ej skall utgå, om elev kan medfölja skolskjuts, bör enligt överstyrelsens mening inte finnas, då inackordering inte torde tillgripas utan tvingande skäl och anledning därtill kan föreligga, fastän skolskjuts anordnats. Liksom beträffande skolskjutsar anser överstyrelsen, att statsbidraget till kostnaderna för inackordering skall begränsas till högst distriktets verkliga kostnader.

Åtskilliga ändringar har föreslagits beträffande statsbidragsbeloppet. *Länsstyrelsen i Kronobergs län* förordar således en reducering av statsbi-

draget beträffande barn som deltagar i skolmältider, då i dylika fall lägre inackorderingskostnader kan påräknas. *Länsstyrelsen i Gävleborgs län* anser det skäligt, att statsbidragsbeloppet maximeras till 4 kronor i stället för till föreslagna 3 kronor och *länsstyrelsen i Västernorrlands län* ifrågasätter, om inte statsbidraget för norrlandslänen borde bestämmas till lägst 3 kronor 50 öre per elev och dag. *Länsstyrelsen i Jämtlands län* föreslår, att bidraget bestämmas till 3 kronor för elev å skolort, som tillhör ortsgrupp 2 och 3, samt till 4 kronor för elev å skolort, tillhörande ortsgrupp 4 och 5. Enligt av *länsstyrelsen i Västerbottens län* framförd mening bör bidraget utgå med olika belopp för elever som inackorderas i skolhem och i enskilda hem. I de senare fallen bör bidraget utgå med 4 kronor 50 öre per elev och dag.

Avstyrkande yttranden har avgivits av *länsstyrelserna i Göteborgs och Bohus* samt *Norrbottnens län*, vilka båda förordar, att den nuvarande regeln om bidrag med 80 procent av de verkliga kostnaderna bibehålles.

Fortsättningsskolans centralisering

De sakkunnigas förslag att kungörelserna angående centralisering av fortsättningsskolväsendet skall upphöra att gälla samt att statsbidrag till kostnaderna för inackordering, skolskjutsar och skolvägsersättning, när det gäller fortsättningsskolans elever, skall utgå enligt samma grunder som för eleverna i folkskolan har inte föranlett erinran från någon av de hörda remissmyndigheterna.

6. Departementschefen

De förslag, som i det föregående närmare redovisats, rör skolskjutsorganisationen, inackorderingsverksamheten och fortsättningsskolväsendets centralisering. Jag har funnit de sakkunnigas olika förslag i huvudsak välmotiverade och anser att ställning till flertalet av dem bör kunna tagas nu. Ändringar av gällande bestämmelser torde dock inte böra träda i kraft förrän den 1 juli 1958, d. v. s. samtidigt med den omläggning av vissa driftbidrag till primärkommunerna, som i annat sammanhang föreslagits av Kungl. Maj:t på föredragning av chefen för finansdepartementet.

Beträffande den för skolskjutsverksamheten centrala frågan om *generaliserande grunder för beräkning av statsbidrag till vissa skjutskostnader* anser jag dock, att kompletterande utredning och därav eventuellt följande modifikationer i det av de sakkunniga föreslagna bidragssystemet måste vidtagas, innan spørsmålet om en omläggning av bidragsberäkningen på denna punkt slutligt prövas. Jag skall till en början uppehålla mig något vid denna fråga. Det är uppenbart att, såsom förhållandena utvecklas på skolskjutsområdet, ansträngningar måste göras för att hålla det allmännas kostnader för verksamheten nere och för att förenkla statsbidragssystemet

så mycket som möjligt. När det gäller kostnaderna bör visserligen klart framhållas, att de besparingar av lärarlöner och andra utgifter, som göres genom skolskjutsarna, är större än skjutskostnaderna, men det motsäger inte, att utgifterna måste hållas på en i och för sig skälig nivå.

Skjutsning av skolbarn anordnas på i huvudsak tre sätt: med ordinarie kommunikationsmedel, med särskilt insatta fordon, som tillhandahålles av entreprenör, samt med särskilt insatta fordon, som äges av skoldistriktet. Huvuddelen av skolskjutsarna utföres av entreprenörer med bil eller buss. Enligt min mening måste varje övervägande av möjligheterna att minska det allmännas kostnader för skolskjutsverksamheten grundas på en säker kännedom dels om vad som skall anses vara skälig kostnad för skjutsar, som utföres på entreprenad, dels om hur det i förhållande till dylika skjutsar från kostnadssynpunkt ställer sig med skjutsar i distriktens egen regi, där sådana är möjliga. Dessa förhållanden synes emellertid inte tillräckligt klarlagda. Sakrevisionen framhöll i den tidigare nämnda skrivelsen till Kungl. Maj:t den 5 september 1952, att av revisionen utförd granskningsarbete givit vid handen, att prissättningen per sträckkilometer vid entreprenadskjutsarna varit mycket ojämn beroende på olika konkurrensförhållanden. Enligt revisionens uppfattning hade tydliga tendenser till kartellbildning eller annat missbruk av en tillfällig monopolställning yppat sig. De sakkunniga uttalar för sin del, att entreprenörerna i vissa fall betingar sig priser, som är alltför höga och som till och med avsevärt överstiger beställningstaxan, utan att vägens beskaffenhet åberopas såsom skäl. Dessa uttalanden, vilka dock inte stödjes på redovisat material, tyder på att kostnaderna för entreprenadskjutsar i vissa fall är högre än vad som från det allmännas synpunkt får anses rimligt. Samtidigt har såväl sakrevisionen som de sakkunniga givit uttryck åt den uppfattningen, att skjutsar i distriktens egen regi under vissa förhållanden kan anordnas billigare än entreprenadskjutsar och således utgör ett korrektiv mot oskäliga kostnader.

Det har från olika håll sagts, att det enda verkligt effektiva medlet att sänka skjutskostnaderna skulle vara att ändra kostnadsfördelningen mellan stat och kommun så, att det i större utsträckning än för närvarande bleve ett påtagligt kommunalt intresse att hålla kostnaderna nere. Jag finner det sannolikt, att man på denna väg skulle kunna uppnå lägre kostnader i sådana fall, där verksamheten icke är rationellt ordnad, men jag anser inte det förhållandet vara tillräckligt skäl för att nu föreslå någon väsentligt ändrad avvägning i stort av statens och kommunernas andel i kostnaderna för skolskjutsverksamheten. Å andra sidan är det uppenbarligen olämpligt att fastställa ett bidragssystem, som bygger på status quo-principen, innan det klarlagts i vilken utsträckning de gjorda antagandena om förekommande oskäliga skjutspriser är riktiga. Det torde nämligen vara klart, att när det gäller skolskjutsbidraget ett accepterande av status quo-linjen inte får innebära ett godkännande av vilken faktisk kostnadsnivå som helst,

utan att ett generaliserande system bör utformas så, att den avsedda kostnadsfördelningen åstadkommes på en skälig eller normal prissättning.

Jag vill här framhålla, att en generaliserande beräkning av skjutsbidragen är svårare att genomföra än beträffande flertalet andra statsbidrag. Allmänna statsbidragsutredningen har också uttalat, att en sådan beräkning måste bli förhållandevis grov och således ofrånkomligen medföra avvikelser från vad som följer vid en tillämpning av gällande system. Trots de svårigheter som sålunda har förelegat, anser jag, att de båda system för beräkning av statsbidrag till kostnader för särskilt insatta skolskjutsar, som framlagts av allmänna statsbidragsutredningen och de sakkunniga, är i princip godtagbara. Den överarbetning av statsbidragsutredningens förslag, som de sakkunniga gjort, synes innebära en förbättring såtillvida som systemet med ett differentierat bidragsbelopp per barn i förhållande till skjutssträckans längd betyder, att hänsyn i större utsträckning tagits till att de längre skjutsarna i regel är proportionellt sett dyrare för kommunerna än de kortare. Detta ger ett för de glesbebyggda distrikten mera rättvisande resultat än allmänna statsbidragsutredningens förslag.

Min obenägenhet att utan ytterligare utredning biträda de sakkunnigas förslag grundar sig, förutom på vad jag förut framhållit, även på att jag anser att det material på vilket förslaget bygger — 35 undersökta kommuner — är för litet. I denna uppfattning har jag styrkts genom vissa under ärendets fortsatta beredning inom ecklesiastikdepartementet företagna stickprovsundersökningar rörande några norrlandsdistrikt. Det har därvid visat sig, att avvikelserna från status quo skulle bli väsentligt större än vad som rimligen bör kunna accepteras från kommunernas sida, så länge det inte klart utretts och kan påvisas, att avvikelserna beror på onormalt höga skjutskostnader, som kan nedbringas genom en av ett generaliserande beräkningssystem stimulerad rationalisering av verksamheten. Huruvida de otillfredsställande resultat, som den föreslagna metoden sålunda befunnits kunna ge vid en jämförelse med nuvarande faktiska kostnader, skulle inträffa i någon mera betydande utsträckning om metoden allmänt genomfördes, liksom vilken anledningen därtill i så fall kunde vara, är en fråga på vilken svar endast kan erhållas genom en ytterligare undersökning.

Vid den kompletterande utredningen, vilken alltså bör omfatta ett bredare undersökningsmaterial, bör alltså utgångspunkt tagas önskvärdheten av en förenkling av statsbidragsberäkningen. Att nedbringa de nuvarande och för framtiden förutsedda kostnaderna för skolskjutsverksamheten är emellertid lika angeläget. Den av de sakkunniga föreslagna beräkningsmetoden bör utprövas på ett större antal skoldistrikt samtidigt som ytterligare överväganden bör ske av vad som i olika fall kan anses vara skäliga kostnader för entreprenadskjutsar och skjutsar i kommunal regi. Alltefter vad undersökningen utvisar bör övervägas vilken grad av generalisering som är lämplig och i vad mån en generaliserande metod bör komplet-

teras med regler som, även om de skulle minska förenklingseffekten, direkt syftar till att pressa ner kostnadsnivån. Såsom nyss framhållits bör inriktningen på status quo-linjen icke utan vidare grundas på de faktiska kostnaderna i dagens läge utan i stället avse status quo vid skäligen eller normala skjutskostnader.

Jag ämnar föranstalta om denna kompletterande utredning och är i avvaktan på resultatet därav inte beredd att nu taga ställning till de sakkunnigas förslag om övergång till en generaliserande beräkning av statsbidraget till skolskjutsar med särskilt insatta fordon. Jag räknar emellertid med att om möjligt för 1958 års riksdag skall kunna läggas fram förslag i detta avseende.

Jag övergår så till de sakkunnigas övriga förslag rörande skolskjutsverksamheten.

Enligt de sakkunnigas mening bör det enda villkoret för statsbidrag till kostnaderna för skolskjutsar vara, att skolvägen är lång eller besvärlig. Detta betyder, att de nuvarande bestämmelserna om prövning av besparing och av skolorganisationens lämplighet och skälighet med hänsyn till kostnaderna icke skall ske i samband med prövningen av statsbidrag till skolskjutsar utan i samband med att skolorganisationen i kommunen fastställs. För denna uppfattning har de sakkunniga anfört goda skäl och från remissmyndigheternas sida har inga invändningar rests. Då den föreslagna åtgärden enligt min mening är ändamålsenlig, ansluter jag mig helt till de sakkunnigas uppfattning på denna punkt.

I anslutning till vad de sakkunniga föreslagit om skolvägens minimilängd som förutsättning för statsbidrag, förordar jag att såsom huvudregel föreskrives, att statsbidrag till skolskjuts skall utgå för elever i klass 1—3 med minst 3 kilometers skolväg och för elever i högre klasser med minst 4 kilometers skolväg. Undantagsvis bör den myndighet, som skall medgiva statsbidrag till skolskjuts, äga föreskriva andra avståndsgränser, exempelvis för enligt företedda läkarintyg klena barn eller då skolvägens svåra beskaffenhet kan motivera sådant medgivande. För bidrag till skjutsar för elever i sjunde eller högre klasser anser jag den undantagsregeln böra tillämpas, att en 5-kilometersgräns skall gälla i sådana fall, där skjutsning av dessa lärjungar kräver insättande av särskild skjuts eller dubbling av redan anordnad skjuts.

Då det synes vara ådagalagt, att den nuvarande bestämmelsen om obligatoriskt ambudsförfarande inte längre fyller någon påvisbar funktion, har jag intet att erinra mot att bestämmelsen upphäves. Vad de sakkunniga föreslagit rörande begreppen »skolväg» och »skola» m. m. torde vidare i allt väsentligt böra beaktas vid ändring av författningsbestämmelserna.

Beträffande skjutsbidragets begränsning till belopp motsvarande inackorderingskostnaden har de sakkunniga föreslagit, att det statsbidragsbelopp som skulle ha utgått om vederbörande elev under den tid, skolskjuts varit

anordnad, i stället inackorderats för sin skolgång, undantagslöst skall utgöra det maximala statsbidraget till skolskjuts. Antalet inackorderingsdagar skall därvid anses utgöra 1,2 gånger antalet skjutsdagar, vilket medför ett högsta skjutsbidrag av 771 kronor per barn och läsår.

Ehuru detta förslag anknyter till en nu tillämpad praxis, anser jag inte, att de sakkunnigas mening på denna punkt helt bör följas, då en invändning av den art svenska stadsförbundet rest häremot enligt min mening är befogad. Jag förordar därför, att regeln om inackorderingskostnaderna som norm för maximibidrag till skolskjuts något uppmjukas.

En begränsning av statsbidraget enligt de sakkunnigas förslag får praktisk betydelse, då fråga blir om skjutsar för mycket få barn över relativt långa sträckor, skjutsar således som är oekonomiska och även enligt min mening regelmässigt bör föranleda, att vederbörande elever i stället inackorderas eller i varje fall att statsbidraget begränsas till vad som skulle utgått vid inackordering. En sådan tillämpning av reglerna om bidragsgivningen sker nu och har, såvitt mig är bekant, inte föranlett några principiella invändningar från kommunernas sida, då den ju faktiskt innebär, att ett om än begränsat bidrag kan utgå även i fall, där skjuts från statens synpunkt rätteligen inte borde vara bidragsberättigad. Emellertid kan fall uppkomma, där speciella förhållanden gör det obilligt att låta kommunen stå för en mer än normal del av skolskjutskostnaden, även om statsbidraget till denna skulle överskrida bidraget till inackorderingskostnad. Jag föreslår därför, att fullt statsbidrag undantagsvis skall kunna utgå, då särskilda skäl gör det motiverat att frångå begränsningen av bidraget till vad som skulle utgått vid inackordering.

Då en generaliserande beräkning av statsbidraget till kostnaderna för skolskjutsar medelst *reguljära trafikmedel* inte torde vara genomförbar, bör statsbidraget till sådana skjutsar även i fortsättningen beräknas på grundval av de faktiska kostnaderna.

I samband med behandlingen av skolskjutsfrågan har de sakkunniga lagt fram ett förslag om *skolvägsersättning* och därmed infört ett i sammanhanget helt nytt begrepp. Förslaget, som jag av denna anledning återgivit tämligen utförligt i det föregående, kan emellertid principiellt sett sägas endast innebära en vidgad rätt till ersättning för självskjuts, varvid man dock skulle ta bort det i realiteten inte upprätthållna kravet att elev, som uppstår sådan ersättning, verkligen använder sig av någon form av skjuts. Skolvägsersättning skulle således kunna utgå under den enda förutsättningen att elevens skolväg vore av viss längd och att egentlig skolskjuts ej anordnats på vägsträckan.

Såsom ett motiv för förslaget om skolvägsersättning har åberopats den besparing av kostnader för egentliga skolskjutsar, som enligt de sakkunnigas mening kan förväntas följa av dess förverkligande. Huruvida reella besparingar skulle bli ett resultat härav, synes mig emellertid vara täm-

ligen ovisst. Likaledes synes det vara tveksamt om förslaget genomförande skulle få den följd att det i konkret mening underlättade elevernas möjligheter att ta sig fram och tillbaka från skolan eller avlastade föräldrarna någon verklig ekonomisk börda, förorsakad av elevernas skolvägar. Skolvägersättningen skulle, såsom de sakkunnigas förslag utformats, väl närmast få karaktär av ekonomisk kompensation till elevernas föräldrar för elevernas långa skolvägar och inte av bidrag till några verkliga kostnader, eftersom garantier inte skulle finnas och knappast heller kunna skapas för att ersättningarna motsvarades av åtgärder för underlättande av elevernas skolgång.

Jag har emellertid övervägt, om inte de skäl de sakkunniga anfört till stöd för förslaget om skolvägersättning kunde motivera, att de nuvarande bestämmelserna om ersättning till kostnader för självskjutsar utsträcktes till att gälla för elever i den obligatoriska skolans alla klasser. En beräkning av kostnaderna härför ger vid handen, att statens utgifter skulle öka med omkring 1,16 miljoner kronor per år, utan att någon häremot svarande besparing i kostnaderna för egentliga skolskjutsar med säkerhet kan sägas uppstå. Med hänsyn till kostnadsstegringens omfattning och då fråga nu i första hand är om förenklingar i statsbidragsgivningen till olika ändamål och inte om omprövning av bidragens storlek, har jag inte i detta sammanhang ansett mig böra föreslå någon ändring i gällande bestämmelser om ersättning till självskjutsar.

De sakkunnigas uppfattning att *inackordering* och skolskjutsar bör vara två likvärdiga alternativa anordningar för att underlätta barnens skolgång kan jag helt och hållet dela. De förslag, som de sakkunniga framlagt för att få en likformig reglering av dessa båda anordningar till stånd, biträder jag med det undantaget att jag i likhet med skolöverstyrelsen avstyrker en allmän bestämmelse, som skulle hindra statsbidrag till inackordering i fall då elev kunde medfölja anordnad skolskjuts. Jag anser det nämligen naturligt, att möjligheter skall finnas att ta hänsyn till sådana undantagsfall, där inackordering av speciella skäl kan vara nödvändig, trots att skolskjuts är anordnad. Som skolöverstyrelsen framhållit, kan det på goda grunder antagas, att inackordering i dylika fall endast tillgripes, då tvingande skäl är för handen.

Det föreslagna generella bidraget av 3 kronor per elev och inackorderingsdag finner jag vara väl avvägt mot bakgrunden av den kostnadsfördelning — 80 procent för staten och 20 procent för kommunerna — som nu tillämpas. Någon avvikelse från det enhetliga bidragsbeloppet kan jag ej tillstyrka, då den åsyftade förenklingsvinsten till väsentlig del ligger i det enhetliga beloppet och således skulle gå förlorad vid en differentiering av detta. Av samma skäl anser jag mig också böra avvisa skolöverstyrelsens

förslag att statsbidraget skulle begränsas till högst distriktets verkliga kostnader, vilket skulle kräva redovisning och granskning i samband med statsbidragsrequisitionen på ett sätt som helt strider mot tanken bakom förslagen om förenkling av statsbidragsgivningen genom generaliserande beräkningar.

Statsbidrag till sådana skolskjuts- och inackorderingskostnader, som är en direkt följd av *fortsättningsskolväsendets centralisering* i ett distrikt, utgår enligt andra grunder än till kostnaderna för skjutsning och inackordering av elever i folkskolan. De invecklade bestämmelserna i den så kallade centraliseringskungörelsen avsåg ursprungligen att ge till resultat en täckning till hundra procent av ett distrikts kostnader för centralisering av fortsättningsskolan, men på grund av olika omständigheter har det faktiska läget nu blivit, att ett sådant resultat sällan inträffar. De sakkunniga redovisar sålunda, att bidragsprocenten till inackorderingskostnader för de olika folkskolinspektionsområdena redovisningsåret 1953/54 varierade från 100 till 37 och att distrikten i genomsnitt erhöi endast 58,5 procent i bidrag för detta ändamål. Även till kostnaderna för skolskjutsar, som anordnats till följd av centraliseringsåtgärder, varierade bidragsprocenten och uppgick i genomsnitt till 87. Medelbidraget till centraliseringskostnaderna redovisningsåret 1953/54 utgjorde 75 procent av distriktens verkliga kostnader. Det är således, som de sakkunniga framhåller, tydligt att statsbidragssystemet enligt centraliseringskungörelsen numera leder till orättvisa resultat de olika distrikten emellan.

Något annat skäl att ha särskilda bestämmelser om bidrag till skolskjutsar och inackordering, som föranledes av fortsättningsskolans centralisering, än att det ansetts, att bidraget skall utgå med belopp, som skiljer sig från dem som anses lämpliga i fråga om den egentliga folkskolan, torde inte finnas. Då hundraprocsntregeln i realiteten är övergiven och bestämmelserna för åtskilliga distrikt, i synnerhet i glesbebyggda trakter, resulterar i bidrag efter en låg procentsats, synes det lämpligt att i enlighet med de sakkunnigas förslag nu åstadkomma större enhetlighet i bidragstilldelningen genom att bidrag till skolskjutsar och inackordering får utgå efter samma grunder för fortsättningsskolans elever som för folkskolans. Gällande bestämmelser om centraliseringsbidrag och självskjutsbidrag i fortsättningsskolan bör således upphävas och i stället folkskolereglerna beträffande skolskjutsar och inackordering göras tillämpliga beträffande fortsättningsskolan. Härigenom vinnes givetvis också en väsentlig förenkling av statsbidragssystemet.

Några nämnvärda *utgiftsförändringar* följer icke av de förslag som jag här framlagt.

Såsom jag inledningsvis angivit bör de av mig förordade ändringarna av grunderna för statsbidrag till skolskjutsar och inackordering i folk- och fortsättningsskolan tillämpas från och med redovisningsåret 1958/59. Det torde få ankomma på Kungl. Maj:t att utfärda erforderliga bestämmelser i huvudsaklig överensstämmelse med vad jag i det föregående föreslagit. Därvid bör självfallet övervägas vilka förenklingar som kan genomföras i proceduren såväl i fråga om ansökningsförfarandet som med avseende på förskotts- och statsbidragsrekvisitioner. Det bör sålunda vara möjligt bland annat att borttaga det särskilda ansökningsförfarandet för statsbidrag till skolskjuts med ordinarie trafikmedel och för inackorderingsbidrag ävensom att förenkla förskottsberäkningen genom att som huvudregel låta förskott för ett visst redovisningsår utgå i ett fixerat förhållande till det slutliga statsbidraget för det närmast föregående redovisningsåret.

Under åberopande av vad sålunda anförts hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att godkänna av mig i det föregående förordade ändrade grunder för statsbidrag till skolskjuts- och inackorderingsverksamheten i folk- och fortsättningsskolan, att tillämpas tills vidare från och med redovisningsåret 1958/59.

III. Statsbidrag till försöksverksamhet på enhetsskolans högstadium

1. Inledning

I allmänna statsbidragsutredningens betänkande Förenklad statsbidragsgivning (SOU 1956: 8), som bland annat innehöll förslag rörande en förenkling av bidragsgivningen till kommunerna för kostnaderna för folkskoleväsendet i allmänhet, berördes, som förut sagts, inte frågan om ändrade former för statsbidragsgivning till kommunernas kostnader för försöksverksamhet med 9-årig enhetsskola. För bidrag till kostnaderna för denna verksamhet gäller vissa särskilda bestämmelser. Utredningen har i en tidigare nämnd promemoria den 29 mars 1956 framlagt synpunkter och förslag rörande förenkling jämväl av statsbidragsgivningen på detta område, för vilka förslag här torde få närmare redogöras.

2. Nuvarande förhållanden

I försöksdistrikten tjänstgör, förutom inom folkskolan i övrigt förekommande lärarkategorier, på högstadiet adjunkter (Ca och Ce 29, Ca och Ce 27), ämneslärare (Ca 27 och 25, Ce 25), lärare i reglerad befordringsgång, extra lärare samt folkskollärare i lönegrad Ca 23. Härjämte finns arvodesavlönade studieledare samt yrkeslärare. Arvodet till studieledare bestämmes av Kungl. Maj:t med beaktande av i första hand det antal läraravdelningar, som beröres av befattningen. Arvodet utgör ett tillägg till den lön som studieledaren åtnjuter i egenskap av lärare. Avlöning åt yrkeslärare bestämmes efter överenskommelse mellan läraren och skoldistriktet i varje särskilt fall.

Statsbidragsbestämmelserna för försöksdistrikten överensstämmer i huvudsak med dem, som gäller för folkskoleväsendet i övrigt. Således utgår statsbidrag till avlöning åt *lärare i läroämnena* enligt de grunder, som anges i kungörelsen 1948:208 angående statsbidrag till avlöning av folk- och småskollärare m. m., dock att avdrag från statsbidraget enligt 3 § 4 mom. kungörelsen icke skall ske. Till avlöning åt övningslärare utgår bidraget enligt samma grunder som för övningslärare inom folkskolan.

Statsbidrag till arvode åt *studieledare* utgår med arvodets hela belopp samt med belopp motsvarande den kostnad, som föranledes av nedsättning i studieledarens undervisningskyldighet.

Till avlöning åt *yrkeslärare* utgår statsbidrag med belopp, motsvarande skoldistriktets samtliga kostnader, dock att det sammanlagda statsbidraget för redovisningsår ej må överstiga vad som sammanlagt skulle ha utgått

vid tillämpning av nedan angivet belopp för varje i gällande timplan upptagen, av yrkeslärare bestridd veckotimme:

Ortsgrupp	2	3	4	5
Kronor/veckotimme	416	432	449	466

De angivna bestämmelserna avser statsbidrag till avlönande av lärare, som särskilt anställts för undervisning i yrkesämnen, och lärare, som utöver full tjänstgöring inom skoldistriktet eller vid annan skola åtagit sig yrkesundervisning som tilläggstimmar. Genom statsbidragets konstruktion har distriktet möjlighet att erhålla bidrag till hela lönekostnaden, även om ersättningarna till vissa lärare överstiger de angivna maximibeloppen, under förutsättning att de överskjutande kostnaderna uppvägas av att ersättningar till andra yrkeslärare i motsvarande mån understiger de i statsbidragsbestämmelserna angivna beloppen.

Undervisningen i yrkesämne kan förutom av yrkeslärare bestridas av lärare i läroämne eller övningslärare vid samma försöksskola inom ramen av för tjänsten fastställd undervisningsskyldighet. I sådana fall utgår statsbidrag för undervisningen i yrkesämnet enligt de regler, som gäller för respektive slag av tjänst, d. v. s. med 100 procent, om tjänstgöringen innefattas i ämneslärartjänst, och 78 procent, om tjänstgöringen ingår i övningslärartjänst.

Slutligen kan undervisning i yrkesämne ordnas på så sätt, att den bestrides såsom fyllnadstjänstgöring av lärare vid skola som ej tillhör försöksdistriktet, d. v. s. tjänstgöringen inräknas i undervisningsskyldigheten för lärare vid annan skola, där full tjänstgöring ej kunnat beredas läraren. I sådant fall har skoldistriktet att till den skola, där tjänsten är placerad, utgiva ersättning för de timmar, som fyllnadstjänstgöringen omfattat, med på visst sätt beräknade belopp. För den ersättning, som distriktet utbetalat till annan skola, utgår statsbidrag med belopp motsvarande den totala ersättningskostnaden.

För lärarna i läroämnen skall försöksdistriktet betala fortlöpande *avgifter till statens pensionsanstalt* för lärarnas pensionering enligt SPA-reglementet. Statsbidrag utgår med belopp motsvarande skoldistriktets utgifter för detta ändamål, i den mån statsbidrag utgår till lönen. Motsvarande utgifter för övningslärare och yrkeslärare är ej statsbidragsberättigande.

Erläggandet av fortlöpande avgifter för lärare, som åtnjuter pensionsrätt enligt SPA-reglementet, grundar sig på de s. k. årsuppgifterna, som varje huvudman lämnar till pensionsanstalten. Årsuppgifterna jämte med ledning av dessa beräknade avgifter skall insändas till pensionsanstalten inom tre månader efter läsårets utgång.

Förutom angivna bidrag till löne- och pensionskostnader utgår till försöksdistrikt ett särskilt bidrag, *försökskostnadsbidrag*, med 15 kronor per elev och redovisningsår till distrikt i stad eller köping och med 22 kronor per elev och redovisningsår till annat distrikt. Försöksdistrikt i stad eller köping med särskilt omfattande glesbebyggelse må, efter medgivande av Kungl. Maj:t i varje särskilt fall, åtnjuta bidrag med det högre av nämnda belopp. Bidraget beräknas efter antalet elever på högstadiet vid läsårets början.

Till försöksdistrikt, för vilket högstadieverksamheten av olika skäl medför särskilt betungande ekonomiska konsekvenser, må efter prövning av Kungl. Maj:t utgå *extra försökskostnadsbidrag* inom ramen för det sammanlagda belopp, som riksdagen årligen bestämmer. Slutligen finns för försöksdistrikten ett tilläggsbidrag till byggnadsarbeten för folkskoleväsendet. Då detta bidrag ej hör till gruppen driftbidrag, behandlas det ej i förevarande sammanhang.

Beträffande *bidragsbestämmelsernas tillkomst* torde i korthet böra anföras följande.

Till frågan om fördelningen mellan stat och kommun av de ökade kostnaderna för skolväsendet i samband med den nioåriga skolans definitiva införande har ställning ännu inte tagits och spørsmålet har ej heller varit föremål för närmare överväganden. Problemet berördes i propositionen 1950:133 angående vissa riktlinjer för enhetsskolans ledning och lokala organisation, där det framhölls, att det var ett mycket invecklat problem, som fordrade noggrann utredning, innan det kunde bli föremål för något ställningstagande. Redan i det sammanhanget uttalades, att resultatet av allmänna statsbidragsutredningens arbete borde avvaktas. Då frågan blev aktuell för försöksdistriktens del finge den lösas genom provisoriska bestämmelser. Sådana blev erforderliga från och med läsåret 1951/52 och efter särskild utredning framlades förslag härom i propositionen 1951:155 angående anställnings- och avlöningsförhållanden för vissa lärare vid skolor i försöksdistrikt m. m. Departementschefen framhöll, att försöksverksamheten vore ett riksintresse, som för de i verksamheten deltagande distrikten inte borde medföra större kostnader än de eljest skulle ha haft för sitt folkskoleväsen, om i stället för försöksskola inrättats 7-årig, 8-årig respektive 9-årig folkskola i distriktet. Med hänsyn därtill föreslog departementschefen, att folk- och småskolläraernas statsbidragssystem skulle tillämpas på försöksskolornas högstadium med oförändrade kommunbidragsbelopp för varje hel ämneslärartjänst. Vad som inom folkskola gällde beträffande statsbidrag till övningslärare, timlärare i kunskapsämnen, skolskjutsar och inackordering, förhyrande av skollokaler, undervisningsmateriel, skolmål-tider m. m. skulle också gälla beträffande försöksskolornas högstadier.

Riksdagen godkände vad sålunda i propositionen föreslagits, och särskilda bestämmelser för försöksverksamheten utfärdades med begränsad giltighetstid. Redan vid följande års riksdag aktualiserades emellertid bidragsfrågan för försöksdistrikten på nytt och efter utredning av de tidigare tillkallade sakkunniga för översyn av vissa statsbidrag på skolväsendets område framlades förslag om kompletterade bidragsregler i propositionen 1953:126 angående vissa frågor rörande statsbidrag till försöksdistrikt med enhetsskola m. m. Förslagen innebar, att avdragsbeloppen vid beräkning av statsbidraget till lönekostnaderna för ämneslärare på högstadiet skulle slopas samt att ett särskilt bidrag, försökskostnadsbidrag, skulle införas.

Det senare skulle utgå med ett belopp av 15 kronor årligen per elev och år i försöksdistrikt i stad eller köping och med 22 kronor i landsbygdsdistrikt. Förslagen godkändes av riksdagen och bestämmelser utfärdades med giltighet för läsåren 1953/55. I samband därmed utfärdades också bestämmelser om yrkeslärare av innebörd att statsbidrag till särskilda yrkeslärare kunde utgå med belopp, motsvarande lönekostnaden, dock med högst 7 kronor 40 öre per undervisningstimme.

Statsbidragsfrågan rörande yrkeslärare upptogs till mer ingående behandling i propositionen 1955:120 angående vissa frågor rörande försöksverksamheten med nioårig enhetsskola och förslag framlades om den ännu gällande, härförut redovisade utformningen av bidraget. Förslag om pensionsbestämmelser för lärarna vid försöksdistriktens högstadiet framlades också vid denna riksdag (prop. 182), vid vilken även fattades beslut om en medelsanvisning av 40 000 kronor till extra försökskostnadsbidrag.

3. Utredningens förslag

A. Statsbidrag till kostnaderna för det egentliga folkskoleväsendet

I sitt betänkande Förenklad statsbidragsgivning (SOU 1956:8) har utredningen framlagt förslag om ett nytt system för statsbidragsgivningen till kommunerna ifråga om bland annat lärarlönerna inom folkskoleväsendet. Härför har närmare redogjorts i förutnämnda proposition den 8 mars 1957. Sammanfattat innebär förslaget följande.

De nuvarande olika bidragsformerna till lönekostnader sammanföres till ett enhetligt reglerat bidrag. De faktiska lönekostnaderna skall ej utgöra underlag för statsbidraget utan utgångspunkten skall vara en på generaliserande grunder beräknad kostnadssumma. För varje statsbidragsberättigande lärartjänst skall i denna summa ingå ett belopp motsvarande årslönen i vederbörande befattningshavares löneklass vid vårterminens början. Som hel statsbidragsberättigande tjänst skall räknas varje för redovisningsåret inrättad distriktsöverlärar-, skolhemsföreståndarinne-, folk- och småskollärartjänst samt ordinarie övningslärartjänst. Lönekostnaderna för extra ordinarie övningslärares och timplärares tjänstgöring skall inräknas i bidragsunderlaget med 1/30 av årslönen i respektive löneklass för varje veckotimme, som undervisningen omfattat.

Utöver de nämnda till tjänster och löneklasser knutna kostnaderna skall i bidragsunderlaget inräknas belopp motsvarande sådana merkostnader, som uppkommer vid vissa tjänstledigheter längre tid än 30 dagar, samt utbetalade kallortstillägg och finskspråktillägg. Av det på detta sätt beräknade bidragsunderlaget skall statsbidrag utgå med 100 procent, dock att liksom nu gäller beträffande bidraget till folkskollärlönerna visst belopp skall avdragas per lärartjänst. Avdraget har avpassats så, att kost-

nadsfördelningen mellan stat och kommun blir densamma som enligt gällande system (status quo-principen). Hänsyn har därvid tagits, förutom till lönekostnadernas nuvarande fördelning, också till att enligt det föreslagna systemet kompensation tillika skall givas för femton indragna särskilda till kommunerna utgående driftbidrag. De sålunda av utredningen beräknade avdragen uppgår till respektive 100, 300, 500, 700 och 900 kronor per tjänst i hyresgrupperna 1—5.

B. Statsbidrag till kostnaderna för försöksskolornas högstudier

Utredningen anser, att det föreligger ett synnerligen starkt behov av att förenkla bidragsgivningen till kommuner för kostnader i samband med försöksverksamhet med nioårig enhetsskola på högstadiet och anför härom.

Den splittring på olika bidragsformer, som föreligger för försöksskolans del, är ägnad att i hög grad komplicera handläggningen av bidragsfrågorna. Vid bidragsrekvisitioner har distrikten att beakta icke endast de synnerligen omfattande bidragsreglerna på den egentliga folkskolans område utan även de utfärdade kompletterande bestämmelserna. Då de särskilda bidragsbestämmelserna gäller endast lärare på försöksskolans högstadium, måste en åtskillnad göras mellan lönekostnader, som hänför sig till å ena sidan detta stadium och å den andra försöksskolans låg- och mellanstadier. Förhållandena kompliceras ytterligare, om försöksverksamhet bedrivs endast i en del av ett distrikt under det att skolväsendet i övriga delar är anordnat på vanligt sätt. För vissa av de kompletterande bidragen erfordras särskild utredning av kostnadernas storlek och särskilda rekvisitioner vid sidan av dem som förekommer för folkskolans del.

I fråga om sättet att åstadkomma en förenkling rekommenderar utredningen samma generaliserande metod för beräkning av bidragsunderlaget som den föreslagit beträffande bidrag till det egentliga folkskoleväsendet, när denna metod kan tillämpas så snart lärarnas löner är knutna till löneklasssystemet. I detta hänseende anser utredningen förutsättningarna vara i stort sett desamma på högstadiet som inom folkskolan i övrigt. När det gäller frågan om storleken av avdragsbeloppen för högstadiets lärartjänster måste emellertid uppmärksammas, att bidragsreglerna i vissa avseenden är gynnsammare beträffande högstadiet än inom folkskoleväsendet i övrigt. Utredningen anför härom.

Denna omständighet skulle, om särskilda beräkningar av det slag som redovisats i det tidigare betänkandet (SOU 1956: 8) företagits, ha medfört, att lägre avdragsbelopp skulle ha erhållits för försöksdistrikten än för folkskolan i övrigt. Sådana särskilda avdragsbelopp skulle emellertid vara svåra att beräkna och medföra olägenheter ur förenklingssynpunkt. Med hänsyn härtill synes det vara lämpligast att direkt tillämpa folkskolebidragets avdragsbelopp. Härigenom kommer samma relation mellan statens och kommunernas kostnader, som råder inom det nuvarande folkskoleväsendet, även att erhållas på försöksskolans högstadium. Den bidragsförlust, som försöksdistrikten härigenom åsamkas, bör lämpligen kunna täckas genom förstärkning av försöksskostnadsbidraget.

Beträffande tillämpningen av den generaliserande beräkningsmetoden framhåller utredningen, att några svårigheter att tillämpa denna vid beräkningen av bidragsunderlaget för lönekostnaderna på högstadiet ej föreligger i fråga om de lärarkategorier, som åtnjuter lön enligt av Kungl. Maj:t meddelade bestämmelser och är inordnade i löneklasssystemet. Så är fallet beträffande samtliga kategorier utom *yrkeslärarna*, vilkas löneförmåner bestämmes efter överenskommelse mellan berörda parter i varje skoldistrikt. Med den utformning statsbidragssystemet för yrkeslärarna fått kan lönekostnaderna för dessa lärare enligt utredningens mening inte direkt inordnas i det generaliserande systemet. De överväganden av olika möjligheter att inpassa nämnda lönekostnader i det generaliserande bidragssystemet som utredningen gjort leder enligt dess mening fram till att yrkeslärartjänster och delar därav bör inräknas i bidragsunderlaget efter lönekostnaderna *i en och samma löneklass*, oberoende av vilken ersättning som faktiskt utbetalas till den enskilde läraren. Utredningen framhåller dock, att den faktiska löneklassen givetvis bör läggas till grund för bidragsberäkningen, därest en lönereglering framdeles kommer till stånd. Utredningen anför vidare.

Jämfört med 1955 års löner motsvarar de nuvarande i statsbidragsbestämmelserna angivna bidragsbeloppen ungefär arvodena per veckotimme i TC 20, vilket innebär att de utgör ca 1/30 av årslönerna enligt löneklass 20. Av preliminära uppgifter avseende läsåret 1955/56, som försöksdistriktet under hösten 1955 lämnat till skolöverstyrelsen, framgår, att de av skoldistriktet till yrkeslärare utbetalade arvodena i regel ej överstiga arvodena enligt nämnda löneklass. I ett distrikt var dock de utbetalade ersättningarna för samtliga de arvoderade timmarna högre än vad som motsvarar löneklass 20. Enligt utredningens mening föreligger ej anledning att ändra den nuvarande bidragsnivån med hänsyn till de uppgifter, som förelegat om försöksdistriktets kostnader för här berörda lärare. Bidrag synes således generellt böra beräknas efter löneklass 20. Efter denna löneklass bör bidrag utgå även för veckotimmar, som lärare vid annan skola fullgör i yrkesämne i form av fyllnadstjänstgöring och för vilka ersättning skall utbetalas av försöksdistriktet till den skola, där tjänsten är placerad. Skulle det av närmare erfarenheter rörande kostnaderna för yrkeslärarnas löner framgå, att dessa i allt för hög grad avviker från bidragslöneklassen, bör en omprövning av densamma företagas.

Såsom en annan för högstadiet speciell lönekostnad, som ej är knuten till löneklass, framhåller utredningen de arvoden utöver lön enligt löneklass, som utgår till *studieledarna*. Om denna kostnad anföres följande.

Då det här är fråga om en begränsad kostnad som varierar med antalet läraravdelningar, skulle det kunna vara möjligt att bortse från densamma vid beräkning av bidragsunderlaget och i stället kompensera skoldistriktet för den uppkomna bidragsförlusten genom viss uppräknings av försökskostnadsbidraget. I förevarande fall synes emellertid en sådan anordning vara mindre lämplig. Den nuvarande metoden för bestämmande av arvodets storlek efter prövning av Kungl. Maj:t torde vara en övergångsform

och komma att ersättas med bestämmelser av generell karaktär. I en av skolöverstyrelsen till Kungl. Maj:t ingiven framställning föreslås, att studieledarna skola erhålla en extra ersättning med belopp motsvarande skillnaden mellan deras löneklasslön som lärare och lönen enligt en med hänsyn till antalet läraravdelningar fastställd högre löneklass. Vid genomförande av ett sådant förslag, som utredningen för sin del vill förorda, skulle studieledararvodet automatiskt komma att inräknas genom att vederbörande befattningshavares lön inräknades i bidragsunderlaget med hänsyn till den löneklass som erhålles efter tillägg av de löneklasser, som studieledararvodet motsvarar.

Skulle den nuvarande anordningen bestå, synes med hänsyn till att arvodena bestämmas av Kungl. Maj:t bidraget liksom hittills böra utgå med belopp motsvarande distriktens kostnader, d. v. s. som tilläggsbidrag i likhet med vad fallet är för finskspråktillägg och kallortstillägg.

Som ett bidrag av så speciell karaktär att det ej bör inordnas i lärarlönebidraget betraktar utredningen bidraget till skoldistriktens kostnader för *fortlöpande avgifter till statens pensionsanstalt* för lärarna i läroämnen. Då det är en onödig omgång att skoldistriktet först skall inbetala dessa avgifter för att därefter via en bidragsrekvisition återfå exakt det inbetalade beloppet föreslår utredningen att ersättning för avgifterna tillgodoföres pensionsanstalten direkt från vederbörligt riksstatsanslag. (Folkskolor m. m.: Bidrag till avlöning åt lärare vid folkskolor.)

Enligt utredningens mening skulle det, som förut antytts, vara lämpligt att genom försökskostnadsbidraget kompensera försöksdistriktet även för vissa merkostnader, till vilka bidrag för närvarande utgår i annan form; i första hand för de belopp, som kommunerna nu tillföres i den formen att avdrag ej göres från statsbidraget till försöksdistrikts kostnader för lärare i läroämnen på högstadiet. Enligt utredningens beräkningar skulle ett enhetligt bidragssystem komma att per tjänst på högstadiet medföra en bidragsförlust motsvarande i hyresgrupperna 1—5 respektive 730, 962, 1 124, 1 364 och 1 605 kronor. Per elev räknat skulle dessa belopp i hyresgrupperna 1—5 motsvara respektive 49, 64, 75, 91 och 107 kronor. Det nuvarande försökskostnadsbidraget, 15 kronor per elev i stad eller köping och 22 kronor per elev i landsbygdsdistrikt, skulle således behöva förstärkas med nämnda belopp som compensation för i jämförelse med nuläget föreslagna oförmånligare bidragsregler i vad gäller lönebidraget till lärarna i läroämnen på högstadierna. En förstärkning med just de fem angivna beloppen skulle emellertid enligt utredningens mening göra försökskostnadsbidraget synnerligen komplicerat. Utredningen avvisar av detta skäl till en början tanken på att vid inläggande av avdragskompensationen i försökskostnadsbidraget införa en hyresgruppdifferentiering och anför därefter följande.

Det enhetliga belopp med vilket försökskostnadsbidraget bör förstärkas synes böra beräknas som ett medeltal av de för de olika hyresgrupperna

erhållna beloppen. Med hänsyn till att kommunerna i hyresgrupp 1 innefattar en något större del av landets folkmängd än hyresgrupperna 3, 4 och 5 tillsammans, synes beloppet i hyresgrupp 2 utgöra lämplig utgångspunkt för beräkning av kompensationen. Det nuvarande bidraget per elev kommer härigenom att uppräknas med 64 kronor. Jämfört med den förstärkning som skulle ske vid en differentiering på olika hyresgrupper medför den angivna medelberäkningen, att kommunerna i hyresgrupp 1 erhåller ökat bidrag och kommunerna i hyresgrupp 3, 4 och 5 minskat bidrag.

En enhetlig avdragskompensation aktualiserar frågan huruvida skillnaden i försökskostnadsbidrag mellan landsbygdsdistrikt och övriga distrikt kan anses motiverad, om beloppen förstärkes så som förut angivits. De distrikt, som erhåller det mindre bidraget, tillhör i flertalet fall någon av hyresgrupperna 3—5 och skulle förlora på att avdragskompensationen göres enhetlig. Å andra sidan torde ett stort antal skoldistrikt med ett nuvarande försökskostnadsbidrag på 22 kronor tillhöra hyresgrupp 1, där kommunerna av samma anledning gör en vinst. Sannolikt skulle en viss utjämning åstadkommas om den nuvarande differentieringen av försökskostnadsbidraget slopades. Detta kan lämpligen ske genom att de nuvarande båda beloppen på 15 och 22 kronor ersättes med ett genomsnitt av dessa två belopp, d. v. s. 18 kronor. Den omfördelning av försökskostnadsbidraget, som härigenom uppkommer, torde som nämnts närmast motverka de förluster och vinster som skulle föranledas av en enhetlig avdragskompensation. Så skulle exempelvis vara fallet för en stad i hyresgrupp 3, där förlusten per elev skulle bli $(75 - 64 =) 11$ kronor, medan följden om differentieringen upphör skulle bli en vinst av $(18 - 15 =) 3$ kronor per elev.

Enligt dessa generaliseringar erhålles ett för samtliga skoldistrikt enhetligt försökskostnadsbidrag av $(64 + 18 =) 82$ kronor.

Beräkningen av avdragsbeloppet för *folkskolebidraget* skedde med beaktande av att de särskilda arvoden, som utgår för undervisning i engelska och för undervisning i avdelningar, i vilka ingår klass 7 eller högre klasser, ej som för närvarande skulle inräknas i bidragsunderlaget. För att kompensera skoldistriktet för denna förlust, minskades kommunandelen med visst belopp per tjänst. Enligt 42 § 2 mom. Allmänna försökskolebestämmelser utgår ej några arvoden av detta slag för tjänstgöring på försöksdistriktens högstadier. Då enligt det föregående samma avdragsbelopp förutsatts skola tillämpas på försöksskolans högstadium som inom folkskolan i övrigt, bör en justering av bidragstilldelningen ske genom försökskostnadsbidraget.

Den omständigheten att några arvoden för nämnda ändamål ej utgår å försöksskolans högstadium skulle medföra en bidragsvinst av 179 kronor per tjänst å försöksskolans högstadium. Uträknat per elev utgör detta 12 kronor. Efter justering med detta belopp skulle försökskostnadsbidraget således uppgå till $(82 - 12 =) 70$ kronor.

Vid beräkning av avdragsbeloppen för folkskolan togs hänsyn även till att kommunerna skulle erhålla kompensation för vissa bidrag, som utredningen föreslagit skola indragas. Kompensationen upptogs till visst belopp per lärartjänst. Antalet lärare hade därvid beräknats på grundval av ett material, som utgjordes av skoldistrikt med i stort sett 7-årig och i några fall 8-årig folkskola. I försöksdistrikt med fullt utbyggt högstadium är antalet lärare givetvis större än exempelvis i en 7-klassig folkskola, förutsatt att antalet avdelningar av klasserna 1—6 i båda fallen är ungefär det-

samma. Vissa försöksdistrikt kan på grund härav få en något större kompensation för de till indragning föreslagna bidragen än som i allmänhet skulle tillkomma skoldistrikt av samma storlek. Å andra sidan avser vissa av de till indragning föreslagna bidragen utgifter för folkskoleväsendet, vilka stegras i mån av ökat antal läraravdelningar och tjänster. Detta gäller bidragen till fria läroböcker, undervisningsmateriel, skolhälsovård och skolbibliotek. Den nuvarande bidragsgivningen för dessa ändamål utgör beloppsmässigt mer än hälften av den sammanlagda summan av de bidrag, som skulle indragas. Vidare är tydligt, att för de till indragning föreslagna bidrag, vilka icke avser folkskoleväsendet, kompensation till försöksdistriktens högstadier bör utgå till den del bidragen motsvarar tjänster, som finns på den nuvarande folkskolans högre stadium. I enlighet med vad som sålunda anförts, skulle i vart fall endast en mindre del av ersättningen för de bidrag, som föreslagits till indragning, utgöra en överkompensation. En mera exakt beräkning av verkningarna för försöksdistriktet av indragningsförslaget är svår att göra. Med hänsyn till det ringa antalet försöksdistrikt med fullt utbyggt högstadium är den nu upptagna bidragsfrågan icke av någon statsekonomisk betydelse. En fortsatt utbyggnad av försöksverksamheten medför härutinnan icke någon ändring, i varje fall så länge utbyggnaden håller sig inom en begränsad ram. Utredningen har på grund av det anförda ansett sig icke böra föreslå någon preciserad reduktionsregel för motverkande av eventuell överkompensation av antydd art. Emellertid har utredningen velat fästa uppmärksamheten på förhållandet, då detsamma måhända framdeles kan böra beaktas.

Då ej heller tillämpningen av folkskolebidragets regler i övrigt kan anses böra medföra någon justering av försökskostnadsbidraget, föreslår utredningen, att bidraget bestämmes till 70 kronor per elev.

Enligt vad som tidigare anförts må till försöksdistrikt, för vilket högstadieverksamheten av olika skäl medför särskilt betungande ekonomiska konsekvenser, efter prövning av Kungl. Maj:t utgå extra försökskostnadsbidrag. Utredningen föreslår, att denna möjlighet att erhålla ett förstärkt bidrag bibehålles.

4. Remissyttranden

Endast ett 10-tal myndigheter har avgivit yttranden över den nu ifrågasvarande promemorian. Flertalet har givit sin anslutning till de av utredningen förordade huvudgrunderna för en förenkling.

Skolöverstyrelsen, som i ärendet inhämtat yttranden från försöksdistriktet och från inspektörer, inom vars områden försöksverksamhet bedrivs, erinrar om att överstyrelsen den 20 augusti 1956 i princip tillstyrkt utredningens förslag beträffande statsbidragsgivningen till kostnaderna för folkskoleväsendet i allmänhet och framhåller, att överstyrelsen finner en anpassning av statsbidragssystemet för högstadiet till vad som skall gälla om folkskolan i övrigt inte blott lämplig utan ur förenklingssynpunkt i hög grad angelägen. Med de modifikationer överstyrelsen påkallat i nämnda yttrande den 20 augusti 1956 tillstyrkes utredningens förevarande förslag

med följande ändringar. Med hänsyn till den lönesättning som tillämpas för yrkeslärare vid centrala verkstadsskolor och andra större yrkesskolor enligt överenskommelse den 5 maj 1956 mellan berörda parter, förordar överstyrelsen att löneklass 21 och inte löneklass 20 lägges till grund för beräkning av bidraget till yrkeslärarlönerna. För att undvika för åtskilliga distrikt tillhörande hyresgrupperna 3—5 mindre förmånliga konsekvenser av övergången till det nya systemet bör vidare försökskostnadsbidraget antingen uppräknas till förslagsvis 80 kronor per elev eller kompensation inom ramen för de extra försökskostnadsbidrag, som kan utgå till särskilt betungade distrikt, lämnas de kommuner, som genom bidragsomläggningen får stegrade kostnader.

Enligt överstyrelsens mening torde den eventuella överkompensation, som bidragets uppräknings skulle föranleda i formellt hänseende, helt konsumeras av den allmänna prisstegring, som ägt rum sedan de nuvarande bidragens tillkomst.

Statskontoret anser, att de skäl utredningen anfört till stöd för sina förslag i nu förevarande avseende är bärande och har för den skull inte funnit anledning till erinran mot förslagets huvudgrunder. Ämbetsverket framhåller, att då övergångstiden före enhetsskolans allmänna genomförande torde bli kortare än vad utredningen räknat med, anledning föreligger att redan nu beakta, om inte den av utredningen förutsedda överkompensationen till vissa skoldistrikt bör föranleda justering av försökskostnadsbidraget. Vidare har ämbetsverket erinrat om sitt tidigare påpekande att starka skäl ansetts föreligga för en översyn av avdragsbeloppen.

Riksräkenskapsverket har i annat sammanhang avstyrkt utredningens förslag om en generaliserande beräkning av bidragsunderlaget för statsbidrag till folkskoleväsendet och gör sammaledes beträffande bidraget till försöksdistriktet. Ämbetsverket ifrågasätter, om motiv längre finns för förmånligare statsbidrag till kostnaderna för ämneslärare på högstadierna än för lärarna inom folkskoleväsendet i allmänhet och i konsekvens därmed också om någon kompensation i form av ökat försökskostnadsbidrag är erforderlig.

Statens organisationsnämnd som anser, att målsättningen för en förenkling av bidragssystemet överhuvudtaget bör vara att åstadkomma ett system, vilket i första hand är baserat på ett allmänt statsbidrag, inskränker sig till några allmänna påpekanden utan att särskilt beröra de förslag, som framlagts i den nu behandlade promemorian. Dessa förslag har inte heller föranlett *överstyrelsen för yrkesutbildning* till något särskilt uttalande.

Statens pensionsanstalt har begränsat sitt yttrande till frågan om utbetalning av statsbidrag till fortlöpande avgifter enligt SPA-reglementet. Med hänsyn till den förenkling av skoldistriktens arbete, som den av utredningen föreslagna omläggningen skulle medföra, vill pensionsanstalten inte motsätta sig att detta förslag genomföres.

Överståthållarämbetet tillstyrker de i promemorian föreslagna förenklingarna och framhåller, med anledning av att Stockholms stad icke ansett sig kunna acceptera utformningen av försökskostnadsbidraget på grund av de ekonomiska konsekvenserna för kommunen, att den minskning av nu utgående bidrag, som staden beräknas få vidkännas i detta fall, är obetydlig även mätt i absoluta tal.

Svenska stadsförbundet och *Svenska landskommunernas* förbund lämnar förslagen utan erinran medan *Sveriges skolkamerala förening* framför vissa betänkligheter, vilka föreningen dock anser det nödvändigt att bortse ifrån, då utredningens förslag säges ha obestridliga förtjänster och i dagens läge synes utgöra den bästa möjliga lösningen av den tekniska delen av rekvisitionsförfarandet.

5. Departementschefen

Det av allmänna statsbidragsutredningen föreslagna systemet för statsbidragsgivning till kommunerna beträffande lärarlönerna inom folkskoleväsendet, vilket här tidigare redovisats i korthet, har, utan att några modifieringar av principiell natur vidtagits, lagts till grund för propositionen den 8 mars 1957 på föredragning av chefen för finansdepartementet. Utredningens förslag att detta lärarlönebidrag skulle avpassas så, att det medförde en kompensation för femton till kommunerna nu utgående särskilda driftbidrag, vilka i samband med statsbidragsreformen skulle indragas, har emellertid inte följts utan i propositionen har förordats, att sådan kompensation endast skall givas för sju nu utgående särskilda bidrag. Detta förhållande har i förevarande sammanhang betydelse därigenom att de av utredningen beräknade kommunala avdragsbeloppen per bidragsberättigande tjänst självfallet har fått göras väsentligt större än utredningen beräknat. Även vissa andra omständigheter, som inträffat efter det att utredningen framlagt sitt förslag, har bidragit härtill. Enligt förslag i den nyssnämnda propositionen skall avdragsbeloppen i avrundade tal uppgå till respektive 560, 800, 980, 1 220 och 1 450 kronor per bidragsberättigande tjänst i hyresgrupperna 1—5. Enligt allmänna statsbidragsutredningens förslag om statsbidrag till lönekostnaderna för försöksskolornas högstadier skall avdragsbeloppet per lärartjänst vara detsamma för tjänst på sådant högstadium som för tjänst inom det egentliga folkskoleväsendet. Jag vill framhålla, att de ändrade avdragsbelopp, som sålunda föreslagits i propositionen den 8 mars 1957, inte förändrar möjligheterna att utsträcka bidragssystemets giltighet även till försöksskolornas högstadier.

När det gäller statsbidragen till lönekostnaderna för försöksskolornas högstadier, delar jag utredningens av remissmyndigheterna understödda uppfattning om behovet av en förenkling av statsbidragsgivningen. I fråga

om sättet att åstadkomma en sådan förenkling ansluter jag mig till förslaget, att samma generaliserande metod för beräkning av bidragsunderlaget skall komma till användning som chefen för finansdepartementet i förutnämnda proposition den 8 mars 1957 förordat för folkskoleväsendet i allmänhet.

Några tekniska hinder mot att tillämpa den generaliserande metoden för beräkning av bidragsunderlaget föreligger, som utredningen framhållit, inte så länge det är fråga om lärarkategorier, vilka åtnjuter lön enligt av Kungl. Maj:t meddelade bestämmelser och är inordnade i löneklasssystemet. Utanför dessa kategorier faller emellertid, när det gäller försöksskolornas högstadier, yrkeslärarna, vilkas avlöningsförmåner bestämmas efter överenskommelse mellan berörda parter i varje skoldistrikt. Den av utredningen föreslagna lösningen av frågan hur bidraget till dessa lärare skall anpassas till en generaliserande beräkningsmetod kan jag inte helt ge min anslutning.

Enligt utredningens mening bör, så länge yrkeslärarna ej inpassats i det statliga lönesystemet, yrkeslärartjänsterna och delar därav inräknas i bidragsunderlaget efter lönekostnaderna i en och samma löneklass, oberoende av vilken ersättning som i verkligheten utbetalas till den enskilde läraren. De i nu gällande bidragsbestämmelser angivna bidragsbeloppen per veckotimme till avlöning åt yrkeslärare motsvarar rent matematiskt ungefär $1/30$ av årslönen enligt löneklass 20. Då utredningen beträffande bidraget till kostnaderna för det egentliga folkskoleväsendet förordat, att timlärartjänstgöring, vilken lärarkategori det än gäller, skall inräknas i bidragsunderlaget med $1/30$ av årslönen i respektive löneklass för varje veckotimme, som undervisningen omfattat, och att detta även skall gälla lärarna i läroämnena på högstadierna, har utredningen ansett sig böra föreslå, att bidragsunderlaget, när det gäller statsbidraget till kostnaderna för avlöning åt yrkeslärare, generellt skall beräknas efter löneklass 20 med avdragsbelopp för varje fullt 30-tal veckotimmar.

De nuvarande bestämmelserna om statsbidrag till yrkeslärare på försöksdistriktens högstadier går tillbaka på ett av mig i propositionen 1955: 120 framlagt förslag. Jag framhöll därvid, efter en redogörelse för de olika omständigheter som borde beaktas vid överväganden av denna fråga, att statsbidragsbeloppen per veckotimme borde avvägas till kronantal som utgjorde $1/35$ av ett belopp mellan 22 och 23 löneklasserna samt att det borde få ankomma på Kungl. Maj:t att besluta om de jämkningar av dessa belopp, som kunde påkallas av ändringar i den för statstjänstemännen gällande allmänna lönenivån. Talet $1/35$ motiverades bland annat med den variation av det genomsnittliga antalet veckotimmar som kunde tänkas förekomma vid den förberedande yrkesundervisningen för att full tjänstgöring skulle anses vara för handen. Jag angav skalan 21,5—45 veckotimmar beroende på lärarkompetensen. Riktpunkten vid bestämmelsernas utformning var dels att en mera genomgripande regle-

ring för försöksskolornas yrkeslärare ej borde vidtagas, innan frågan om en tjänste- och lönereglering för de kommunala yrkesskolornas lärare prövats, dels ock att försöksdistrikten tills vidare skulle erhålla statsbidrag till avlöning åt yrkeslärare med belopp motsvarande distriktets samtliga kostnader för ändamålet.

Enligt min mening bör vid statsbidragsavvägningen såsom genomsnitt för full tjänstgöring, när det gäller nu ifrågavarande yrkeslärare, alltså räknas med omkring 35 veckotimmar. En tillämpning av den av utredningen föreslagna generaliserande beräkningsmetoden är också väl möjlig, utan att den år 1955 beslutade formen för beräkning av statsbidrag till kostnaderna för avlöning av yrkeslärare behöver frångås. Som utredningen framhåller, kan visserligen inte de verkliga lönekostnaderna för yrkeslärarna direkt inordnas i det generaliserande systemet, men lika väl som yrkeslärartjänster och delar därav enligt utredningens förslag skulle kunna inräknas i bidragsunderlaget efter lönekostnaderna i en och samma *löneklass*, oberoende av vilken ersättning den enskilde yrkesläraren faktiskt erhållit, torde i bidragsunderlaget kunna såsom lönekostnader inräknas av Kungl. Maj:t efter samma grunder som nu fastställda *belopp per veckotimme* för yrkeslärarens undervisning. Därvid bör för varje fullt 35-tal veckotimmar verkställas avdrag med för varje statsbidragsberättigande tjänst fastställt avdragsbelopp. Som jag förut framhållit är de nuvarande bidragen per veckotimme avsedda att i princip helt täcka distriktets kostnader för avlöning åt yrkeslärarna.

Om man inräknar lönekostnaderna för yrkeslärare i bidragsunderlaget enligt den princip jag här förordat eller på det sätt utredningen föreslagit, synes från förenklingssynpunkt vara utan nämnvärd betydelse.

Beträffande *arvoden till studieledare* i försöksdistrikten föreslår utredningen att statsbidraget såsom hittills bör utgå med belopp motsvarande distriktets verkliga kostnader, d. v. s. som tilläggsbidrag i likhet med vad utredningen föreslagit och chefen för finansdepartementet i förutnämnda proposition den 8 mars 1957 förordat i fråga om finskspråktillägg, kallortstillägg m. m. Jag anser för egen del, att arvodeskostnaderna för studieledarna i försöksdistrikten tills vidare bör inräknas i bidragsunderlaget på sätt utredningen föreslagit.

Den av utredningen föreslagna omläggningen av *inbetalningarna av förlöpande pensionsavgifter* för lärarna i läroämnena på så sätt, att ersättning för avgifterna tillgodoföres statens pensionsanstalt direkt från vederbörligt riksstatsanslag, är rationell och torde bära genomföras.

Jag har hittills huvudsakligen uppehållit mig vid möjligheterna att efter generaliserande grunder beräkna det underlag på vilket statsbidrag skall utgå i nu förevarande fall. Utredningsförslaget innebär också, att från bi-

dragsunderlaget skall dragas samma belopp per bidragsberättigande tjänst eller del av tjänst som föreslagits, när det gäller statsbidrag till kostnaderna för den egentliga folkskolan. Då statsbidrag till kostnaderna för de till högstadiet knutna lärarna i läroämnena samt för lönekostnader till yrkeslärare och arvodeskostnader till studieledare nu utgår med 100 procent skulle härigenom för kommuner med högstadier uppstå en bidragsförlust. Kompensation härför skall enligt utredningens förslag givas genom en förstärkning av nu utgående *försökskostnadsbidrag*.

Jag anser att detta förslag bör följas. Förutom den förenkling i bidragsgivningen som vinnes genom omläggningen, ernås den fördelen, att man får enhetliga grundläggande bestämmelser om bidrag till lönekostnaderna för folkskoleväsendet i dess helhet och därutöver ett särskilt bidrag, enkelt att beräkna, som skall kompensera skoldistrikt med försöksverksamhet för de speciella kostnader som föranledes av försöksverksamheten. Då försöksverksamheten är slutförd torde i första hand detta bidrag böra bli föremål för omprövning vid ställningstagandet till fördelningen mellan stat och kommun av kostnaderna för en genomförd enhetsskola. I nuvarande läge gäller det endast att göra en teknisk omräkning av försökskostnadsbidragets storlek i syfte att kompensera försöksdistrikten för eljest inträffande bidragsförluster på grund av omläggningen av statsbidraget till lärarlönekostnaderna.

Allmänna statsbidragsutredningen har beräknat, att ett enhetligt statsbidragssystem skulle medföra en bidragsförlust per tjänst å högstadiet av respektive 730, 962, 1 124, 1 364 och 1 605 kronor. Enligt en i förutnämnda proposition den 8 mars 1957 lämnad redovisning för en inom finansdepartementet gjord kompletterande undersökning av verkningarna av en tillämpning av utredningens förslag skulle nämnda bidragsförlust i stället uppgå till 719, 962, 1 142, 1 378 och 1 614 kronor i respektive hyresgrupp. De förekommande skillnaderna är dock så obetydliga, att de vid oförändrade förhållanden i övrigt i och för sig icke hade behövt påverka utredningens beräkningar av det belopp per elev med vilket försökskostnadsbidraget bör uppräknas för att kompensera de uppkommande bidragsförlusterna. Jag tillmäter inte heller skillnaderna någon annan betydelse än att jag anser dem motivera en viss mindre avrundning uppåt av det försökskostnadsbidrag per elev som jag ämnar föreslå. Sedan utredningens förslag framlagts har nämligen inträffat en annan omständighet, som klart inverkar på försökskostnadsbidragets storlek och som fordrar ett frångående av utredningens belopp för försökskostnadsbidraget. Jag syftar på den träffade löneöverenskommelsen enligt vilken vissa nu utgående särskilda arvoden för undervisning i klass 7 och högre klasser i folkskolan avses skola slopas från den 1 juli 1957. Den bidragsvinst per tjänst på försöksskolans hög-

stadium, som försöksdistrikt skulle göra därigenom att några arvoden för nämnda undervisning ej utgår för undervisning på högstadium och vilken vinst av utredningen beräknats till 179 kronor per tjänst eller 12 kronor per elev, reduceras på grund av de sålunda ändrade förhållandena till 55 kronor per tjänst eller till i avrundat tal 4 kronor per elev.

Utredningen har ansett, att försökskostnadsbidraget bör förstärkas med ett för de olika hyresgrupperna enhetligt belopp per elev, vilket, beräknat som ett medeltal av de för de olika hyresgrupperna erhållna beloppen, skulle uppgå till 64 kronor. De båda belopp, 15 eller 22 kronor, varmed försökskostnadsbidraget nu beräknas per elev beroende på om skoldistriktet omfattar landskommun respektive stad eller köping, skulle vidare ersättas med ett enda belopp, nämligen 18 kronor, vilket utgör ett genomsnitt av de båda nuvarande beloppen. Ett för samtliga skoldistrikt enhetligt försökskostnadsbidrag av $(64 + 18 =)$ 82 kronor skulle härigenom erhållas. Härifrån har utredningen dragit de förut nämnda 12 kronorna per elev, vilket skulle eliminera den bidragsvinst försöksdistrikt beräknats göra på grund av att några arvoden, motsvarande de särskilda ersättningarna till lärare, som undervisar i engelska och i avdelningar, omfattande 7 eller högre klass i den egentliga folkskolan, ej utgår för undervisning på högstadiet. Således har utredningen kommit fram till att föreslå ett för alla försöksdistrikt enhetligt försökskostnadsbidrag av $(82 - 12 =)$ 70 kronor per elev.

Som jag nyss nämnde, har omständigheter numera inträffat, som reducerar den bidragsvinst försöksdistrikt skulle gjort vid lika avdragsbelopp för lärartjänster inom folkskolan i allmänhet och för tjänster på enhetsskolans högstadium till 4 kronor. Försökskostnadsbidraget per elev skulle följaktligen, med tillämpning av utredningens principer för beräkningen av beloppet men med iakttagande av de något ändrade förutsättningar som nu föreligger, uppgå till $(82 - 4 =)$ 78 kronor.

De i förhållande till utredningen något annorlunda avdragsbelopp per tjänst som erhållits vid de inom finansdepartementet gjorda kompletterande beräkningarna motiverar, som jag nyss framhöll, någon uppräknings av beloppet 78 kronor, vilket framräknats på grundval av utredningens avdragsbelopp. Vidare torde samma praktiska skäl, som motiverar en avrundning av de föreslagna avdragsbeloppen per bidragsberättigande lärartjänst till närmaste tiotal kronor, föreligga för en avrundning av nu ifrågasvarande belopp. Jag föreslår därför, att försökskostnadsbidraget skall utgå med ett till 80 kronor per elev och redovisningsår bestämt belopp.

Utredningen har slutligen föreslagit, att den nuvarande möjligheten att erhålla *extra försökskostnadsbidrag* bibehållas. Någon anledning att för närvarande borttaga denna möjlighet anser jag inte föreligga.

De ändringar i statsbidragsgivningen till verksamheten på försöksskolornas högstadier, som jag förordat, torde i anslutning till vad som anförts

i förutnämnda proposition den 8 mars 1957 böra tillämpas från och med redovisningsåret 1958/59. Det torde få ankomma på Kungl. Maj:t att meddela närmare bestämmelser i huvudsaklig överensstämmelse med vad jag här föreslagit.

Under återopande av vad sålunda anförts hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att godkänna av mig i det föregående förordade ändrade grunder för vissa statsbidrag till verksamheten på försöks- skolornas högstadier, att tillämpas tills vidare från och med redovisningsåret 1958/59.

IV. Statsbidrag till kommunala gymnasier

m. fl. ändamål

1. Inledning

Flertalet av de till primärkommuner utgående statsbidragen på skolväsendets område behandlades, som förut nämnts, av allmänna statsbidragsutredningen i betänkandet Förenklad statsbidragsgivning (SOU 1956:8). Enligt utredningens förslag skulle de i betänkandet behandlade bidragen ersättas av tre nya bidrag, nämligen ett till folkskoleväsendet i allmänhet, ett till högre kommunala skolor och ett till skolskjutsar och inackordering. Förslagen rörande de två förstnämnda bidragen har behandlats i förstnämnda proposition den 8 mars 1957. Statsbidragsutredningens förslag rörande det tredje bidraget har här i det föregående berörts under avdelning II och utredningens i särskild promemoria framlagda förslag om förenklad bidragsgivning till kommuner med försöksverksamhet med 9-årig enhetskola har behandlats i avdelning III. Med undantag för de båda statsbidragen till anordnande av skolmåltider och anskaffande av inventarier för skolmåltider har statsbidragsutredningen framlagt synpunkter på förenklingsmöjligheterna rörande herefter återstående driftbidrag under åttonde huvudtiteln i en tidigare nämnd promemoria av den 18 juni 1956. De däri behandlade bidragen avser följande ändamål: 1) understöd till kommunala gymnasier; 2) understöd till handelsgymnasier; 3) driften av lokala yrkesskolor; 4) folkundervisningens främjande i rikets nordligaste gränsorter; 5) folkbibliotek; 6) centralbibliotek; 7) vissa fullbordade byggnadsarbeten inom folkskoleväsendet; 8) vissa äldre undervisningslokaler inom folkskoleväsendet; samt 9) vissa tjänstebostäder.

Beträffande statsbidragen till de under 1)–6) angivna ändamålen har utredningen icke ansett skäl föreligga att föreslå särskilda förenklingsåtgärder.

För innehållet i nyssnämnda promemoria torde här närmare få redogöras.

2. Utredningens synpunkter och förslag

A. Kommunala gymnasier, handelsgymnasier och lokala yrkesskolor

I betänkandet om förenklad statsbidragsgivning behandlade utredningen frågan om möjligheten och lämpligheten att till ett enda bidrag sammanföra bidragen till kommunala gymnasier, handelsgymnasier och lokala

yrkesskolor med bidragen till högre kommunala skolor (s. 74 ff). Utredningen konstaterade emellertid, att bidragsunderlaget och bidragsprocenten delvis beräknades efter olika grunder och att därför ett sammanförande skulle medföra viss omfördelning av desamma. Ehuru en sådan omfördelning, enligt vad utredningen uttalade, relativt sett skulle ha tämligen ringa ekonomisk betydelse för de i allmänhet väl bärkraftiga kommuner, som drev skolor av nu ifrågavarande form, ansåg utredningen dock, att anledning saknades för den att föreslå en åtgärd, som åtminstone principiellt skulle stå i strid med status quo-principen. Därtill kom, att antalet ansökningar om statsbidrag till nu ifrågavarande skolor var relativt ringa, varför en förenkling av bidragsberäkningen och prövningsförfarandet skulle få begränsad betydelse. Utredningen anförde tillika, att det var uppenbart, att om så framdeles skulle finnas lämpligt, det föreslagna bidragssystemet för de högre kommunala skolorna lätt kunde göras tillämpligt ej blott på handelsgymnasier och kommunala gymnasier utan även på kommunala yrkesskolor. Förutsättning härför vore, att en enhetlig procentsats tillämpades för statsbidraget till de olika skolformerna. Utredningen ville för sin del framhålla önskvärdheten av en reform i denna riktning.

I nu föreliggande promemoria framhåller utredningen bland annat följande.

Bidrag till kommunalt gymnasium utgår enligt beslut av Kungl. Maj:t i varje särskilt fall med visst belopp per ring. Enligt kungörelsen angående statsbidrag till yrkesskolor fastställs bidrag till lokal yrkesskola väsentligen på grundval av vissa generaliserande beräkningsnormer: vissa i författningen angivna löneklasser, ett enhetligt bestämt arvode per undervisningstimme och vissa fixerade anslag per kurs. Ifråga om bidrag till handelsgymnasier behöver man ej räkna med mer än ett fåtal kommuner såsom bidragsmottagare. Den förenkling av den ifrågavarande bidragsgivningen, vilken skulle kunna ske i avbidan på ett sammanförande av de tre berörda bidragen, sedan förutsättningar därför inträtt, skulle tydligen icke kunna resultera i någon mera avsevärd minskning ifråga om administrativt arbete.

På grund härav och med hänvisning till den ståndpunkt utredningen tagit i sitt betänkande *Förenklad statsbidragsgivning* anser sig utredningen icke böra framlägga något förenklingsförslag beträffande bidragen till kommunala gymnasier, handelsgymnasier och lokala yrkesskolor.

B. Folkundervisningens främjande i rikets nordligaste gränssorter m. m.

Å riksstaten har sedan 1870-talet anvisats medel till folkundervisningens främjande i rikets nordligaste gränssorter. På grundval av en särskild utredning om folkskoleväsendet i de finsktalande delarna av Norrbottens län framlades i propositionen 1924: 170 förslag om anslagsmedlens disposition. De då beslutade riktlinjerna för medlens användning följes i stort sett fort-

farande. En närmare redogörelse härför återfinnes i 1955 års statsverksproposition (åttonde huvudtiteln s. 503—507). Medel från anslaget — vilket i riksstaten för budgetåret 1956/57 är uppfört med 280 000 kronor — anvisas med få undantag genom beslut av Kungl. Maj:t från fall till fall.

Då ifrågavarande anslag icke regleras av något särskilt författningsmässigt utformat bidragssystem, har utredningen icke ansett sig böra upptaga bidragsgrunderna till prövning.

C. Folkbibliotek och centralbibliotek

Ifrågavarande bidrag regleras av kungörelsen 1955: 540 angående statsbidrag till folkbiblioteksväsendet, vilken trädde i kraft den 1 januari 1956. Kungörelsen innehåller bestämmelser om statsbidrag till 1) kommunala och med dem likställda folkbibliotek, 2) sådana kommunala och med dem likställda folkbibliotek, vilka av Kungl. Maj:t godkänts såsom centralbibliotek, 3) folkbiblioteksverksamhet i samband med studiecirkelarbeta samt 4) bibliotek vid sjukvårdsanstalter och truppförband. Utredningen har endast upptagit till behandling de bidrag för biblioteksverksamhet, vilka utgå till kommuner, d. v. s. bidragen under 1) och 2). Ifråga om dessa bidrag innehåller kungörelsen i korthet följande.

Statsbidrag för folkbibliotek utgår till kommun eller församling eller till lokal förening, som står under visst kommunalt inflytande. Bidraget beräknas på grundval av ett bidragsunderlag, i vilket må ingå bibliotekets utgifter enligt fastställd utgiftsstat för bokinköp, för bokbindning och för egentlig bibliotekspersonal. Bidraget utgår i form av dels ett grundbidrag med femtio procent av hela bidragsunderlaget, dock högst med 5 000 kronor, dels — under vissa särskilda villkor — tilläggsbidrag I med tjugu procent av de i bidragsunderlaget ingående utgifterna för bokinköp och bokbindning, dels och tilläggsbidrag II med tjugu procent av de i bidragsunderlaget ingående utgifterna för egentlig bibliotekspersonal med av skolöverstyrelsen godkänd kompetens.

Till centralbibliotek må, utöver nu nämnda bidrag, utgå ett särskilt centralbiblioteksanslag å högst 30 000 kronor för år.

Beträffande förevarande bidrag anför utredningen följande.

I fråga om centralbiblioteken, av vilka endast ett kan finnas i varje län, gäller ingen annan regel för bidragsberäkningen än en maximeringsbestämelse; inom ramen för det angivna maximum beslutar skolöverstyrelsen om bidragets storlek. För utredningen finnes icke anledning att föreslå någon ändring i vad sålunda är stadgat.

Grunderna för beräkningen av statsbidraget till kommunala och med dem likställda folkbibliotek fastställdes, efter förslag av skolöverstyrelsen, genom beslut av 1955 års riksdag. Syftet var härvid att få till stånd en teknisk omläggning av det dittills gällande bidragssystemet, vilket ansågs medföra alltför komplicerade uträkningar. De nya grunderna inneburo en generalisering av bidragsberäkningen genom att bidragsunderlaget begränsades till ett fatal representativa poster ingående i den fastställda utgiftsstaten för

det år, till vilket bidraget hänförde sig. Å det ansökningsformulär, som nu användes, skola under angivna rubriker upptagas bibliotekets samtliga utgifter och inkomster för bidragsåret. Av stads- eller kommunalkamrer (motsvarande) skall intygas, att den intagna staten fastställts av vederbörande kommunala myndighet.

Då bestämmelserna om statsbidraget till de kommunala och med dem jämställda folkbiblioteken tillkommit så sent som vid 1955 års riksdag och enär den då skedda omläggningen av reglerna lett till ett relativt enkelt bidragssystem, vill utredningen icke föreslå någon ändring härutinnan.

D. Vissa fullbordade byggnadsarbeten, äldre undervisningslokaler samt övergångsbidrag till tjänstebostäder

Enligt kungörelsen 1945: 882 angående statsbidrag till byggnadsarbeten för folkskoleväsendet äger motsvarande bestämmelser i den äldre kungörelsen i ämnet (1936: 45) alltjämt i huvudsak tillämpning beträffande byggnadsarbeten, till vilka Kungl. Maj:t beviljat statsbidrag före den 1 januari 1946. De bidrag, som utgår enligt 1936 års kungörelse, avföres från riksstatsanslagen till Folkskolor m. m.: Bidrag till vissa fullbordade byggnadsarbeten och till Folkskolor m. m.: Byggnadsbidrag för vissa äldre undervisningslokaler.

Enligt kungörelsen 1936: 45 äger skoldistrikt erhålla statsbidrag till bestridande av dels kostnaderna för anskaffande av nya undervisningslokaler (bidrag till byggnadsarbeten), dels kostnaderna för vissa redan uppförda, distriktet tillhöriga undervisningslokaler (byggnadsbidrag för vissa äldre undervisningslokaler) för folk- och fortsättningsskoleväsendet.

Statsbidrag till *byggnadsarbeten* beräknas å de styrkta kostnaderna för byggnadsföretaget i den mån dessa icke överstiger den högsta kostnads-summa, som Kungl. Maj:t fastställt. Bidragsandelen är fastställd till 75 procent av bidragsunderlaget, därest detta överstiger 5 000 kronor, samt eljest 50 procent. Bidrag utbetalas av vederbörande länsstyrelse — beträffande Stockholms stad av skolöverstyrelsen — sedan byggnadsarbetena blivit avsynade och godkända. Byggnadsbidrag å högst 2 500 kronor skall utbetalas på en gång. Överstiger bidraget 2 500 kronor, skall det fördelas med lika belopp på tjugufem redovisningsår (den 1 juli—den 30 juni), räknat från och med det redovisningsår då byggnadsarbetena godkänts, dock att det första årsbidraget skall bestämmas till sådant belopp, att den återstående bidragssumman är jämnt delbar med 24. Det första årsbidraget skall utanordnas, sedan länsstyrelsens (skolöverstyrelsens) beslut om byggnadsarbetenas godkännande jämte bidragets storlek vunnit laga kraft. Övriga årsbidrag skall utbetalas utan särskild rekvisition i samband med utbetalningen av skoldistriktet tillkommande underhålls- och materielbidrag. Därest lokal, för vilken byggnadsbidrag utgår, blir obehövlig för undervisningsändamål, skall denna omständighet icke utgöra hinder för bidragets fortsatta utbetalning. Om skoldistriktet försäljer lokalen eller bereder sig mera stadigvarande inkomst eller eljest lättnad i sina utgifter genom lokals uthyrning eller användning för annat ändamål, har skoldistriktet att

här om göra anmälan hos länsstyrelsen (skolöverstyrelsen), som till Kungl. Maj:ts prövning hänskjuter frågan, huruvida bidraget skall upphöra att utgå samt huruvida och i vad mån redan utbetalade belopp skola återgå till statsverket.

Byggnadsbidrag för vissa äldre undervisningslokaler utgår till skoldistrikt med 150 kronor årligen: a) för varje den 1 juli 1936 befintligt, skoldistriktet tillhörigt klassrum och gymnastikrum, som icke tagits i bruk före den 1 juli 1912, b) för varje klassrum och gymnastikrum, vars uppförande, utan att Kungl. Maj:t lämnat tillstånd till byggnadsföretaget, påbörjats men ej färdigställt före den 1 juli 1936. Bidrag enligt a) utgår med det undantag, som nedan angives, från och med redovisningsåret 1936—1937 till och med det redovisningsår, under vilket 24 år förflutit efter det lokalen först togs i bruk. Bidrag enligt b) utgår under 25 redovisningsår räknat från och med det år, under vilket lokalen först togs i bruk. Bidragstiden räknas i regel för samtliga klassrum och gymnastikrum, tillhörande samma skolhusanläggning, från den tidpunkt, då sådan lokal inom anläggningen först togs i bruk. Har vid sådan om- eller tillbyggnad av anläggningen, som innefattar ändring av tjänstebostad eller utökning av byggnadskroppen, antalet klassrum eller gymnastikrum ökats, räknas bidragstiden för sålunda nytillkommen undervisningslokal från den tidpunkt, då lokalen eller, där två eller flera dylika lokaler samtidigt tillkommit, någon av lokalerna först togs i bruk. Statsbidrag för undervisningslokal, som nu senast angivits, utgår från och med redovisningsåret 1940—1941 till och med det redovisningsår, under vilket 28 år förflutit efter det lokalen enligt nyssnämnda beräkningsgrund skall anses först tagen i bruk. Bidrag utgår allenast för lokal, som användes för sitt ändamål, dock att, om lokalen varit i bruk endast under en del av redovisningsåret, bidrag för det året utgår oavkortat. Därest skoldistrikt, som tillerkänts bidrag för äldre undervisningslokal, sedermera enligt kungörelsens bestämmelser beviljas statsbidrag till ändringsarbeten å samma lokal (bidrag till byggnadsarbeten), äger distriktet icke uppbära det förra bidraget för längre tid än till ingången av det redovisningsår, från och med vilket det senare bidraget börjar utgå. För utfående av bidrag till äldre undervisningslokal skall skoldistrikt varje år till statens folkskolinspektör avlämna på fastställt formulär avfattad, till vederbörande länsstyrelse (skolöverstyrelsen) ställd rekvisition.

Övergångsbidrag till tjänstebostäder tillkommer, enligt kungörelsen den 30 december 1946 angående statsbidrag till tjänstebostäder för folkskolans lärare, skoldistrikt, som efter den 30 juni 1927 vidtagit eller påbörjat men icke före kungörelsens ikraftträdande den 1 juli 1947 avslutat mera kostnadskrävande åtgärder för anskaffande eller förbättring av tjänstebostad. Bidragsbeloppet utgör, för redovisningsår räknat, 160, 120 eller 80 kronor beroende på tjänstebostadens storlek. Bidrag utgår till och med det redovisningsår, under vilket 20 år förflutit från den tidpunkt, då tjänstebostaden tagits i bruk efter verkställd byggnadsåtgärd, som medför rätt till övergångsbidrag, eller, såvitt angår övergångsbidrag i anledning av olika under en tidrymd av högst fem år verkställda byggnadsåtgärder, från den tidpunkt, då tjänstebostaden tagits i bruk efter den senaste under femårsperioden verkställda byggnadsåtgärden. Sasom villkor för bidrag för visst redovisningsår gäller, att bostaden under det året eller del därav använts som tjänstebostad. Rätt till fortsatt övergångsbidrag upphör, därest för tjänstebostaden jämlikt kungörelsens bestämmelser utbetalats byggnads-

bidrag till åtgärd, som vidtagits efter kungörelsens ikraftträdande. Övergångsbidrag utbetalas efter årlig rekvisition.

Rörande tillkomsten av de nu angivna bestämmelserna kan följande anföras.

Till grund för 1936 års kungörelse låg ett förslag av 1934 års folkskole-sakkunniga (SOU 1934: 47), i vilket framhölls, att vid ett allmänt understödjande av skolbyggnadsverksamheten med omedelbart utgående bidrag, anspråken på statskassan skulle komma att gälla mycket avsevärda belopp. De sakkunniga hade därför övervägt en statsbidragsform, som kunde göra den ifrågasatta utvidgningen av bidragsverksamheten mindre kännbar för statsverket. Ju flera år, anförde de sakkunniga, bidragsperioden omfattade, desto mindre blev det belopp, som årligen erfordrades i anslag av statsmedel. Den uppdelning av bidragsutbetalningen på ett flertal år, vilken sålunda föreslogs av de sakkunniga, godtogs av Kungl. Maj:t och riksdagen (prop. 1935: 174, Rskr 1935: 359).

Mot denna utbetalningsordning riktades sedermera åtskillig kritik. Bland annat framhölls, att det vore en ur ekonomisk synpunkt riktig princip, att beslutade statsutgifter i största möjliga utsträckning omedelbart utbetalades och ej sköts över på framtiden. 1945 års folkskolesakkunniga föreslog i ett den 29 maj 1945 avlämnat betänkande (SOU 1945: 25), vilket blev grundvalen för 1945 års kungörelse angående statsbidragen till byggnadsarbeten för folkskoleväsendet, att statsbidragen enligt de nya bestämmelserna skulle utbetalas i sin helhet i samband med byggnadsföretagens utförande. För de fall, då Kungl. Maj:t meddelat statsbidragsbeslut enligt de äldre bestämmelserna men första annuiteten ännu ej utanordnats, förordades möjlighet till beslutets omprövning jämlikt de nya bestämmelserna. Av de myndigheter, som yttrade sig över folkskolesakkunnigas förslag, förordade riksräkenskapsverket en omräkning till »nuvärde» av samtliga löpande äldre bidrag. Skolöverstyrelsen föreslog en sådan omräkning samt omedelbar utbetalning av de omräknade beloppen ifråga om kommuner med visst mindre skatteunderlag. Föredragande departementschefen (prop. 1945: 367) uttalade, att de sakkunnigas förslag om utbetalning av byggnadsbidrag i dess helhet i samband med byggnadsföretagets utförande syntes utan närmare motivering kunna godtagas. Ett sedan länge uttryckt allmänt önskemål skulle därmed realiseras. Beträffande övergångsordningarna tillstyrkte departementschefen, att omprövning jämlikt de nya bestämmelserna skulle kunna ske av ärenden, som vid den nya kungörelsens ikraftträdande ännu var anhängiga hos myndigheterna. Däremot ansåg han sig icke för det dåvarande beredd att förorda en omräkning av redan beviljade bidrag i den omfattning, som riksräkenskapsverket och skolöverstyrelsen ifrågasatt. Riksdagen godkände i dessa delar propositionens förslag (skr. 585).

Enligt kungörelsen 1936: 45 ägde skoldistriktet uppbära ett så kallat *tjänstebostadsbidrag*, som beräknades per lärartjänst och utgick oberoende av om tjänstebostad tillhandahölls och utan anknytning till visst byggnadsföretag. Bidraget var alltså icke i egentlig mening ett byggnadsbidrag utan ett allmänt bidrag till skoldistriktet i syfte att minska deras andel i avlöningskostnaderna för folk- och småskollärare. 1941 års lärarlönesakkunniga föreslog i ett betänkande den 27 december 1945 (SOU 1946: 8), vilket

utgjorde grundvalen för propositionen 1946:356 angående statsbidrag till tjänstebostäder för folkskolans lärare m. m., att ett nytt, egentligt tjänstebostadsbidrag (byggnadsbidrag) skulle införas. Det dåvarande tjänstebostadsbidraget borde i samband därmed indragas. Då genom dessa åtgärder skoldistrikt, som nyligen verkställt ny- eller ombyggnad för tjänstebostäder, skulle ställas i en något ogynnsam situation, ansågs skäligt, att åt dessa skoldistrikt gavs ett särskilt bidrag i någon form. Det lämpligaste vore härvid enligt de sakkunnigas mening, att distriktet under viss övergångstid för varje tjänstebostad, å vilken mera omfattande byggnadsåtgärder vidtagits, tillerkändes ersättning med ett generellt belopp. Ersättningen borde utgå under 20 år från det bostaden tagits i bruk och syntes de sakkunniga kunna bestämmas till belopp, som svarade mot de dåvarande tjänstebostadsbidragen. I propositionen godtogs — med viss detaljändring — de sakkunnigas förslag och riksdagen gjorde härutinnan icke någon ändring.

Anslag till Bidrag till vissa fullbordade byggnadsarbeten, till Byggnadsbidrag för vissa äldre undervisningslokaler och till Övergångsbidrag till tjänstebostäder är i riksstaten för budgetåret 1956/57 uppförda med resp. 3 000 000, 330 000 och 180 000 kronor.

Beträffande de ersättningar, för vilka nu redogjorts, förordar utredningen en avlösning genom en kapitalanvisning. Härom anföres i huvudsak följande.

Ersättningarna avse åtgärder, som redan vidtagits och vilka äro av den art, att de normalt understödjas med engångsbidrag. Utbetalning och rekvisition av ersättningarna samt därav föranledda bokföringsåtgärder belasta myndigheterna med ett arbete, som återkommer under en lång följd av år. Mot en avlösning skulle kunna invändas, att enligt författningsbestämmelserna bidrag kan upphöra att utgå före den normalt gällande bidragsperiodens slut eller för visst år indragas. Engångsersättningen i fall av en avlösning finge givetvis bestämmas med utgångspunkt från att det avlösta bidraget eljest skulle ha utgått under hela den fastställda perioden. Krav på återgåldande, helt eller delvis, av utbetalad engångsersättning torde statsverket icke ha anledning att uppställa. Statsverket skulle alltså genom en avlösning kunna komma att lida en viss ekonomisk förlust. Emellertid torde de fall, då ett bidrag upphör eller indrages, vara sällsynta. Utredningen anser därför, att angivna förhållande icke bör utgöra hinder för en avlösning, om en sådan i övrigt finnes motiverad.

I detta sammanhang må emellertid erinras, att 1956 års riksdag (skr. nr 271) godkänt i propositionen 1956:116 framlagda principiella riktlinjer ifråga om tillämpning av tjänstebostadstvång. Dessa riktlinjer innebära, att tjänstebostadssystemet för bland annat folkskolans lärare skall avskaffas. Åtgärden anses för nämnda lärare i väsentligt högre grad än på andra områden påkalla särskilda övergångsanordningar. Frågan om sådana anordningar är avsedd att ytterligare utredas. Resultatet av en utredning i denna fråga torde böra avvaktas, innan avlösningens belopp för äldre tjänstebostäder fastställs.

De första bidragen till fullbordade byggnadsarbeten började utbetalas under budgetåret 1937/38. Dessa bidrag utgå således till och med budgetåret 1961/62. Under tiden fram till budgetåret 1954/55 ökade bidragens

antal till 455. På senare tid har dock endast ett fåtal bidrag tillkommit: under budgetåret 1952/53 ökades antalet med sex, under budgetåret 1953/54 med ett och under budgetåret 1954/55 med två. I några fall synes årsbidrag ännu icke ha börjat utgå. Enligt vad som inhämtats uppgår summan av nu utgående årsbidrag till omkring 3 000 000 kronor. Tillkommande årsbidrag för de utförda byggnadsföretag, som ännu icke godkänts, gälla relativt obetydliga belopp, sammanlagt kanske ett eller annat tiotusental kronor.

Av nu utgående årsbidrag till fullbordade byggnadsarbeten kommer det senast beviljade att utgå till och med budgetåret 1978/79. På grundval av tillgängliga uppgifter har utredningen beräknat nuvärdet av utgående årsbidrag till 35 595 000 kronor vid en räntefot av 3 procent, 33 404 000 kronor vid en räntefot av 4 procent och 31 439 000 kronor vid en räntefot av 5 procent.

De övergångsbidrag till tjänstebostäder, som skall utbetalas under budgetåret 1956/57, är till antalet 1 450. Därefter kommer antalet att minska, så att det budgetåret 1963/64 uppgår till omkring 1 000; de sista bidragen upphör med utgången av budgetåret 1971/72. Nuvärdet av utgående bidrag beräknas efter en räntefot av 3, 4 resp. 5 procent till 1 610 000, 1 542 000 respektive 1 479 000 kronor.

Antalet bidrag till äldre undervisningslokaler för budgetåret 1956/57 kan väntas uppgå till något över 1 700 avseende cirka 725 skolor. Bidragens antal minskar därefter successivt och kan 1964/65 beräknas uppgå till ett 25-tal. De sista bidragen utbetalas budgetåret 1968/69. Nuvärdet 1956/57 av samtliga bidrag beräknas efter en räntefot av 3, 4 respektive 5 procent till 642 000, 633 000 och 623 000 kronor.

Antalet utgående bidrag är således betydande och utbetalningen av bidrag kommer att upphöra först efter en avsevärd tidrymd. För två av bidragen — övergångsbidraget till tjänstebostäder och bidraget till äldre undervisningslokaler — skall de kommunala myndigheterna göra rekvisition varje år. Inom den statliga administrationen granskas rekvisitionerna i två instanser, nämligen av folkskolinspektör och länsstyrelse (i Stockholm skolöverstyrelsen). Bidragsgivningen påkallar givetvis även särskilda bokföringsåtgärder. Utredningen anser sig med hänsyn härtill böra förorda, att bidragen på sätt förut anförts avlösas genom en kapitalanvisning.

En avlösning av bidragen torde böra förbindas med villkoret att upp-buren engångsersättning skall avsättas till allmän investeringsfond. De upp-burna medlen skulle härigenom undandragas användning för löpande ut-gifter.

3. Remissyttranden

Av de femton remissmyndigheter, som yttrat sig över förevarande pro-memoria, har elva helt anslutit sig till utredningens förslag, nämligen *skol-överstyrelsen, riksräkenskapsverket, länsstyrelserna i Södermanlands, Kro-nobergs, Malmöhus, Göteborgs och Bohus, Kopparbergs, Gävleborgs och Norrbottens län, Svenska stadsförbundet samt Svenska landskommunernas förbund. Överstyrelsen för yrkesutbildning* har icke ansett sig böra göra något särskilt uttalande.

Statskontoret har i princip inte något att erinra mot förslaget men med

hänsyn till de åtgärder för begränsning av investeringar och krediter, som i nuvarande läge ansetts erforderliga, ifrågasätter ämbetsverket om rätta tidpunkten nu är för handen att genomföra en reform, som skulle komma att medföra en så betydande engångsutgift för staten. Skulle en avlösning komma till stånd, bör i varje fall ersättningarnas storlek enligt statskontorets mening avvägas med hänsyn till regelmässigt gällande låneränta. Slutligen avstyrker ämbetsverket, att staten skulle avstå från att återkräva utbetalad engångsersättning, där sådan rätt kunde föreligga.

Sakkunniga för översyn av vissa statsbidrag på skolväsendets område har funnit, att starka skäl i och för sig talar för en avlösning av de ifrågavarande bidragen men anser, att de statsfinansiella skälen med hänsyn till den erforderliga kapitalanvisningens storlek får bli utslagsgivande vid frågans bedömning.

Beträffande bidragen till redan fullbordade byggnadsarbeten framhåller *statens sakrevision*, att det givetvis i och för sig är tveksamt om statsbidraget för ett redan avslutat och godkänt byggnadsarbete bör utsträckas över en lång följd av år. Revisionen anför vidare.

Emellertid synes engångsbeloppet vid en avveckling vara av sådan storleksordning, att i nuvarande statsfinansiella läge viss tvekan kan uppkomma, huruvida staten bör ikläda sig en sådan engångsutgift. Härtill kommer att ifrågavarande årsbidrag löpa automatiskt år efter år utan särskild rekvisition från de kommunala myndigheternas sida. Såvitt sakrevisionen kan finna, skulle en avveckling av detta statsbidrag därför knappast medföra några mer beaktansvärda fördelar ur rationaliseringsynpunkt. Med hänsyn härtill finner sakrevisionen icke tillräckliga skäl föreligga för statsverket att nu påtaga sig den betydande engångsutgift, som en avlösning av hittills beviljade bidrag till fullbordade byggnadsarbeten skulle medföra.

Då en avlösning av de båda andra bidragen inte behöver väcka samma betänkligheter ur statsfinansiell synpunkt och en avveckling skulle medföra påtagliga administrativa fördelar, förordar sakrevisionen i princip en avlösning av dessa båda bidrag, av vilka de nuvarande byggnadsbidragen till vissa äldre undervisningslokaler anses böra avlösas omedelbart genom en engångsutbetalning.

4. Departementschefen

Ändringar av gällande regler för statsbidragsgivning till kommuner för driften av kommunala gymnasier, handelsgymnasier, lokala yrkesskolor, folkbibliotek och centralbibliotek samt för statsbidragsgivningen avseende folkundervisningens främjande i rikets nordligaste gränsorter m. m. är enligt allmänna statsbidragsutredningens mening inte påkallade från förenklingssynpunkt. Denna uppfattning har inte motsagts av någon av de hörda

remissmyndigheterna och jag har för egen del inte heller funnit anledning till erinran mot utredningens ståndpunkt.

Av de nu aktuella statsbidragen återstår så tre bidrag inom folkskoleväsendet, vilka alla är av likartad speciell beskaffenhet, nämligen bidrag till vissa fullbordade byggnadsarbeten, vissa äldre undervisningslokaler och vissa tjänstebostäder. Såsom framgår av den tidigare redogörelsen har de karaktär av övergångsbidrag och utgår med bestämda årsbelopp under en period av 20—25 år. Statsbidraget till vissa fullbordade byggnadsarbeten utbetalas utan särskild rekvisition. De senast beviljade av dessa bidrag kommer att utgå till och med budgetåret 1978/79. I några fall synes bidrag av detta slag ännu inte ha börjat utgå. Av de övriga bidragen kommer de sista att upphöra med utgången av budgetåret 1971/72. Såsom framgår av den tidigare redovisningen är antalet bidrag ganska betydande och de föranleder givetvis ett visst arbete för såväl kommunala som statliga myndigheter. Den mest radikala förenklingsåtgärden är självfallet att, såsom utredningen förordat, avlösa de årliga bidragen — vilkas sammanlagda nuvärde kan beräknas till drygt 35,5 miljoner kronor vid en räntefot av 4 procent — genom en kapitalanvisning. En dylik åtgärd kan emellertid — sett från förenklingsynpunkt — icke anses vara av den betydelse, att den i nuvarande läge motiverar ett beslut om en engångsutgift av denna storleksordning för statsverkets del. Jag är således icke för närvarande beredd att tillstyrka utredningens förslag på denna punkt. Vid den översyn av statsbidragsförfattningarna på folkskoleväsendets område, som kommer att ske i anledning av i annat sammanhang framlagda förslag om ändringar av bidragsgivningen till primärkommunerna, bör emellertid beaktas möjligheterna att i fråga om här förevarande bidrag åstadkomma förenklingar beträffande rekvisition och utbetalning av bidragen.

V. Statsbidrag till vissa byggnadsarbeten inom skolväsendet

1. Inledning

1952 års sakkunniga för översyn av vissa statsbidrag på skolväsendets område tillkallades på grund av behovet att ompröva grunderna för statsbidragen till folkskoleväsendet, sedan förskjutningar i ursprungligen avsedd kostnadsfördelning mellan staten och kommunerna med anledning av ändrade ekonomiska förhållanden gjort en sådan omprövning påkallad. Denna skulle enligt direktiven för de sakkunniga omfatta tre bidrag, nämligen bidragen till skolmåltider samt till anskaffande av skollokaler och tjänstebostäder. Omprövningen skulle avse såväl formerna för statens bidragsgivning som kostnadsfördelningen mellan stat och kommun. Med hänsyn till allmänna statsbidragsutredningens arbete borde i fråga om formerna för statsbidragsgivningen endast sådana ändringsförslag upptagas som föll inom ramen för gällande bidragssystem. När det gällde kostnadsfördelningen borde noga beaktas den aktuella ekonomiska situationen för staten och primärkommunerna. Översynen borde inte avse ett automatiskt återställande av tidigare gällande kostnadsfördelning. Beträffande den del av uppdraget, som gällde skollokalerna, uttalades i direktiven, att de sakkunniga syntes böra undersöka, om sådana åtgärder i samband med byggande av skolhus vore möjliga, som kunde medföra lägre kostnader för skollokalerna utan att berättigade krav på kvalitet och god standard ur pedagogisk synpunkt eftersattes. Slutligen betonades i direktiven, att frågorna om statsbidragsgrunderna och om kostnadsfördelningen mellan stat och kommun vore de viktigaste och borde behandlas i första hand.

Genom beslut den 16 december 1955 överlämnade Kungl. Maj:t till de sakkunniga för kännedom och efterrättelse riksdagens skrivelse 1954: 380 i anledning av väckta motioner (I: 95 och II: 214) om utredning av möjligheterna att bygga billigare skolor.

I nämnda motioner underströks vikten av att besparingar genomfördes i fråga om skolbyggandet såväl genom standardisering som på annat sätt. Vidare påpekades, att det i direktiven åt de sakkunniga givna uppdraget att undersöka huruvida åtgärder var möjliga, som kunde medföra ett förbilligande av skollokalerna utan att kvalitet och god standard ur pedagogisk synvinkel eftersattes, var att anse som ett sekundärt utredningsuppdrag, medan själva bidragsfrågorna var det väsentliga. Motionärerna ville att åtgärderna för förbilligande av skolbyggandet skulle undersökas i första hand och att de sakkunniga för att kunna utföra detta uppdrag skulle utrustas med erforderlig expertis.

Statsutskottet underströk i sitt utlåtande nr 166 angelägenheten av att skolbyggnadsverksamheten förbilligades och att största möjliga antal skollokaler utvanns inom den för ändamålet bestämda byggnadskvoten utan att därför berättigade anspråk på standard och ändamålsenlighet eftersattes. Utskottet uttalade bland annat följande.

Utskottet finner det angeläget, att vid den nu aktuella översynen av grunderna för statsbidraget till skolbyggnader statsbidragsbestämmelserna utformas så, att ett nedbringande av anläggningskostnaderna stimuleras. Det synes för övrigt önskvärt, att bestämmelserna om skolbyggnadsverksamheten framdeles fortlöpande anpassas efter de resultat, som forskningsverksamheten på området kan ge. Utskottet har inhämtat, att samarbete äger rum mellan de sakkunniga samt skolöverstyrelsen och statens byggnadsbesparingsutredning. Jämväl de erfarenheter, som vinnes i den genom statens nämnd för byggnadsforskning bedrivna verksamheten, torde komma att tillvaratagas. Med hänsyn härtill kan det förväntas, att de statsbidrags-sakkunniga vid utformningen av sitt förslag beträffande statsbidragsgrunderna kommer att beakta de erfarenheter i fråga om möjligheterna att bygga billigare skolor, som vid förslaget avlämnande kan ha vunnits genom det pågående samarbetet på området. Utskottet finner det angeläget att översynen av statsbidragsgrunderna icke fördröjes genom en, på sätt i motionerna åsyftas, markerad turordning mellan de olika utredningsuppgifterna.

I propositionen 1956: 123 angående skolväsendets ordnande på realskolestadiet under övergångstiden före enhetsskolans genomförande m. m. underströks likaledes den synnerliga angelägenheten av att skolbyggnadsverksamheten i möjligaste mån förbilligas och att därmed största möjliga antal skollokaler utvinnes inom den disponibla skolbyggnadskvoten (s. 156).

Av det senast anförda framgår, att frågan om förbilligande av skolbyggnadsverksamheten kommit i förgrunden på ett annat sätt än som var fallet då 1952 års statsbidrags-sakkunniga tillkallades. Möjligheterna att genom olika utformning av statsbidragsbestämmelserna pressa ned skolbyggnadskostnaderna — alltså inte endast att minska statens utgifter — är emellertid begränsade och måste kompletteras genom åtgärder av byggnadsteknisk art. Sedan statsbidrags-sakkunniga tillkallades, har också uppdraget att utreda möjligheterna att genom åtgärder inom det byggnadstekniska området förbilliga uppförandet av bland annat skolbyggnader lämnats åt en särskild utredning, statens byggnadsbesparingsutredning. Samma spörsmål är även föremål för skolöverstyrelsens och statens nämnds för byggnadsforskning uppmärksamhet. För arbetet på rationalisering av skolbyggnadsverksamheten och för hittills uppnådda resultat har skolöverstyrelsen redogjort i skrivelse den 11 oktober 1956, vilken publicerats i Aktuellt från skolöverstyrelsen 1956: 33.

Samtidigt med 1952 års sakkunniga har *allmänna statsbidragsutredningen* bedrivit sitt utredningsarbete rörande förenklad statsbidragsgivning till primärkommunernas kapitalutgifter, och resultatet härav har framlagts

i ett tidigare nämnt, den 3 december 1956 dagtecknat betänkande. Då däri behandlats sättet för bidragsunderlagets bestämmande vid statsbidrag till skolbyggnader ävensom frågan om den tekniska utformningen av reglerna för fastställande av statsbidragsprocenten, således hela den formella sidan av frågan om bidragsgrunderna, har 1952 års sakkunniga låtit sitt betänkande delvis få formen av ett utlåtande över allmänna statsbidragsutredningens förslag. Sedan de sakkunniga tagit ställning till dessa, har de prövat den materiella sidan av bidragsgivningen, d. v. s. avvägt fördelningen av skolbyggnadskostnaderna mellan stat och kommun och framlagt förslag därom.

Allmänna statsbidragsutredningen har i sitt nyssnämnda betänkande tagit upp tjuguen anläggningsbidrag till behandling, varav sex avser skolväsendet, och närmare undersökt vilka åtgärder som bör vidtagas för att åstadkomma rationella förhållanden inom denna del av statsbidragssystemet. En viss enhetlighet i de nu förekommande olika metoderna för bidragsberäkningen föreslås liksom förenklade bidragsregler. Remissbehandlingen av betänkandet har emellertid ännu inte avslutats, varför på utredningens betänkande grundade förslag torde kunna föreläggas först 1958 års riksdag.

Då anläggningsbidrag för närvarande inte utgår till primärkommunerna för yrkesskolbyggnader, har denna fråga fallit utanför allmänna statsbidragsutredningens uppdrag. Statsbidragssakkunnigas uppdrag, som ursprungligen endast rörde statsbidragsförhållanden på folkskoleväsendets område, har däremot under hand utvidgats till att omfatta även en undersökning av möjligheterna att åstadkomma ett för yrkesskolbyggnader och skolbyggnader inom det allmänna skolväsendet likartat system för bestämmande av bidragsunderlaget.

Förslag till utformning av bestämmelser om statsbidrag till lokaler för yrkesskolväsendet har som förut nämnts framlagts av *överstyrelsen för yrkesutbildning*.

2. Det allmänna skolväsendet

A. Nuvarande statsbidragssystem

a) *Folkskoleväsendet*

Om beräkningen av statsbidragsunderlaget för *permanent* skollokaler gäller följande.

Statsbidrag kan utgå till kostnaderna för anskaffande av skollokaler genom nybyggnad eller om- eller tillbyggnad samt till kostnaderna för mera omfattande ändrings- och reparationsarbeten å befintliga lokaler. Statsbidrag utgår till kostnader för de klassrum, gymnastiksal, lokaler för slöjd och hushållsgöromål, specialrum, samlingsrum, lärarrum, expeditjonsrum, biblioteksrum, läkarrum, frukostrum, lokaler för barnbespisning, torkrum för barnens kläder och dylikt samt biutrymmen, som skolöverstyrelsen vid prövning förklarar erforderliga, jämte inomhusledningar och fast inredning

ävensom till utgifter för ritningar, arbetsledning och kontroll. Till statsbidragsberättigade kostnader må, om så prövas skäligt, även hänföras utgifter för den första uppsättningen inventarier till klassrum, dock högst till ett belopp av ettusen kronor för varje klassrum, samt till gymnastiksal, slöjdsalar och skolkök.

Storleken av statsbidraget bestämmes på grundval av de beräknade kostnaderna för lokaler m. m., till vilka statsbidrag prövas böra utgå. Vid bidragsunderlagets beräkning bör hänsyn även tagas till skäligheten av de angivna kostnaderna i förhållande till byggnadskostnaderna i allmänhet på orten. Prövas skolbyggnadsföretag på grund av val av byggnadsmaterial eller andra omständigheter vara förenat med högre kostnader än som kan anses nödvändigt för att erhålla erforderliga lokaler av god beskaffenhet men anses skoldistriktet likväl böra erhålla statsbidrag till byggnadsföretaget, skall bidragsunderlaget beräknas till det lägre belopp, som med hänsyn till nämnda förhållanden anses skäligt.

Innefattar skolbyggnadsföretag även icke statsbidragsberättigade lokaler, skall avdrag göras med skäligt belopp för beräknade kostnader för dessa lokaler, dock må, därest förekomsten av ifrågavarande lokaler ej medför nämnvärd volymökning eller eljest kostsammare planlösning, avdraget begränsas till de merkostnader, som följer av dessa utrymmens iordningställande för sitt ändamål. Sker ny- eller ombyggnad för att ersätta äldre skollokaler, må bidragsunderlaget reduceras med det belopp, som prövas motsvara de äldre lokalernas värde.

Till kostnader för anskaffande, iordningställande eller inhägnande av skoltomt eller anordnande av brunn eller framdragande av ledningar till skolbyggnader utgår ej statsbidrag.

Det enligt angivna regler före byggnadsföretagets utförande beräknade underlaget utgör den högsta kostnadssumma, på vilken bidrag må beräknas. Om de faktiska kostnaderna överstiger denna summa utgår således ej bidrag på det överskjutande beloppet utan den beräknade kostnaden utgör en maximigräns. Skulle däremot de faktiska kostnaderna understiga de i samband med statsbidragsbeslutet beräknade, skall det beviljade statsbidraget i motsvarande mån nedsättas.

Storleken av statsbidraget bestämmes med utgångspunkt från bidragsunderlaget och utgår med en viss procent av detta, vilken fastställs med hänsyn till skoldistriktets ekonomiska bärkraft. Såsom uttryck för bärkraften skall i första hand gälla skatteunderlaget i kommunen, men hänsyn skall även kunna tagas till andra förhållanden, som i det särskilda fallet kan finnas utgöra en mätare av distriktets förmåga att i jämförelse med andra skoldistrikt bära de med byggnadsföretaget förenade kostnaderna. Sådana förhållanden kan vara det totala kommunala skattetrycket, skoldistriktets ekonomiska ställning i övrigt, dess ekonomiska och geografiska struktur samt andra liknande omständigheter. För bidragsprocentens bestämmande har en tabell fastställts (tabell 12), enligt vilken bidragsprocentens storlek ställs i relation till antalet skattekröner per invånare i kommunen. Bidragsprocenten varierar från 35 till 80 procent; sistnämnda procenttal skall emellertid kunna överskridas »där synnerliga skäl därtill äro». Det skatteunderlag, som man vid utnyttjandet av tabellen skall utgå från, skall utgöras av medeltalet av fem av de sju senast förflutna kalenderårens skatteunderlag per invånare i skoldistriktet. De två år, som under sjuårsperioden utvisat det högsta och det lägsta skatteunderlaget, skall un-

dantagas vid medeltalsberäkningen. Då bidragsprocenten anges i latituder för olika skatteunderlag, är det möjligt att förutom skatteunderlagets storlek beakta övriga i det föregående omnämnda särskilda omständigheter, som kan anses böra påverka bidragsbedömningen.

Tabell 12. Tabell för bestämmande av statsbidraget till byggnadsarbeten för folkskoleväsendet

Antal skattekronor per invånare			Statsbidrag i procent av bidragsunderlaget
	högst	5	80—70
över	»	7	75—65
»	»	9	70—60
»	»	11	65—55
»	»	13	60—50
»	»	15	55—45
»	»	17	50—40
»	»	17	45—35

Till kostnaderna för sådana *provisoriska* skolbyggnader, som inrymmer klassrum, utgår statsbidrag med 75 procent av byggnadskostnaderna och av kostnaderna för den första uppsättningen inventarier till klassrummen, dock högst med 15 000 kronor för varje klassrum jämte biutrymmen och högst med 750 kronor för inventarier till varje klassrum.

Till kostnaderna för uppförande och inredning av *elevhemsbyggnader* och till anskaffning av inventarier för elevhem kan statsbidrag utgå med belopp, som Kungl. Maj:t bestämmer i varje särskilt fall. Bidraget bestäms vanligtvis till 80 procent av de beräknade kostnaderna.

b) Högre skolformer

Kommun äger under vissa i kungörelsen 1956: 383 angående statsbidrag till byggnadsarbeten för vissa högre skolor angivna förutsättningar erhålla statsbidrag till byggnadsarbeten för realskole delen av högre allmänt läroverk, fristående statlig realskola, kommunal flickskola, kommunal realskola och praktisk kommunal realskola. Principerna för fastställande av bidragsunderlaget och för beräkning av statsbidragets storlek är i fråga om *permanenta* skollokaler desamma som gäller i motsvarande fall vid statsbidragsgivningen till kostnaderna för folkskolebyggnader.

Statsbidrag till kostnaderna för *provisoriska* skolbyggnader utgår enligt samma grunder som för dylika byggnader inom folkskoleväsendet.

Vid beräkandet av statsbidrag till *elevhemsbyggnader* vid högre läroanstalter utgöres bidragsunderlaget av de styrkta verkliga kostnaderna. Bidragsprocenten är 75 eller, där särskilda skäl föreligger, 90.

B. Föreliggande förslag

Då statsbidragskommitténs förslag bygger på allmänna statsbidragsutredningens överväganden och förslag i det förenämnda betänkandet av den 3 december 1956, i de delar detta rör skolbyggnadsverksamheten, redogöres först härför i ett särskilt avsnitt och därefter för statsbidragskommitténs ställningstaganden.

a) *Allmänna statsbidragsutredningens förslag*

Beträffande riktlinjerna för bidragsunderlagets bestämmande är det enligt utredningens mening i första hand kravet på enkelhet, som bör skänkas beaktande. Önskvärt är vidare, att reglerna innefattar garanti för en viss värdebeständighet hos bidragen. I den mån kravet på enkelhet därmed icke åsidosättes bör av lokala förhållanden beroende variationer i kostnader för likartade anläggningar beaktas. Slutligen bör bidragsreglerna givas en sådan utformning, att kommunerna redan före en anläggnings påbörjande kan med viss säkerhet uppskatta storleken av ett eventuellt statsbidrag eller härom erhålla besked av vederbörande myndighet.

Enligt utredningens uppfattning kan de angivna fordringarna bäst tillgodoses, om såsom bidragsunderlag tages de före anläggningens utförande beräknade kostnaderna för densamma. För beräkningen torde i allmänhet kunna angivas eller eljest tillämpas *enhetspriser* av mer eller mindre detaljerad bestämning. Såsom enheter kan ifrågakomma kvadratmeter golvyta, elevantal m. m. Värdebeständighet för enhetsbeloppen kan nås genom tillämpning av det allmänna byggnadskostnadsindexet. För beaktande av lokala kostnadsvariationer föreslår utredningen tillämpning av det av bostadsstyrelsen utarbetade ortsindexet för bostadsbyggnader. Beträffande mera komplicerade anläggningar, exempelvis sådana i vilka en större centralköksanläggning eller institutionsbyggnad ingår, bör bidraget kunna fastställas på de på förhand individuellt beräknade kostnaderna. Då det är fråga om bidrag till kostnaderna för ombyggnad, bör bidraget alltid fastställas på detta sätt.

Utredningen har låtit göra vissa undersökningar rörande verkningarna av en enhetsprismetod i fråga om bidragen till byggnader för folkskoleväsendet och till byggnader för vissa högre skolor. Undersökningarna avser nybyggnader och har utförts med utgångspunkt i att enhetspriset beträffande dessa bidrag skall anknytas till golvytans storlek (kvadratmeterpris). Av undersökningarna har framgått, att det efter enhetspris beräknade bidragsunderlaget i allmänhet icke mera väsentligt avviker från de belopp, som av skolöverstyrelsen godkänts såsom bidragsunderlag. Räknat efter prisläget den 1 januari 1956 anser utredningen att enhetspriset bör bestämmas till 1 000 kronor per kvadratmeter nettogolvyta. Samma enhetspris bör tillämpas vid tillbyggnad. I nettogolvytan skall inräknas ytan av undervisningslokaler, lokaler för förvaring av undervisningsmateriel och redskap, administrationslokaler samt skolmåltidslokaler. Golvytan i förbindelseleder, kapprum och omklädnadsrum med tillhörande lokaler för sanitära ändamål, skyddsrum och panncentraler skall icke inräknas i nettogolvytan. Med det föreslagna enhetspriset skulle bidragsunderlaget bli i medeltal 6 pro-

cent lägre än när de beräknade verkliga kostnaderna enligt prisläget den 1 januari 1956 legat till grund för bidragsunderlaget.

I det föreslagna enhetspriset av 1 000 kronor har utredningen ej inräknat något bidrag till *inventariiekostnader*. I fråga om andra inventarier än sådana som är avsedda för skolverkstäder föreslår utredningen, att bidraget skall utgå med ett icke indexreglerat belopp av 30 kronor per kvadratmeter av den golvyta som inräknats i nettogolvytan. Härvid skulle bidragsstödet bli av ungefär samma omfattning som för närvarande. Till kostnaderna för inventarier för skolverkstäder föreslås bidrag skola utgå på belopp, som bestämmes från fall till fall.

Beträffande *procentsatsen* för ett statsbidrag framhåller utredningen, att den antingen kan vara enhetligt bestämd eller ock differentierad med hänsyn till någon för kommunernas ekonomi väsentlig faktor, i vilket senare fall såsom utgångspunkt för differentieringen tages den *procentsats*, som bör gälla för normalfallen. Utredningen har emellertid från sina synpunkter inte funnit det möjligt att angiva mera bestämda riktlinjer i fråga om avvägningen av *procentsatsens* storlek. Syftet med differentieringen bör inskränkas till att den statsunderstödda verksamheten vid lika kostnad per invånare skall ge samma kostnad per skattekrona. I enlighet härmed bör skatteunderlaget (antalet skattekronor per invånare) ensamt utgöra differentieringsgrund. En sådan differentiering kan matematiskt uttryckas genom en enkel formel, vars innebörd kan sägas vara, att en kommuns andel av en viss kostnad skall över- respektive understiga den för normalkommunen gällande andelen i samma proportion som kommunens skatteunderlag över- respektive understiger skatteunderlaget i normalkommunen. Med skatteunderlaget i en normalkommun — normalskatteunderlaget — avser utredningen det antal skattekronor per invånare, som erhålles, om antalet skattekronor för hela landet divideras med hela landets invånarantal.

Såväl den enskilda kommunens skatteunderlag som normalskatteunderlaget skall beräknas såsom medeltalet av de skatteunderlag, vilka framgår ur taxeringsbesluten under de tre kalenderår, som, bortsett från det bidragsåret närmast föregående kalenderåret, senast förflutit. Genom denna regel kommer — i motsats till vad som är fallet med nuvarande skatteunderlagsdifferentierade bidrag — förändringar i normalskatteunderlaget i stort sett att icke påverka statsbidragsprocenten i de enskilda fallen utan de differentierade bidragens värdebeständighet kommer automatiskt att bevaras. Den föreslagna formeln ser ut på följande sätt:

$$\text{Statsbidraget} = 100 - \frac{\text{kommunens skatteunderlag} \times \text{normalkommunandelen}}{\text{normalskatteunderlaget}}$$

Såsom exempel på formelns tillämpning kan anföras: Om en kommun har ett skatteunderlag av 20 kronor per invånare och normalskatteunderlaget är 38 kronor per invånare samt normalbidragsprocenten fastställt

till 40 blir normalkommunandelen lika med 60 procent och statsbidraget uträknas enligt formeln på följande sätt $100 - \frac{20 \times 60}{38} = 68,4$ eller avrundat 68 procent.

Av praktiska skäl måste vid formelns tillämpning vissa begränsningar införas. Med hänsyn till önskemålet att kommunerna själva ej bör svara för en alltför ringa kostnadsandel bör, oavsett resultatet genom formeln, högsta bidraget vara 80 procent. Nedåt bör principiellt sett formeln få full tillämpning intill 0 procent. Med hänsyn till rådande bidragsförhållanden liksom till önskemålet om statligt inflytande anser utredningen dock att en högre gräns än 0 för vissa bidragsområden kan komma att framstå som önskvärd.

Enligt utredningens mening bör formeln icke kompletteras med någon latitudbestämmelse, som gör det möjligt att med hänsyn till särskilda omständigheter höja eller sänka den enligt formeln framräknade procent-satsen.

Om normalbidragsprocentens storlek framhåller utredningen bland annat följande.

Skall kostnadsrelationen mellan staten och kommunerna vara den i propositionen 1945: 367 angivna, d. v. s. motsvara en hälftendelning, bör normalbidragsprocenten fastställas till 50. På grund av den allmänna skatteunderlagsstegringen är dock procenttalet 50 icke det procenttal, som för närvarande i verkligheten gäller för en normalkommun. Normalskatteunderlaget uppgick år 1955 till 38,5 skattekronor per invånare. En kommun med detta skatteunderlag hänföres enligt den gällande bidragsskalan till latituden med de lägsta procentsatserna, vilken latitud gäller då skattekrantalet per invånare överstiger 17. Då gränserna för denna latitud är 35 och 45, synes man kunna anse procenttalet mitt emellan dessa gränser, d. v. s. 40 som den nuvarande normalbidragsprocenten. De kommuner, vilka har ett högre skatteunderlag än 17 skattekronor per invånare, är flertalet av landets kommuner och representerar ett sammanlagt skatteunderlag, vilket är obetydligt lägre än det totala skatteunderlaget i hela riket. Detta innebär, att staten för närvarande svarar för omkring 40 procent av kostnaderna för ifrågavarande verksamhet. Om formeln införes, skulle detta visserligen medföra en större spridning av kommunerna över statsbidragsskalan, därvid kommuner med lågt skatteunderlag komme att erhålla högre och kommuner med högt skatteunderlag lägre bidrag än för närvarande. Med den metod, som förordats för normalskatteunderlagets beräkning, kommer emellertid normalbidragsprocenten att alltid — i stort sett — angiva statens andel av de totala kostnaderna. Om normalbidragsprocenten fastställes till 40, kommer därför kostnadsfördelningen att bli ungefär densamma som för närvarande.

Beträffande bidrag till *provisoriska skollokaler* erinrar utredningen om att de nuvarande maximala bidragsbeloppen fastställdes år 1948 och framhåller, att en uppräknig av dessa belopp erfordras för att deras realvärde skall återställas. Utredningen föreslår, att bidraget skall utgå med ett fixe-

rat men indexreglerat belopp per klassrum, som inkluderar både byggnads- och inventariiekostnader.

De båda nuvarande bidragen till kostnader för *elevhem* föreslås sammanförda till ett enda bidrag att utgå med ett fixerat belopp per elev, vilket belopp skulle inkludera både byggnads- och inventariiekostnader samt indexregleras. Det belopp per elev, på vilket bidragsberäkningen skulle grundas, föreslår utredningen att det uppdrages åt skolöverstyrelsen att närmare beräkna.

Som resultat av ett genomförande av de nu återgivna förslagen framhåller utredningen sammanfattningsvis, att i den mån beräkningen av bidragsunderlaget kommer att grundas på enhetspriser eller då procentbidrag ändras till fixerade bidrag vissa av de för närvarande mest tidsödande och arbetskrävande momenten vid myndigheternas prövning av bidragsansökningar bortfaller. Sålunda kommer någon granskning av kostnadsberäkningar och arbetsbeskrivningar ej att erfordras. Ej heller blir det behövligt att efter en anläggnings färdigställande granska räkenskaperna för företaget. Vid en förenkling av bidragsberäkningen skulle det enligt utredningens mening även bli möjligt att i viss utsträckning decentralisera ärendenas handläggning.

Till grund för utredningens förslag om ett enhetspris för bestämmandet av bidragsunderlaget har legat vissa undersökningar och beräkningar, vilka utförts av byggnadsrådet H. A. Brunnberg, skolöverstyrelsens arkitekt C. Björklund samt undervisningsrådet M. Hulteberg såsom särskilt tillkallade experter. Om dessa undersökningar, vilka redovisats i särskilda, av experterna utarbetade och i betänkandet intagna promemorior, framhåller utredningen i huvudsak följande.

Vid byggnadsrådet Brunnbergs första undersökning har 8 skolbyggnadsobjekt med en byggnadsvolym av mellan 1 700 och 12 000 kubikmeter detaljkostnadsberäknats. Denna undersökning har icke omfattat gymnastik-, samlings- och bespisningslokaler. På grundval av undersökningsresultaten har uträknats medelvärden per kvadratmeter nettoyta dels för stomkostnaden och dels för inredningskostnaden. Medelvärdet för stomkostnaden utgör 975 kronor per kvadratmeter. För inredningskostnaden anges olika medelvärden för olika slag av lokaler. De erhållna medelvärdena har här efter tillämpats såsom enhetspris för att få fram den beräknade kostnaden för sammanlagt 27 byggnadsföretag. De framkomna beräknade kostnaderna har jämförts med de av skolöverstyrelsen godkända bidragsunderlagen samt den verkliga kostnaden, när denna varit känd.

Den gjorda jämförelsen giver vid handen, att enhetspriserna i 17 fall ger ett lägre och i 10 fall ett högre värde än den av skolöverstyrelsen godkända kostnaden. I 14 av de förnämnda 17 fallen är avvikelserna, räknad på den av skolöverstyrelsen godkända kostnaden, lägre än 20 procent, i några fall endast ett par procent. För de 3 återstående byggnadsföretagen i denna grupp utgör avvikelserna mellan 22 och 27 procent. Vad angår de 10 byggnadsobjekt, för vilka det av skolöverstyrelsen godkända bidragsunderlaget

är lägre än det enligt enhetsprismetoden erhållna, är avvikelserna i 7 fall mindre betydande. I de tre återstående fallen uppgår differensen till respektive 19, 20 och 27 procent.

Enligt en senare av byggnadsrådet Brunnberg gjord undersökning har detaljkostnadsberäkningar efter Stockholms-priser utförts rörande gymnastiksalar och bespisningslokaler. Dessa beräkningar har resulterat i följande kostnader per kvadratmeter golvyta, nämligen 1 356 kronor för mindre gymnastiksal och 1 240 kronor för större gymnastiksal samt 1 115 kronor för mindre bespisningslokal och 887 kronor för större bespisningslokal. Kvadratmeterpriset för gymnastiksalarna är beräknat på salarnas nettogolvyta men inkluderar kostnaderna jämväl för till salarna hörande biutrymmen, medan motsvarande pris för bespisningslokaler är beräknat på matsalens och ekonomilokalernas sammanlagda nettogolvyta. Därest vid uträkningen av kvadratmeterpriset för gymnastiksalarna hade medtagits även ytan av biutrymmen, skulle kvadratmeterpriset ha närmast sig de belopp, som erhållits för bespisningslokalerna. Utredningen vill dock framhålla, att den ifrågakommande detaljkostnadsberäkningen avsett endast två byggnadsobjekt beträffande envar av de undersökta lokaltyperna.

Vid arkitekten Björklunds undersökning har ett antal mindre objekt av olika typer jämförts med varandra för att utröna möjligheten att få fram ett allmängiltigt enhetspris per kvadratmeter nettogolvyta. De typer, som undersökts, har varit klassrumsbyggnad med två klasser, bygdeskola av B1b-form, gymnastikbyggnad och skolmältidslokaler. Undersökningen har givit vid handen, att ett enhetspris av 1 000 kronor per kvadratmeter ger en god överensstämmelse med de kostnader, som skolöverstyrelsen godkänt. Enhetspriset har därefter tillämpats på 100 av skolöverstyrelsen granskade och godkända skolbyggnadsföretag av olika typer med kostnader varierande mellan cirka 200 000 och 5 700 000 kronor. Byggnadskostnaden har i samtliga fall uppräknats till prisnivån den 1 januari 1956.

Den gjorda jämförelsen giver vid handen, att differensen mellan de på olika sätt beräknade bidragsunderlagen i 68 fall blir högst 10 procent, räknat på den av skolöverstyrelsen godkända kostnaden. I 78 fall blir bidragsunderlaget enligt enhetspris lägre och i 21 fall högre än den godkända kostnaden. I ett fall erhålles full överensstämmelse mellan bidragsunderlagen.

De företagna undersökningarna har avsett ett material, som torde få anses vara tillräckligt omfattande för att berättiga till en bestämd slutsats i fråga om enhetsprismetodens användbarhet. Enligt utredningens mening har av undersökningarna framgått, att metoden kan ligga till grund för bidragsunderlagets beräkning.

Vid bestämmande av enhetsprisets belopp bör beaktas, att priset ej endast skall vara en faktor i en räkneoperation utan även bör innefatta en anvisning rörande byggnadskostnadernas storlek. Genom priset bör anges, att ett väl planerat och utfört byggnadsföretag icke behöver draga större kostnad än som motsvarar detta pris. Enligt utredningens uppfattning bör bidragsunderlaget icke användas som regulator för kostnadsfördelningen mellan stat och kommun; denna fördelning bör i stället bestämmas genom procentsatsens storlek. Enhetspriset bör givetvis anpassas efter byggnadsteknikens förändringar. Då det synes kunna antagas, att utvecklingen går mot enklare och billigare byggnadsmetoder, är det särskilt ur sparsamhets-synpunkt av vikt, att byggnadsteknikens utveckling noga följes.

I den av undervisningsrådet Hultheberg och arkitekten Björklund fram-

lagda promemorian har den statistiska utredningen baserats på ett enhetspris av 1 000 kr/m² nettogolvyta. Med denna prissättning blir enligt promemorian bidragsunderlaget i medeltal 6 procent lägre än när beräknade kostnader (prisläge den 1/1 1956) lagts till grund för detta. Då det emellertid icke kan uteslutas, att vid den nuvarande granskningen i statsbidragsärendena resurser ej funnits för exkludering av alla kostnadsfaktorer, vilka vid en restriktiv inställning framstår som icke oundgängligen nödvändiga, synes skäl föreligga att fastställa enhetspriset till ett belopp, vilket något understiger det genomsnitt, som erhålles med utgångspunkt från nuvarande bestämmelser.

I det angivna enhetspriset av 1 000 kronor har icke inräknats några inventariestikostnader. I promemorian föreslås, att särskilt anslag bör utgå endast ifråga om inventarier för gymnastiksalor och skolverkstäder. Utredningen anser, att det ur förenklingssynpunkt är motiverat, att särskilda bidrag till inventariestikostnader utgår endast i undantagsfall, då kostnaden är mera betydande och företer större variationer. Från denna utgångspunkt finner utredningen, att dylika bidrag bör utgå endast i fråga om inventarier till skolverkstäder.

Beträffande kostnaderna för övriga inventarier, till vilkas anskaffande bidrag utgår enligt nu gällande regler, finner utredningen naturligt, att hänsyn till kostnaderna tages vid bestämmande av statsbidraget för skolbyggnadsföretaget. För enkelhetens skull bör därvid så förfaras, att inventariebidraget utgår i form av ett visst belopp per kvadratmeter, som ingått i beräkning av bidragsunderlaget för skolbyggnaderna. Enligt verkställda överslagsberäkningar skulle stödet till anskaffandet av inventarier bli av ungefär samma storlek som för närvarande, om nämnda belopp per kvadratmeter bestämdes till 30 kronor. Utredningen har förutsatt, att å detta belopp ej skall utgå något slag av index.

Ett enhetspris i form av pris per kvadratmeter kan tillämpas vid beräkning av kostnaderna för såväl nybyggnad som tillbyggnad. Om lokaler, för vilka statsbidrag utgår, kombineras med andra lokaler, behöver man icke beräkna kostnaden för hela byggnaden och därefter på något sätt fördela denna mellan de statsbidragsberättigande och övriga lokaler, utan beräknas statsbidraget direkt på grundval av nettoytan av de bidragsberättigande lokalerna. Vid ombyggnad torde däremot den individuellt beräknade kostnaden böra läggas till grund för bidragsunderlagets bestämmande.

Av vad som anförts rörande de företagna undersökningarna framgår, att tillämpningen av ett enhetspris i allmänhet medfört endast mera begränsade avvikelser från den faktiska kostnad, som i och för sig ansetts godtagbar. Med tanke även på de fall, där något större avvikelser förekommer, kan det emellertid frågas, huruvida icke möjlighet finnes att beakta sådana av den bidragstagande kommunens åtgöranden oberoende omständigheter, som kan antagas framkalla mera betydande kostnadsolikheter.

De omständigheter, som härvid kan komma i fråga, är främst de ortsmässigt betingade: klimatiska förutsättningar, markbeskaffenhet, arbetsmarknads- och kommunikationsförhållanden. Därjämte kan byggnadsobjektets storlek inverka.

Av dessa faktorer torde byggnadsobjektets storlek vara den minst betydande. Utredningens byggnadstekniska expert har anförts, att det erfarenhetsmässigt syntes vara konstaterat, att man kunde framräkna en viss nedgång i enhetspriset för skolbyggnader upp till en storleksordning av om-

kring 5 000 kubikmeter. Ovanför denna gräns syntes enhetskostnaden vara tämligen konstant, dock att vid mycket stora anläggningar en uppåtgående tendens i vissa fall kunde göra sig gällande. Byggnadsobjektets storlek vore dock knappast en dominerande faktor med avseende å kostnadsvariationerna. Skolöverstyrelsens arkitekt har uttalat, att byggnadsobjektets storlek och byggnadstypen i flertalet fall icke syntes ha något deciderat inflytande på kostnaden per enhet. Utredningen vill härjämte framhålla, att man torde kunna utgå ifrån att de mycket stora skolorna av driftsekonomiska skäl komma att i allt större utsträckning undvikas. Enhets skolans genomförande medför å andra sidan, att de mindre skolornas antal begränsas. Med hänsyn till det anförda torde vid en eventuell enhetsprisreglering icke böra införas normer för gradering efter byggnadsföretagens storlek.

Vid beträffar de lokalt betingade variationsfaktorerna är dessa ofta så betydande, att utredningen finner sig böra förorda, att hänsyn härtill tages vid bidragsunderlagsberäkningen. Då i bostadsstyrelsens ortsinde beaktas såväl klimatiska olikheter som även andra förhållanden, vilka influerar på byggnadskostnadsläget i de olika orterna, synes bostadsstyrelsens index vara lämpligt som grundval för en kostnadsutjämning. Det bör framhållas, att de lokala förhållanden, som påverkar byggnadskostnadsnivån, torde göra sig gällande på ungefär samma sätt vare sig fråga är om bostadshus eller andra här avsedda byggnader.

Bostadsstyrelsens index upptager ungefär 700 orter. Indexberäkningen utgår från produktionskostnadsnivån i Västerås, vilken åsatts indextalet 100. Lägsta indextal är 85. Gränsen uppåt ligger i stort sett vid indextalet 110. Stockholm har indextalet 112 och Göteborg indextalet 110. Även några orter i Stockholms län har siffror på 110—112. I Norrbottens län är relationstalet lägst 104 och högst 142.

I kostnadsunderlaget för bostadsstyrelsens index ingår bland annat tomtkostnad, vilken kostnad i regel icke får medtagas vid statsbidragsberäkningen. Med hänsyn härtill har utredningen beträffande flertalet av de i bostadsstyrelsens index upptagna orterna låtit verkställa en omräkning av indexet med uteslutande av tomtkostnaden. Denna omräkning har givit till resultat, att indextalen något sjunkit på orter med höga tomtkostnader. Således blir indexsiffran för Stockholms del 108. Även för orter i Stockholms län med höga indextal noteras en nedgång. Högsta siffran i detta län efter frändragning av tomtkostnaden blir 108. I områden med mycket låga siffror, t. ex. Malmöhus län, sker en mindre uppgång. På grund av tomtkostnadernas ringa betydelse i vissa områden av Norrland noteras här på flera håll en uppgång i indexsiffrorna. Maximum för hela landet erhålles i Kiruna med siffran 150.

Bostadsstyrelsens produktionskostnadsindex omfattar icke alla orter i riket. Det är emellertid givetvis icke uteslutet, att byggnadsföretag, som berättigar till statsbidrag, kan komma till utförande även å andra orter än detta index omfattar. När så är fallet torde vederbörande myndighet böra äga att påkalla besked av bostadsstyrelsen angående det index som bör gälla. Enligt vad som under hand inhämtats är den utredning, som erfordras för fastställande av ortsinde för en ny ort, tämligen enkel och föga tidskrävande särskilt om — såsom här förutsättes — tomtkostnaden icke skall medräknas.

Mot införande av en generaliserande beräkningsmetod har inväntats, att bidragen därigenom skulle förlora den värdebeständighet, som tillkommer

bidrag, vilka utgå på den faktiska kostnaden. Då det gäller byggnadsbidrag synes det emellertid utredningen, som om denna konsekvens på ett enkelt sätt skulle kunna undvikas, nämligen genom en anknytning av beräkningen till det allmänna byggnadskostnadsindexet. Utredningen föreslår, att bidragsunderlaget för skolbyggnader på detta sätt indexregleras.

Vid en sådan reglering bör i varje särskilt fall tillämpas det indextal, som är gällande vid tidpunkten för bidragsbeslutets meddelande. Då enligt den generaliserande beräkningsmetodens syfte bidragsunderlaget skall vara en i förväg beräknad kostnad, torde ändringar i indextalet efter bidragsbeslutets meddelande i regel icke få medföra justering av bidragsunderlaget.

b) *Statsbidrags-sakkunnigas förslag*

De sakkunniga ansluter sig i fråga om sättet för beräkning av bidragsunderlaget för *permanenta* skolbyggnader till allmänna statsbidragsutredningens förslag men föreslår, att enhetspriset 1 000 kronor per kvadratmeter nettogolvyta anknytes till prisläget den 1 januari 1957 i stället för den 1 januari 1956. Vidare förordas beträffande inventarietkostnader att bidrag endast skall utgå till kostnader för inventarier till skolverkstäder.

Som motiveringar för dessa avvikelser från statsbidragsutredningens förslag anföres i huvudsak följande.

Självfallet anknyter det förordade enhetspriset av 1 000 kronor per kvadratmeter till dagens läge på det byggnadstekniska området. Därest byggnadsteknikens utveckling skulle medföra en sänkning av byggnadskostnaderna, bör givetvis enhetspriset sänkas i motsvarande grad. Detsamma bör givetvis också gälla för det fall att byggnadsbesparingsutredningen framlägger förslag, som kan möjliggöra minskade byggnadskostnader. Vi finner emellertid den föreslagna sänkningen av bidragsunderlaget med 6 procent icke fullt tillräcklig för syftet att åstadkomma en minskning av byggnadskostnaderna. Vi vill i detta sammanhang erinra om byggnadsbesparingsutredningens uppfattning, att det bör vara möjligt att utvinna åtminstone en tioprocentig minskning av byggnadskostnaderna genom en rationell utformning och tekniskt-ekonomiskt riktigt utförande av byggnaderna utan att deras funktion försämras. Med beaktande härav bör enhetspriset anknytas till prisläget den 1 januari 1957. Byggnadskostnaderna beräknas nämligen under år 1956 ha stigit med drygt tre procent. Då vi förordar att statsbidrag till inventarier endast skall utgå i visst fall, skulle härav följa en genomsnittlig sänkning av bidragsunderlaget med ytterligare någon procent.

Vårt förslag innebär alltså, att det genomsnittliga bidragsunderlaget för skolbyggnader kommer att ligga cirka tio procent under det nuvarande. Att genom ett ännu lägre enhetspris än 1 000 kronor ytterligare sänka bidragsunderlaget anser vi icke kunna komma i fråga, då därmed de praktiska möjligheterna att hålla de verkliga byggnadskostnaderna inom ramen för bidragsunderlaget skulle omintetgöras och syftet med det föreslagna systemet för bidragsunderlagets bestämmande förfelas. Vi anser oss nämligen ha skäl att räkna med att kommunerna skall allvarligt sträva efter att hålla byggnadskostnaderna inom ramen för ett rimligt bidragsunderlag.

I likhet med allmänna statsbidragsutredningen har de sakkunniga funnit, att man beträffande de *provisoriska skolbyggnaderna* alltjämt bör grunda statsbidragsberäkningen på visst enhetsbelopp per klassrum, och ansluter sig till utredningens uttalande rörande behovet av en höjning av statsbidraget. I anledning därav föreslås, att som enhetsbelopp för ifrågavarande statsbidrag fastställs 20 000 kronor för varje klassrum med biutrymmen, vilket belopp i sig innefattar både byggnads- och inventariestkostnad. Med hänsyn bland annat till att dessa byggnader numera i stor utsträckning torde levereras monteringsfärdiga, har de sakkunniga däremot icke funnit skäl förorda, att å ifrågavarande enhetsbelopp skulle tillämpas byggnads- kostnads- och ortsindex. Enhetsbeloppet torde i stället efterhand få omprövas med hänsyn till byggnadskostnadsutvecklingen. I anslutning till detta förslag anför de sakkunniga.

I detta sammanhang vill vi fästa uppmärksamheten på att ifrågavarande bidrag till provisoriska skolbyggnader endast avser klassrum jämte inventarier till dessa. Om ett skoldistrikt genom att uppföra en dylik byggnad anskaffar t. ex. en slöjdsal eller skolmåltidslokaler utgår däremot intet statsbidrag alls. Då man med tanke på det stora lokalbehovet för skolan nu och framdeles måste sträva efter att på olika vägar nå fram till ett förbilligande av skolbyggandet, synes en ökad användning av provisoriska byggnader böra stimuleras. Vi finner därför att en mer ingående omprövning av denna statsbidragsfråga med det snaraste bör ske.

I fråga om *elevhemmen* för folkskolan och högre skolor föreslår de sakkunniga, att ytterligare utredningar göres rörande beräkningen av bidragsunderlaget, innan nuvarande bidragssystem ändras. Härom anför de sakkunniga.

Elevhem finnes, förutom vid folkskolor, högre skolor och yrkesskolor, även vid andra slag av utbildningsanstalter. Det synes önskvärt att statsbidragen till olika slag av elevhem utmätas efter enhetliga principer. Frågan härom torde böra göras till föremål för en vidare översyn. I samband därmed bör även övervägas om ej bidragen skulle kunna beräknas efter visst pris per kvadratmeter golvyta i analogi med de regler, som nu gäller för lån till bostäder.

Även när det gäller formeln för uträkning av statsbidragsprocenten förordar de sakkunniga utredningens förslag och de motiverar sitt ställningstagande särskilt med att formeln ger värdebeständighet åt bidragen. De sakkunniga anser sig också kunna tillstyrka en bidragsbestämning med utgångspunkt enbart i en kommuns skatteunderlag såsom en i flertalet fall tillämpbar huvudregel, vilken dock enligt de sakkunnigas uppfattning bör kompletteras med ett bemyndigande för Kungl. Maj:t att vid särskilda skäl jämka bidragsprocenten, sådan den framgår av formeln, högst tio enheter uppåt. Någon högre maximiprocent än 80 föreslås dock inte.

Då, såvitt de sakkunniga kunnat finna, några omständigheter inte inträffat, som kan motivera ett avsteg från den år 1945 antagna principen för fördelning mellan stat och kommun av skolbyggnadskostnaderna, har de sakkunniga kommit till den uppfattningen, att normalbidragsprocenten bör återföras till det läge som då fastställdes, d. v. s. till 50 procent.

För bidragen till folkskolans och de högre skolornas *elevhem* föreslår de sakkunniga en enhetlig procentsats och förordar att den bestämmes till 75 procent utan någon diskretionär jämkningmöjlighet.

C. Remissyttranden

De utlåtanden och yttranden som redovisas i det följande avser endast statsbidragssakkunnigas betänkande. På grund av dettas utformning har vid remissbehandlingen ställning i viss mån också kunnat tagas till statsbidragsutredningens förslag, men helt naturligt har bedömningarna begränsats till att gälla enbart skolbyggnadsbidragen.

De sakkunnigas förslag har i stor utsträckning betraktats såsom avsedda att i första hand verka kostnadsbesparande och bedömts utifrån denna synpunkt. Det må inledningsvis nämnas, att *statskontoret*, *riksräkenskapsverket*, *byggnadsstyrelsen*, *statens sakrevision* och *statens byggnadsbesparingsutredning* ansett det föreslagna enhetspriset av 1 000 kronor per kvadratmeter vara för högt, medan endast *stadsförbundet* mera bestämt hävdat motsatt mening.

Statskontoret framhåller, att ett införande av en enhetsprismetod måste innebära en betydande förenkling av det administrativa bestyret med prövningen av statsbidragsärendena. Det föreslagna enhetspriset av 1 000 kronor per kvadratmeter nettogolvyta anser ämbetsverket emellertid vara för högt och förordar ytterligare undersökningar rörande skolbyggnadskostnaderna innan slutlig ställning toges till detta spörsmål.

Då fastställandet av bidragsunderlaget enligt en enhetsprismetod inte i och för sig torde innebära garantier för att kommunerna skall hålla byggnadskostnaderna inom bidragsunderlagets ram eller ens undvika mycket hög byggnadsstandard ifrågasätter statskontoret om inte överskridande av en på särskilt sätt bestämd högsta kostnad bör vara förenat med viss påföljd i statsbidragshänseende.

Beträffande provisoriska skollokaler tillstyrker statskontoret endast, att maximibeloppen för byggnadskostnader respektive inventarier höjes till sammanlagt högst 20 000 kronor per klassrum.

I fråga om kostnadsfördelningen mellan stat och kommun anser ämbetsverket det uteslutet att en höjning av normalbidragsprocenten från 38 till 50, som utredningen förordat, nu kommer till stånd med hänsyn till den betydande utgiftsökning för statsverket som skulle följa därav. Även från andra synpunkter anser statskontoret att erinringar kan riktas mot

den föreslagna återgången till en hälftendelning av skolbyggnadskostnaderna, i alla fall som en isolerad åtgärd. Ämbetsverket syftar på den betydande förskjutning till statsverkets nackdel som sedan 1947 ägt rum beträffande fördelningen av kostnaderna för folkskollärlönerna och anser sig icke kunna tillstyrka att normalbidragsprocenten bestämmes till högre tal än 40. Mot att bidragsprocenten vid elevhemsbyggen bestämmes till 75 procent riktas ingen erinran.

Mot det föreslagna statsbidragssystemet har *riksräkenskapsverket* i princip ingenting att erinra. Däremot kan ämbetsverket inte ansluta sig till den föreslagna kostnadsfördelningen mellan staten och kommunerna utan föreslår, att normalbidragsprocenten bestämmes till högst 40 procent. Vidare föreslås att bidragsunderlaget bestämmes med utgångspunkt från ett enhetspris av 900 kronor per kvadratmeter och med tillämpning endast av byggnadsstyrelsens allmänna byggnadskostnadsindex. Med detta lägre enhetspris synes det nämligen ämbetsverket inte vara erforderligt att ta hänsyn till de lokala variationer i byggnadskostnaderna som kommer till uttryck i bostadsstyrelsens ortsindex.

Statsbidrag till provisoriska skolbyggnader bör enligt *riksräkenskapsverkets* mening utgå med ett till endast 15 000 kronor bestämt enhetsbelopp per klassrum. Mot den föreslagna bidragsprocenten till skolhemsbyggnader har inte uttalats någon erinran.

Skolöverstyrelsen ansluter sig till de föreslagna grunderna för ett ändrat statsbidragssystem men förordar följande ändringar i detaljer. Statsbidragsprocenten bör bestämmas enbart med hjälp av den föreslagna formeln. Någon möjlighet att jämka procentsatsen uppåt med tio enheter som de sakkunniga föreslagit bör enligt överstyrelsens mening inte finnas, då detta dels skulle stå i strid med förenklingskravet, dels ock skulle innebära ett osäkerhetsmoment vid de kommunala myndigheternas förhandsberäkningar. Å andra sidan menar överstyrelsen att minimiprocenten bör höjas från föreslagna 10 till 20, då det är av stor vikt att staten kan hävda sina intressen i fråga om byggnadernas utformning.

Mot att bidragsprocenten göres enhetlig för skolhemsbyggnader vid folkskolor och högre skolor har överstyrelsen ingen erinran men förordar att procentsatsen bestämmes till 80, då det är nödvändigt att vid detta bidrag ta särskild hänsyn till stimulanssynpunkten.

Byggnadsstyrelsen tillstyrker den föreslagna principen för beräkning av bidragsunderlaget, men framhåller som en nackdel de variationer i enhetspriset som bör följa med skolanläggningarnas olika storlek. Vad det föreslagna beloppet per kvadratmeter nettogolvyta beträffar, anser styrelsen, att det i alltför hög grad återspeglar den relativt höga byggnadsstandard, som i allt större utsträckning tillämpas vid uppförande av skolbyggnader. Ytterligare utredning bör därför föregå fastställandet av enhetspriset, var-

vid endast skolbyggnader, som från olika synpunkter är lämpliga att läggas till grund för enhetsprisets beräkning bör komma i fråga.

Bostadsstyrelsen har inte gjort några erinringar av principiell art mot de sakkunnigas förslag utan endast funnit anledning göra vissa påpekanden rörande användningen av olika index.

Statens sakrevision, som underkastat förslaget en mycket ingående granskning, framhåller, att det föreslagna bidragssystemet innebär påtagliga förenklingar ur administrativ synpunkt, men konstaterar även att det föreslagna enhetspriset 1 000 kronor per kvadratmeter nettogolvyta får anses vara för högt. Om en omedelbar omläggning av bidragssystemet anses ofrånkomlig bjuder enligt revisionens mening därför försiktigheten att enhetspriset i avvaktan på resultatet av en mera ingående utredning ej sättes högre än till 900 kronor. Det bör nämligen ej vara högre än att bidragsunderlaget täcker kostnaden för väl planlösta och i övrigt sparsamt byggda skolor. För att motverka en strävan från kommunernas sida att hålla den statsbidragsberättigade nettogolvytan större än nödvändigt föreslås, att grunderna för beräkning av denna yta fastställas av Kungl. Maj:t.

Därest bidragssystemet även skall fylla en allmänt investeringsbegränsande funktion anser revisionen, att reglerna på något sätt måste kompletteras med påföljder beträffande statsbidragets storlek i sådana fall, då kostsamma planlösningar eller för hög standard skulle ta för stor del av de gemensamma resurserna i anspråk.

Statens byggnadsbesparingsutredning, som i enlighet med sina direktiv avser att till övervägande upptaga sådana frågor rörande statsbidragssystemets utformning, som kan vara ägnad att öka de för byggnadsföretagen närmast ansvariga huvudmännens intresse för ekonomisering och sparsamhet vid byggnadernas utformning, har i avvaktan på att dess arbete i detta avseende skall slutföras endast framfört principiella synpunkter på förevarande spörsmål och därvid lagt huvudvikten vid frågan om bidragsunderlagets konstruktion.

Utredningen påpekar först, att de undersökningar, som gjorts inom utredningen och som alltjämt pågår, visar att besparingsmöjligheterna genom rationaliseringar, inte minst när det gäller skolbyggnader, måste vara väsentligt större än de 10 procent de sakkunniga räknat med. Vidare vänder utredningen sig mot att de sakkunniga konstruerat sitt förslag så, att bidragsunderlaget bestämts till ett genomsnitt av de verkliga kostnaderna för utförda skolor, då just medelkostnaden enligt utredningens mening stegrats oerhört och för viss typ av skolor under senaste tioårsperioden fyrdubblats. Statsbidragsunderlaget bör enligt utredningens mening knytas till *kostnaderna för rationella skolbyggnader*. Skulle de sakkunnigas förslag i princip genomföras, måste enligt utredningens bestämda uppfattning enhetskostnaden sättas väsentligt lägre än de sakkunniga föreslagit. Utredningen ifrågasätter emellertid starkt om bidragsunderlaget över-

huvudtaget bör grundas på statistik över utförda anläggningar, d. v. s. på de aktuella höga kostnaderna, såsom de sakkunniga gjort. Som den riktiga vägen anvisar utredningen i stället att lägga beräknade kostnader för typbyggnader till grund för statsbidragsunderlaget.

Utredningen vänder sig också mot tanken att bidragsunderlaget skall hänföras till en kostnad per kvadratmeter nettogolvyta. En sådan metod skulle inte befordra strävandena till ekonomisering med primärutrymmen, varför en detaljerad granskning av varje byggnadsprojekt bleve erforderlig och skulle förhindra en förenklad ärendehandläggning. För att nå syftet att inom tillgänglig investeringsram skapa ett större antal behövliga undervisningsplatser föreslår utredningen, att statsbidraget skall grundas på det behov av undervisningsplatser, som skolbyggnaden skall fylla, d. v. s. på en *kostnad per elevplats*.

Utredningen anför härom i huvudsak följande.

Det torde ej vara förenat med alltför stora svårigheter att med ledning av de principlinjer, som statsmakterna uppdragit för skolväsendets utbyggnad, utvälja ett begränsat antal av de vanligast förekommande typerna av skolanläggningar och för dessa fixera aktuella grundbelopp per elevplats. Vid de variationer och mellanformer, som i verkligheten förekommer, torde utan större svårighet vederbörande tillsynsmyndighet kunna från fall till fall fastställa enhetskostnader till bedömda värden mellan byggnadstyperna. Ett sådant system torde dessutom kunna utbyggas till en del typer av andra skolanläggningar än folkskolor. Dessutom överensstämmer systemet i princip med vad som tillämpas i fråga om anläggningar inom socialvården och sjukvården samt med vad som föreslås av de sakkunniga i fråga om elevhem. Anknytning av sådana grundbelopp till lokala och tidsmässiga variationer i byggnadskostnaderna kan ske på samma sätt som de sakkunniga föreslår.

Ett på nu antytt sätt konstruerat statsbidragsunderlag per elevplats för rationellt lösta skolbyggnader skulle visserligen sannolikt i de flesta fall bidraga till lägre anläggningskostnader. Något hinder för att kommunerna ändock byggde dyrare och att systemet endast begränsade statens utgifter på området föreläge emellertid ej. På så sätt skulle icke huvudsyftet nås att möjliggöra byggandet av flera skolor inom tillgänglig ram.

Olika vägar att införa något slags tak för kostnaderna har i skilda sammanhang diskuterats. Därvid har ofta anförts att den utpräglade kommunala självstyrelsen i vårt land skulle omöjliggöra bestämmelser om kostnadstak, som icke får överskridas. Mot bakgrunden av de inskränkningar, som på andra vägar från statsmakternas sida genomförts i fråga om den kommunala anläggningsverksamheten, skulle måhända en begränsning av detta slag ej vara absolut otänkbar. En anordning som emellertid knappast får anses ingripa i den kommunala självbestämmanderätten vore däremot, att statsbidraget överhuvud gjordes beroende icke blott som nu av att byggnaden *uppfyller uppställda minimikrav* utan även att den uppfyllde fordran på att dessa krav skulle tillgodoses med rimligt uppoffrande av produktiva resurser, d. v. s. *till rimliga anläggningskostnader*.

Då utredningen sålunda icke funnit att de sakkunnigas förslag fyller kravet att verka kostnadsminskande och det inom utredningen pågår

undersökningar rörande besparingsfrämjande utformning av bidragsunderlaget, i vilket avseende förslag beräknas kunna framläggas innevarande år, anser utredningen inte att definitiv ställning till de sakkunnigas förslag i denna del nu bör tagas.

Med hänsyn till de ekonomiska konsekvenserna för kommuner med förhållandevis stort skatteunderlag ifrågasätter *överståthållarämbetet* lämpligheten av att den föreslagna nya regeln för bidragsprocentens fastställande genomföres på ett begränsat område av den statliga bidragsgivningen. Ämbetet framhåller, att förslaget för Stockholms stads del skulle medföra en minskning med hälften av nu utgående statsbidrag till skolbyggnader, utan att staden skulle erhålla någon kompensation härför genom ändrade statsbidrag på områden, där staden nu anser sig missgynnad. Detta statsbidragsbortfall skulle för stadens del kunna medföra betydande svårigheter, när det gäller att tillgodose skolbyggnadsbehovet. Ämbetet förordar, att slutlig ståndpunkt till de sakkunnigas förslag inte tages annat än i samband med en mera genomgripande omprövning av frågan om statsbidrag till kommunerna. Skulle förslaget likväl genomföras, synes en höjning av minimiprocenten böra ske. Däremot vill ämbetet inte ansluta sig till förslaget att möjlighet skall finnas att i särskilda fall höja den framräknade procentsatsen.

Länsstyrelsen i Kristianstads län anser, att de sakkunnigas förslag på ett effektivt sätt råder bot på de brister som vidlåder det nuvarande bidragssystemet, men har avvikande mening i ett par avseenden. Med hänsyn till de betydande kostnaderna för inventarier till slöjdsalar, gymnastiksalor och skolkökslokaler bör enligt länsstyrelsens mening statsbidrag särskilt utgå till anskaffning av dessa inventarier. Vidare anser länsstyrelsen, att staten bör beredas möjlighet att tillse, att kommunerna icke gör skolanläggningarna onödigt påkostade.

Länsstyrelsen i Skaraborgs län ger sin anslutning till det föreslagna sättet att beräkna bidragsunderlaget och anser att det torde medföra en betydande förenkling av ansöknings- och granskningsförfarandet och även ur rättvisesynpunkt leda till ett godtagbart resultat.

Länsstyrelsen i Gävleborgs län har i allt väsentligt anslutit sig till de sakkunnigas förslag. Även *länsstyrelsen i Norrbottens län* ansluter sig till förslaget i princip. Beträffande nettogolvytan förordas dock, att sådana biutrymmen som förbindelseleder, kapprum, omklädningsrum, panncentral och lokaler för sanitära ändamål skall få inräknas i denna för att motverka att kommunerna komma att eftersträva att göra dessa utrymmen så enkla, att de bli oändamålsenliga. Länsstyrelsen anser det också tveksamt om en sänkning av det genomsnittliga bidragsunderlaget är möjlig utan en sådan standardsänkning som på lång sikt kommer att ätas upp av ökat slitage och således innebära en uppskjuten ofrånkomlig kostnad.

Slutligen understryker länsstyrelsen betydelsen av att Kungl. Maj:t får möjlighet att jämka bidragsprocenten högst 10 enheter uppåt i vissa

fall samt framhåller, att det även framdeles bör ankomma på länsstyrelse att yttra sig angående statsbidragsprocentens storlek.

Svenska landstingsförbundet ansluter sig i allt väsentligt till de sakkunnigas förslag. Det föreslagna enhetsbeloppet per kvadratmeter bör dock enligt förbundets mening knyta till förhållandena den 1 januari 1956, i synnerhet om statsbidraget till andra inventarier än för skolverkstäder slopas.

Förbundet befarar, att en medgiven möjlighet för Kungl. Maj:t att höja statsbidragsprocenten utöver vad som skulle framgå ur den föreslagna formeln skulle medföra att kommunerna i betydande omfattning komme att söka en sådan förhöjning och ställer sig för den skull tveksam till denna del av förslaget.

Svenska stadsförbundet finner det av de sakkunniga föreslagna enhetspriset föga rimligt och anser, att man måste utgå ifrån att kostnadsminskningen skall få vinnas genom standardförsämring. Förbundet efterlyser på den grunden preciserade uppgifter om vad som i detta sammanhang åsyftas i standardhänseende. Å andra sidan framhålles, att ett enhetspris, som konstateras i praktiken vara för lågt, knappast kan få någon återhållande effekt, utan kommer att uppfattas som ett försök från statens sida att öka kommunernas andel av byggnadskostnaderna.

Ur yttrandet må vidare följande synpunkter anföras.

Den av såväl allmänna statsbidragsutredningen som de särskilda sakkunniga föreslagna tillämpningen av byggnadsstyrelsens byggnadskostnadsindex för säkerställande av värdebeständighet i bidragsgivningen är självfallet ur kommunernas synpunkt mycket angelägen och måste betraktas som en given förutsättning för övergång till metoden med enhetspris. Enligt förbundsstyrelsens mening finns det emellertid ingen befogad anledning att från denna indexreglering undantaga det generellt beräknade bidragstillägg per kvadratmeter, som statsbidragsutredningen föreslagit beträffande andra inventarietkostnader än för inventarier till skolverkstäder.

Vad angår formeln för differentiering av procentsatsen får styrelsen erinra, att från dess sida alltid framförts invändningar i princip mot en dylik differentiering grundad endast på kommunernas olikställighet i fråga om skatteunderlag per invånare. Styrelsen vill här ånyo framhålla att en på detta sätt bestämd differentiering innebär hänsynstagande blott till en — låt vara viktig — faktor i det komplex av skiljaktigheter kommunerna emellan, som påkallar beaktande för åtgärder i skatteutjämnande syfte. Vid sådant förhållande bör man ha anledning att åtminstone icke driva differentieringen efter denna ensidiga norm till ytterligheter.

Enligt styrelsens mening är det i och för sig befogat att låta den differentiering av bidragsprocenten, som anses böra ifrågakomma, ske efter den av statsbidragsutredningen föreslagna formeln. Men anledning saknas att frängå den nu gällande minimibegränsningen.

Då de sakkunniga vidare föreslår, att enligt formeln framräknade procentsatser skall på särskilda skäl kunna höjas med upp till tio procentenheter, måste styrelsen ifrågasätta ändamålsenligheten av en sådan anordning. Det synes i och för sig betänkligt att göra bidragsprocentens storlek beroende — låt vara inom ganska snäva gränser — av en prövning i de

särskilda fallen på så allmänt angivna grunder som kommit till uttryck både i gällande bestämmelser och enligt de sakkunnigas förslag i detta avseende. I anslutning till vad allmänna statsbidragsutredningen uttalat i saken finner styrelsen det också önskligt ur förenklingssynpunkt att denna särskilda prövningsprocedur avvecklas. Det bör beaktas, att en möjlighet för kommunerna att på särskilda skäl erhålla förhöjt bidrag kan uppfattas som en given anledning för dem att alltid söka påvisa sådana skäl, något som kan betyda dryga utrednings- och uppvaktningskostnader. Styrelsen har på grund av det anförda kommit till den slutsatsen, att den föreslagna formeln beträffande bidragsprocenten bör gälla utan något kompletterande tillägg om förhöjning av procentsatsen på särskilda skäl.

I likhet med de sakkunniga anser styrelsen, att normalbidragsprocenten bör återföras till det läge, som fastställdes år 1945, d. v. s. 50. Efter 1945 års ställningstagande i detta avseende har enligt styrelsens mening åtminstone icke några sådana omständigheter inträffat, som kan motivera ett avsteg därifrån i för kommunerna ogynnsam riktning.

Svenska landskommunernas förbund anser sig i princip kunna ansluta sig till de sakkunnigas förslag, som säges vara ett följdriktigt led i strävandena att förenkla statsbidragsgivningen och med sin främsta förtjänst däri, att statsbidragets värdebeständighet säkras genom en någorlunda lätthanterlig formel. Mot den föreslagna nedpressningen av bidragsunderlaget med 10 procent har förbundet ingen annan erinran än att en rimlig övergångstid medges innan de nya reglerna träder i tillämpning så att omprojektering av redan projekterade skolbyggen ej blir nödvändig. Som en självklar förutsättning för ett i underkant fastställt enhetspris betraktar förbundet vidare att normalbidragsprocenten återställes till 50.

I den golvyta på vilken bidragsunderlaget skall beräknas bör enligt förbundets mening få inräknas mottagningsrum m. m. för skolläkare. Då bidragsgivningen i viss mån kan få skönsmässig karaktär anser förbundet det vara naturligt att beslutanderätten kvarligger hos Kungl. Maj:t. Däremot kan förbundet icke dela uppfattningen, att en uppräknig av den enligt föreslagen formel beräknade procentsatsen inte skall kunna ifrågakomma, om denna uppgår till den maximala d. v. s. 80 procent. Ett undantag från de normalt gällande reglerna måste enligt förbundets mening vara mest motiverat just för kommuner med extremt låga skatteunderlag.

3. Yrkesskolväsendet

A. Nuvarande bestämmelser

För närvarande utgår statsbidrag till de egentliga byggnadskostnaderna, endast då fråga är om yrkesskola som erkänts som central verkstadsskola eller om sjömansskola. Bidrag till stadigvarande undervisningsmateriel utgår emellertid även då det gäller andra typer av yrkesskolor. Då denna bidragsform kan sägas vara av viss betydelse vid bedömningen av frågan

om byggnadsbidrag redogöres här för samtliga utgående bidrag till engångskostnader för yrkesundervisningen.

I yrkesskolstadgan (1955: 503) skiljes mellan statsunderstödd *kommunal* yrkesskola och statsunderstödd *enskild* yrkesskola. Kommunal yrkesskola kan vara *lokal* eller *central*. Skolans verksamhetsområde omfattar i det förra fallet antingen en kommun eller flera varandra närliggande kommuner, som gemensamt anordnar yrkesskolan. Central skolas verksamhetsområde omfattar i regel en landstingskommun eller mera.

I statsbidragshänseende gäller en särskild kungörelse för de centrala verkstadsskolorna (1951: 586). Såsom central verkstadsskola kan Kungl. Maj:t erkänna verkstadsskola, som upprättas av landsting eller förening av landsting eller av landsting i förening med stad, som ej deltagar i landsting. Även skola som upprättas av primärkommun inom landstingsområde kan erkännas som central verkstadsskola.

Statsbidrag till övriga yrkesskolor regleras i kungörelsen 1955: 504.

Statsbidrag till engångskostnader för undervisningen vid central verkstadsskola utgår enligt följande bestämmelser. Till anskaffning av *undervisningslokaler* och lokaler för administration utgår bidrag med hälften av de kostnader för lokalernas uppförande eller förvärvande, som Kungl. Maj:t prövar skäligen. I nämnda kostnader får icke inräknas utgifter för tomt och framdragande av ledningar till tomtgränsen.

Till kostnaderna för anskaffning av en första uppsättning *stadigvarande undervisningsmateriel* (maskiner, verktyg och dylikt), som prövas erforderlig, utgår statsbidrag med 90 procent av de styrkta kostnaderna. *Inredning och inventarier* för undervisningslokaler kan bekostas med statsmedel intill ett belopp, som uppgår till högst hälften av de styrkta kostnaderna.

Efter samma grunder som här redovisats utgår statsbidrag till kostnaderna för anskaffning av lokaler för elevinternat vid central verkstadsskola samt av inventarier och inredning härför. Vad som nu sagts om statsbidrag till centrala verkstadsskolor gäller också om flygmekanikerskolan i Mölndal och om sjömansskolorna.

Av engångskostnader för kommunala lokala yrkesskolor och andra centrala yrkesskolor än centrala verkstadsskolor utgår statsbidrag endast till anskaffning av den första uppsättningen av sådan stadigvarande undervisningsmateriel, som prövas erforderlig. Bidraget utgår med hälften eller, i vissa undantagsfall, med två tredjedelar av kostnaderna. Enskilda yrkesskolor indelas i statsbidragshänseende i två grupper, A-skolor och B-skolor. Kungl. Maj:t bestämmer till vilken grupp viss skola skall hänföras. Till A-skola utgår bidrag till engångskostnader enligt samma grunder som till lokal yrkesskola och till B-skola med belopp som Kungl. Maj:t bestämmer.

B. Föreliggande förslag

a) Statsbidragssakkunnigas synpunkter

Statsbidragssakkunniga har under hand av chefen för ecklesiastikdepartementet anmodats att i samband med sina överväganden rörande stats-

bidragsberäkningen för skolbyggen inom det allmänna skolväsendet även undersöka möjligheterna att för yrkesskolornas del komma fram till ett system, grundat på ett enhetspris per kvadratmeter nettogolvvyta. På grundval av sina med biträde av särskilda experter gjorda undersökningar konstaterar de sakkunniga, att då tillräckligt underlag i vart fall icke för närvarande föreligger att förordna någon annan metod än att som bidragsunderlag använda de för varje fall beräknade kostnaderna, bör denna väg tills vidare följas i fråga om bidrag till yrkesskolbyggnader. Eventuellt skulle en kombination med ett maximipris kunna tänkas på så sätt, att bidraget utgår på de beräknade kostnaderna, men att bidragsunderlaget begränsas efter ett visst högsta pris per kvadratmeter nettogolvvyta. De sakkunniga anser, att det kan övervägas att tills vidare försöksvis tillämpa en maximering av bidragsunderlaget på så sätt, att detta må beräknas efter högst 1 000 kronor per kvadratmeter nettogolvvyta.

Som motivering för sitt ställningstagande anför de sakkunniga bland annat följande.

Den tid som stått till vårt förfogande för att undersöka möjligheterna att för yrkesskolornas vidkommande åstadkomma ett system i fråga om beräkning av bidragsunderlaget, liknande det som vi förordat för det allmänna skolväsendet, har varit mycket begränsad. Redan på grund härav har det undersökta materialet måst bli litet. Därtill kommer att tillgängligt material på detta område överhuvudtaget är väsentligt mer begränsat än i fråga om folkskolorna, enär statsbidrag hittills endast utgått till centrala verkstadsskolor och sjömansskolor men ej till skolor för handel och husligt arbete eller till lokala och enskilda yrkesskolor.

Det är därför vanskligt att draga några bestämda slutsatser av resultatet av experternas undersökningar. Dessa visar en avsevärd spännvidd mellan det lägsta kvadratmeterpriset, 718 kronor för centrala verkstadsskolan i Mjölby, och det högsta, 1 277 kronor i Borås. Tar man 1 000 kronor såsom liggande ungefär mitt emellan dessa båda ytterligheter, skulle det för huvudmannen innebära en vinst i förra fallet och en förlust i senare fallet. Vi måste alltså konstatera, att vi här står på en betydligt osäkrare grund än ifråga om folkskolan och högre skolor för att kunna förordna, att systemet med ett generellt enhetspris per kvadratmeter nettogolvvyta utan vidare skall tillämpas även beträffande yrkesskolbyggnader. I fråga om skolor för enbart handel och husligt arbete synes systemet genomförbart men ej för verkstadsskolor av alla storlekar och typer. Då utvecklingen mer och mer torde gå i riktning mot att lokaler för handel och husligt arbete sammanbygges med verkstadslokaler, torde det av praktiska och andra skäl vara mindre lämpligt med olika bidragssystem för ifrågavarande yrkesområden. Uteslutet är kanske ej att nå fram till en lösning, som innebär tillämpning av systemet med enhetspris per kvadratmeter nettogolvvyta men med olika pris på olika lokaler. Det är emellertid icke möjligt att utan ytterligare rätt ingående undersökningar uttala sig härom. Möjligen skulle ett mera differentierat enhetsprissystem bli alltför invecklat att tillämpa och från den synpunkten framstå som mindre önskvärt.

I avvaktan på resultatet av en översyn av bestämmelserna rörande beräkning av bidraget till elevhem vid olika skolformer förordar de sakkunniga oförändrade bidragsgrunder för yrkesskolornas elevhem.

b) *Överstyrelsens för yrkesutbildning förslag*

Överstyrelsen föreslår beträffande *centrala yrkesskolor* att statsbidrag — då ett eller flera landsting är huvudman — skall utgå till kostnaderna för anskaffande av undervisnings- och administrationslokaler samt för undervisningslokalernas inventarier och inredning enligt samma grunder som nu gäller för statsbidrag till centrala verkstadsskolor. Är primärkommun huvudman för central yrkesskola, skall Kungl. Maj:t äga bestämma, att statsbidrag till kostnader för undervisnings- och administrationslokaler skall utgå enligt de för landstingskommun gällande grunderna. Eljest skall bidrag för dessa skolor utgå enligt de för de lokala yrkesskolorna föreslagna reglerna.

Beträffande *lokala kommunala yrkesskolor* föreslår överstyrelsen, att statsbidrag till kostnaderna för anskaffande av sådana undervisnings- och administrationslokaler, som överstyrelsen för yrkesutbildning vid provning finner vara erforderliga, samt för en första uppsättning inventarier för undervisningslokalerna skall utgå enligt det bidragssystem, som nu gäller för bidrag till byggnader för folkskoleväsendet och vissa högre skolor.

För de *enskilda yrkesskolornas* del, till vilka överstyrelsen icke hänför företagsskolor, föreslås att bidrag till anskaffande av undervisnings- och administrationslokaler skall bestämmas av Kungl. Maj:t inom ramen för en av riksdagen fastställd maximiprocent, vilken enligt överstyrelsens mening bör vara 80.

Slutligen föreslår överstyrelsen, att statsbidrag skall kunna utgå till kostnaderna för anskaffande av lokaler för *elevhem* och för anskaffande av inventarier och inredning av sådana lokaler, oavsett vad slags yrkesskola det är fråga om. Då bidrag bör utgå efter ensartade grunder har överstyrelsen föreslagit samma bidragssystem som nu tillämpas beträffande elevhem vid central verkstadsskola.

Under erinran om att bidrag till byggnader för högre skolor kan utgå retroaktivt i fråga om företag, som påbörjats tidigast den 1 juli 1954, uttalar överstyrelsen, att den anser det synnerligen skäligt, att samma bestämmelser tillämpas för yrkesskolornas del.

Överstyrelsen anför bland annat följande som allmän motivering för sitt förslag.

De stora årskullarna från mitten av 1940-talet kommer inom 3 à 4 år upp i den ålder, då deras yrkesutbildning i många fall måste påbörjas. Statistiken visar, att antalet ungdomar i landet i åldern 15—20 år var ungefär 416 000 år 1950 och kommer att vara ungefär 588 000 år 1960

samt sedan ytterligare stiga till år 1965, då ett maximum på ungefär 604 000 kan beräknas inträffa. Erfarenheten från hittillsvarande försöksverksamhet för enhetsskolan visar, att mer än 50 procent av ungdomarna går till klass 9 y. Enbart ökningen i ungdomsantal under 1950-talet — enligt ovan angivna statistik ungefär 172 000 — medför alltså ett tillskott av minst 85 000 yrkesinriktade ungdomar. Ett betydande antal av dessa, som är yrkesbestämda och ämnar ägna sig åt yrkesområden, för vilka yrkesskolorna kan meddela utbildning, måste, i den takt enhetsskolan utbygges, beredas plats att fullgöra det nionde skolåret i yrkesskolor. Den förberedande yrkesutbildningen under nionde skolåret är i många fall icke tillräcklig, utan fortsatt utbildning måste därjämte meddelas, oavsett hurvida nionde skolåret fullgjorts i enhetsskolan eller en yrkesskola. Man kan också förvänta, att åtskilliga av dem som gått linje 9 a, liksom också i viss omfattning 9 g, behöver yrkesutbildning i yrkesskolor. De anförda siffrorna om ungdomskullarnas tillväxt ger en bakgrund och ett tidschema, som icke får negligeras. Under resterande del av 1950-talet och under början av 1960-talet måste en betydande expansion äga rum inom yrkesskolväsendet, om det skall kunna tillgodose de berättigade krav, som dessa ungdomar kan ställa på möjligheter till yrkesutbildning och dem som näringslivet ställer på utbildad arbetskraft. De snabba förändringarna på snart sagt alla områden medför nästan alltid större krav på utbildad arbetskraft. Det ligger numera ingen överdrift i påståendet, att det inte är frågan om vilka, som skall yrkesutbildas, utan om vilken yrkesutbildning som var och en skall få.

Med det anförda har överstyrelsen velat betona det stora allvaret i situationen. Allt måste nu göras — och göras snabbt — för att få till stånd den nödvändiga kapaciteten på vårt yrkesutbildningsväsen. De få år, som återstår till dess de stora ungdomskullarna pockar på yrkesutbildning, måste utnyttjas väl. Vi ser i dag situationen framåt mycket klart och har alltså ingen möjlighet till ursäkt, om här skulle uppstå en kris- och bristsituation motsvarande den, som uppkommit för det allmänna skolväsendet.

Staten ombesörjer själv en ringa del av yrkesutbildningen — statliga är endast de högre tekniska läroverken — utan verkar i detta samband främst rådgivande och stimulerande genom bidragsgivning i olika former. Då det nu gäller att utforma ett nytt statsbidrag, måste hela tiden stimulanssynpunkten hållas i sikte. Det gäller att stimulera primärkommunerna till väsentligt ökade insatser för deras yrkesskolor. Det gäller samtidigt att slå vakt om det storartade intresse för yrkesutbildningen, som landstingen har visat och visar. På yrkesutbildningsområdet är också ett stort antal enskilda skolor av utomordentligt värde. Det gäller att bereda dessa möjlighet att under sitt fortbestånd få tillräckliga och rationella lokaler.

När det gäller primärkommunernas yrkesskolor synes det vara mest rationellt att i möjligaste mån ansluta det nya statsbidragssystemet till de regler, som för närvarande gäller för folkskolan och enhetsskolan. Vad angår de enskilda yrkesskolorna är förhållandena så varierande att ett statsbidrag, bestämt av Kungl. Maj:t efter fritt skön inom en av riksdagen fastställd maximiprocent synes vara det mest rationella.

En mycket viktig förutsättning för en riktig utveckling av yrkesutbildningen är dessutom, att det nuvarande särskilda statsbidraget till stadigvarande undervisningsmateriel får kvarstå även om byggnadsbidrag införes. Dylik materiel vid yrkesskolorna betingar nämligen så stora kostnader, att

vinsten med nytillkommande byggnadsbidrag många gånger skulle nästan försvinna, om ej ett särskilt statsbidrag till stadigvarande undervisningsmateriel också får utgå. Båda dessa bidragsformer är lika nödvändiga för en tillfredsställande utveckling av yrkesutbildningsväsendet.

C. Remissyttrandet

Vad statsbidragssakkunniga anfört om byggnadsbidrag till yrkesskolor har föranlett särskilda uttalanden endast av *statskontoret*, som föreslår, att byggnadsbidraget för dessa skolor maximeras till 1 000 kronor per kvadratmeter nettogolvyta, samt av *överstyrelsen för yrkesutbildning*. När det gäller frågan om bidragsunderlaget för yrkesskolbyggnader anser överstyrelsen sig inte — med hänsyn till det ringa underlaget för en bedömning — nu beredd att förorda en lösning efter någon annan linje än den de sakkunniga föreslagit, d. v. s. att som bidragsunderlag skall gälla de för varje fall beräknade byggnadskostnaderna med försöksvis tillämpning tills vidare av en maximering av bidragsunderlaget efter 1 000 kronor per kvadratmeter.

Statsbidrag till elevinternat bör enligt överstyrelsens mening i avvaktan på resultatet av en mera allmän översyn av detta bidrag, såsom de sakkunniga föreslagit, beräknas på grundval av de verkliga kostnaderna. Överstyrelsen förordar dock att bidraget inte fixeras till 75 procent utan att möjligheten att Kungl. Maj:t skall kunna medge bidrag med upp till 90 procent bibehålles.

Ur yttrandena över överstyrelsens för yrkesutbildning förslag torde följande böra anföras.

Enligt *statskontorets* mening synes överstyrelsens förslag i stort sett vara ägnat att ligga till grund för bestämmelser i ämnet. Ämbetsverket gör dock vissa erinringar mot förslaget. Således framhålles, att gränsdragningsproblem kan uppkomma mellan å ena sidan sådana inventarieutgifter, som skulle få inräknas i byggnadskostnaderna, och å andra sidan kostnader för sådan undervisningsmateriel, till vars anskaffande bidrag skulle utgå med i regel 50 procent av utgifterna. Vidare avstyrkes att statsbidrag skall kunna utgå enligt i författning givna regler till lokaler för enskilda yrkesskolor. Skulle i visst fall skäl föreligga för staten att bestrida någon del av byggnadskostnaderna för enskild yrkesskola torde bidragets storlek böra beslutas av riksdagen. Därest byggnadsbidrag till enskilda yrkesskolor likväl skulle övervägas anser ämbetsverket, när enligt gällande bidragstabell högre bidrag än 45 procent endast undantagsvis förekommer, att högsta bidragsprocent bör vara 50.

Förslaget att statsbidragsgivningen skall få retroaktiv karaktär kan statskontoret inte biträda.

Riksräkenskapsverket, som erinrar om att förslag föreligger om ett nytt system för statsbidrag till byggnadskostnaderna för folkskolor och vissa

högre skolor, finner det uppenbart, att man inte nu bör införa ett system för byggnadsbidrag till de lokala yrkesskolorna, som prövats vid andra skolformer och ur skilda synpunkter icke befunnits vara rationellt. Det bör i stället undersökas, om inte det föreslagna nya systemet också kan göras tillämpligt på yrkesskolorna. I avvaktan härpå bör statsbidrag kunna utgå med belopp som Kungl. Maj:t finner skäligt bestämma.

Bidrag till enskilda yrkesskolor bör enligt ämbetsverkets mening beslutas av riksdagen efter förslag av Kungl. Maj:t i varje förekommande fall.

Mot förslagen om bidrag till elevhem har ämbetsverket intet att erinra men anser det önskvärt, att även elevhemmen vid yrkesskolorna omfattas av den utredning om enhetliga principer för statsbidrag till elevhem, som statsbidragsakkunniga ansett böra komma till stånd.

Allmänna statsbidragsutredningen gör ett principiellt uttalande av innebörd att de av utredningen i betänkandet den 3 december 1956 angående förenklad statsbidragsgivning till primärkommunernas kapitalutgifter föreslagna grunderna för bidragsgivningen till kostnaderna för folkskolebyggnader i stort sett också bör få tillämpning vid införandet av statsbidrag till primärkommuner för yrkesskolbyggnader. Hur bidragsgivningen närmare bör utformas i dessa fall har utredningen inte kunnat bedöma, då material därför saknats.

För att en kommande översyn av bidragsgivningen till landstingen inte skall föregripas, bör enligt utredningens mening ingen ändring ske av reglerna för statsbidragsprocentens beräkning vid bidrag till landsting, även om en förenkling av sättet att beräkna bidragsunderlaget genomföres.

De sakkunniga för översyn av vissa statsbidrag på skolväsendets område erinrar först om sin förut nämnda undersökning av möjligheterna att för yrkesskolornas del konstruera ett system för beräkning av bidragsunderlaget efter ett enhetspris, liknande vad de sakkunniga föreslagit för folkskolebyggnaderna, samt framhåller att som resultat därav framgått, att tills vidare de för varje fall beräknade byggnadskostnaderna borde användas som bidragsunderlag i fråga om statsbidrag till yrkesskolbyggnader. Eventuellt kunde övervägas att försöksvis tillämpa en maximering av bidragsunderlaget på så sätt, att det finge beräknas efter exempelvis 1 000 kronor per kvadratmeter golvyta.

I fråga om bidragsprocentens bestämmande anför de sakkunniga i huvudsak följande.

Det är givetvis i och för sig önskvärt, att så enhetliga regler som möjligt kan uppställas för olika anläggningsbidrag. Emellertid torde det vara ofrånkomligt, att bestämmelsernas utformning blir beroende av vem som är huvudman för skolan och sålunda skall uppbära statsbidraget. Allmänna statsbidragsutredningens förslag om statsbidragsprocentens uträkning efter en formel, byggd på relationen mellan kommunens skatteunderlag och normalskatteunderlaget i riket, avser endast anläggningsbidrag till primärkommuner och kan givetvis icke heller tillämpas i andra fall. Detta innebär

i nu ifrågavarande sammanhang, att detta system endast kan komma till användning i fråga om de lokala yrkesskolorna. I fråga om övriga yrkesskolor, alltså de som har en eller flera landstingskommuner till huvudman samt de som har enskild huvudman, torde däremot denna väg icke utan vidare vara framkomlig.

Med utgångspunkt i allmänna statsbidragsutredningens ifrågavarande förslag, vilket av oss tillstyrkts beträffande det allmänna skolväsendet, finner vi det naturligt, att samma regler för statsbidragsprocentens beräkning kommer till användning såvitt gäller de yrkesskolor, för vilka primärkommun är huvudman.

Överstyrelsens förslag om byggnadsbidrag till centrala yrkesskolor och till elevhem tillstyrkes liksom förslagen att de särskilda bidragen till stadigvarande undervisningsmateriel skall bibehållas.

När det gäller den retroaktiva bidragsgivningen, föreslår de sakkunniga, att sådan endast skall kunna förekomma i särskilda fall och i fråga om byggnadsföretag, som påbörjats tidigast den 1 juli 1955.

Svenska landstingsförbundet ansluter sig till överstyrelsens förslag under framhållande av det angelägna i att de snarast möjligt realiseras.

Svenska stadsförbundet har intet att erinra mot överstyrelsens förslag i och för sig men anser att de borde ha utformats i samråd med allmänna statsbidragsutredningen. Samma ställningstagande göres av *svenska landskommunernas förbund*, som tillika framhåller, att det inte bör utgå statsbidrag till enskilda yrkesskolor efter gynnsammare grunder än till kommunerna.

4. Departementschefen

Tre olika ehuru delvis sammanfallande förslag föreligger nu till bedömande, när ställning skall tagas till frågan om nya eller ändrade bestämmelser rörande statsbidragsgivningen för skolbyggnader. Förslagen har avgivits av allmänna statsbidragsutredningen, sakkunniga för översyn av vissa statsbidrag på skolväsendets område samt överstyrelsen för yrkesutbildning. Först bör nämnas allmänna statsbidragsutredningens betänkande om förenklad statsbidragsgivning till primärkommunernas kapitalutgifter, i vilket framlägges förslag om mera enhetliga och enkla grunder för beräkning av ett tjugotal anläggningsbidrag, bland vilka märkes de nu till byggnader inom det allmänna skolväsendet utgående bidragen. Utredningen diskuterar ingående olika metoder för bidragsberäkningen, och målet för dess arbete har varit att åstadkomma förenklingar i de från administrativ och kameral synpunkt ofta betungande metoder som nu tillämpas. Avvägningen av anläggningskostnadernas fördelning mellan stat och kommun har däremot inte fallit inom utredningens uppdrag.

De två grundläggande uppgifterna för utredningen har varit dels att finna en enkel metod att i olika fall bestämma de kostnader på vilka stats-

bidraget skall beräknas (bidragsunderlaget), dels ock att konstruera ett lätthanterligt och samtidigt rättvisande system för att bestämma hur stor del av bidragsunderlaget som i varje enskilt fall skall täckas av statsbidrag. För det senare ändamålet har utredningen konstruerat en formel, som i princip skall kunna tillämpas för bestämmande av anläggningsbidragets storlek i alla de fall sådant skall utgå med procenttal av bidragsunderlaget. Procenttalet avses skola differentieras efter kommunernas ekonomiska bärkraft. Normalbidragsprocenten kan varieras från bidrag till bidrag och kostnadsfördelningen mellan stat och kommun vid anläggningar av olika art blir beroende på vilken normalbidragsprocent för statsbidraget, som statsmakterna fastställer för de olika fallen.

Jag torde emellertid inte nu behöva gå närmare in på denna i och för sig mycket väsentliga del av allmänna statsbidragsutredningens förslag, som för övrigt utförligare redovisats i det föregående. Redan av sagda torde nämligen framgå, att utredningens förslag i denna del inte lämpligen bör bli föremål för en bedömning i detta sammanhang, då det här endast är fråga om några av de bidrag, som enligt utredningens mening skulle beräknas enligt den nämnda formeln. Ett beslut om formelns tillämpning i ett visst fall måste nämligen samtidigt innebära ett ställningstagande till normalbidragsprocentens storlek, d. v. s. till kostnadsfördelningen mellan stat och kommun, och detta torde inte lämpligen böra ske för ett begränsat område för sig utan komma i fråga först när förutsättningar föreligger att överblicka resultatet av en sådan fördelning för hela det bidragsområde, som beröres av utredningens förslag. Sådana förutsättningar kommer att vara förhanden först sedan statsbidragsutredningens betänkande remissbehandlats och ärendet varit föremål för beredningar inom vederbörande departement. Med hänsyn härtill har jag icke för avsikt att i förevarande sammanhang till prövning upptaga frågan om ändring av formerna för beräkning av statsbidragsprocenten till permanenta skolbyggnader eller om förändring i de grunder, enligt vilka fördelningen mellan stat och kommun av kostnaderna för skolbyggnader för närvarande sker. I dessa avseenden räknar jag tills vidare med oförändrade principer.

Av det anförda följer, att jag nu icke heller är beredd att pröva det förslag om normalbidragsprocentens storlek och därmed direkt sammanhängande frågor, som framlagts av sakkunniga för översyn av vissa statsbidrag på skolväsendets område i deras betänkande om statsbidrag till byggnader för det allmänna skolväsendet m. m. Däremot finner jag det synnerligen angeläget att ställning nu tages till de sakkunnigas förslag rörande grunderna för bestämningen av bidragsunderlaget och möjligheterna att därvid ej endast förenkla statsbidragsberäkningen utan jämväl nedbringa kostnaderna för skolbyggnadsverksamheten. Jag ämnar också till prövning upptaga de sakkunnigas förslag rörande provisoriska skolbyggnader.

Det tredje förslag som nu bör beaktas är överstyrelsens för yrkesutbildning skrivelse med förslag till bestämmelser om statsbidrag till yrkesskolbyggnader. Till detta skall jag återkomma, sedan jag först redovisat mitt ställningstagande till statsbidragssakkunnigas förslag i de delar jag nyss angivit.

De sakkunniga föreslår, att det bidragsunderlag, på vilket statsbidraget till kostnaderna för nybyggnad och tillbyggnad av permanenta skollokaler inom det allmänna skolväsendet skall beräknas, bestämmas enligt en enhetsprismetod. De sakkunniga förordar, att därvid skall tillämpas ett enhetspris av 1 000 kronor per kvadratmeter nettogolvyta och att enhetspriset anknytes till kostnadsläget den 1 januari 1957. Beräkningarna av bidragsunderlaget skall enligt förslaget ske med tillämpning av såväl det allmänna byggnadskostnadsindex som bostadsstyrelsens ortsindex. Förslaget skulle, förutom betydande förenklingar i handläggningen av statsbidragsärendena, medföra att det genomsnittliga bidragsunderlaget för skolbyggnader komme att ligga omkring tio procent under det nuvarande.

Sett från förenklingssynpunkt torde inga invändningar kunna resas mot den föreslagna enhetsprismetoden och flera av remissmyndigheterna har understrukt dess betydelse i detta avseende. Jag vill här framhålla att i nuvarande läge förutsättningar inte torde föreligga för tillämpning av någon annan och lämpligare enhet än kvadratmeter nettogolvyta. Huvudintresset knyter sig också mindre till själva den föreslagna principen för bestämmande av bidragsunderlaget, vilken jag ger min anslutning, än till frågan om enhetsprisets storlek. Helt allmänt kan sägas, att detta bör vara så avpassat, att det ger ett bidragsunderlag, som motsvarar kostnaderna för en från ekonomisk synpunkt rationell skolanläggning, vilken samtidigt tillgodoser skäligen krav från undervisningssynpunkt. Det utredningsarbete som bedrivits av allmänna statsbidragsutredningen och statsbidrags-sakkunniga har emellertid inte haft till mål att fastställa, hur en sådan anläggning skall se ut. Ett tillfredsställande resultat i det avseendet kan endast nås genom forskning inom det skolbyggnadstekniska området. Någon uppfattning om vad som genom byggnadstekniska och planlösnings-tekniska rationaliseringsåtgärder kan stå att vinna i besparingshänseende är det inte möjligt att nu erhålla. Det måste även konstateras, att de resurser som hittills kunnat ställas till förfogande för nämnda forskningsändamål är begränsade. I förevarande sammanhang har skolöverstyrelsen också hemställt, att ett belopp av 150 000 kronor ur anslaget till Bidrag till vissa byggnadsarbeten inom det allmänna skolväsendet skulle få disponeras för forskning rörande skolbyggnadsekonomi.

Att ökade resurser ställes till förfogande för detta ändamål är enligt min mening ett nödvändigt led i strävan att nå verkligt effektiva resultat, när

det gäller besparingar på skolbyggnadsområdet. Denna fråga torde därför ytterligare böra prövas i samband med budgetarbetet under hösten 1957.

Såsom framgår av de sakkunnigas förslag ger emellertid också själva statsbidragssystemets utformning vissa möjligheter att stimulera till det nedbringande av skolbyggnadskostnaderna, som med hänsyn till investeringsutrymmet är en uppenbar nödvändighet. Även om föreliggande utredningsmaterial inte ger erforderlig vägledning för absolut bestämda slutsatser om i vilken omfattning skolbyggnadskostnaderna kan nedbringas, utgör det enligt min mening likväl tillräckligt underlag för en viss bedömning av vad som i nuvarande läge bör kunna åstadkommas i detta hänseende.

På grundval av ett uttalande av statens byggnadsbesparingsutredning har statsbidrags-sakkunniga ansett en nedpressning av det genomsnittliga bidragsunderlaget för skolbyggnader med 10 procent vara möjlig, utan att den sålunda erhållna ramen skulle bli snävare än att de verkliga byggnadskostnaderna skulle kunna hållas inom denna. Med utgångspunkt härifrån har enhetspriset 1 000 kronor per kvadratmeter nettogolvyta föreslagits. Åtskilliga remissinstanser, däribland statens byggnadsbesparingsutredning och byggnadsstyrelsen, har emellertid ansett att det föreslagna enhetspriset är för högt. Härvid utgår man från den allmänna erfarenheten, att byggnadsstandarden för skolbyggen i många fall är avsevärt högre än vad som från allmänna synpunkter är önskvärt och nödvändigt med hänsyn till tillgängliga resurser. Det har vid remissbehandlingen vidare framhållits, att man inte såsom vid utredningen skett, när medelkostnaderna på statistisk väg framräknats, bör låta även de dyrbaraste byggena påverka det kostnads-genomsnitt, som skall ligga till grund vid bedömningen av vad som är skälig kostnadsnivå, utan att man endast bort medtaga sådana byggen, som representerar en från ekonomisk synpunkt godtagbar planlösning och materialstandard.

Den bärande tanken i detta resonemang har enligt min mening inte tillräckligt uppmärksamats av de sakkunniga. Jag är med hänsyn till de krav på återhållsamhet med de produktiva resurserna, som måste ställas och som måste lända till efterrättelse inom olika områden, beredd att ansluta mig till den bland remissmyndigheterna kraftigt företrädade uppfattningen att de sakkunniga ej bedömt besparingsmöjligheterna nog realistiskt utan föreslagit ett för högt enhetspris. Det bör i detta sammanhang också beaktas, att vid tillämpning av enhetsprismetoden någon justering i efterhand av statsbidragssumman i förhållande till de verkliga byggnadskostnaderna ej skall ske. Jämväl denna omständighet talar för att enhetspriset avväges med återhållsamhet. I avvaktan på resultatet av ytterligare undersökningar inom det byggnadstekniska området rörande förbilligande byggmetoder och planlösningar finner jag mig dock böra förorda, att enhetspriset per kvadratmeter nettogolvyta inte nu bestäm-

mes till lägre belopp än 900 kronor, med prisläget den 1 januari 1957 taget som utgångspunkt. Detta belopp, 900 kronor, bör på sätt föreslagits av de sakkunniga anknytas till ortsindex med uteslutande av tomtkostnader. I enlighet med vad som gäller i fråga om det statsunderstödda bostadsbygandet föreslår jag däremot, att någon anknytning till byggnadskostnadsindex inte sker. Särskilt bidrag till inventarielkostnader bör, såsom de sakkunniga förordat, endast utgå då fråga är om inventarier för skolverkstäder. Beträffande begreppet nettogolvyta torde vad de sakkunniga därom anført i huvudsak böra godtagas.

I fall, då en beräkning av bidragsunderlaget på grundval av enhetsprismetoden skulle ge helt missvisande resultat, bör i enlighet med de sakkunnigas förslag Kungl. Maj:t äga fastställa bidragsunderlaget med hänsyn till de beräknade verkliga kostnaderna för byggnadsföretaget. De sakkunniga har som exempel på tänkbara sådana fall pekat på anläggningar, som inrymmer enbart speciallokaler, exempelvis centralkök för skolmåltidsverksamheten.

Vid ombyggnad av samt utförande av ändrings- och reparationsarbeten å befintliga skollokaler bör såsom de sakkunniga förordat de beräknade verkliga kostnaderna läggas till grund för bestämmande av bidragsunderlaget.

Vad jag nu föreslagit beträffande tillämpning av enhetsprismetoden innebär, att det genomsnittliga bidragsunderlaget för nybyggnad och tillbyggnad av permanenta skolbyggnader skulle komma att ligga i det allra närmaste 19 procent under det nuvarande, därest beräkningen göres på det urval av skolbyggnadsföretag, som använts vid utredningen. Jag vill understryka, att syftet med en dylik nedpressning självfallet inte är att åstadkomma någon motsvarande krympning av skolbyggnadskvoten utan, som jag framhöll i propositionen 1956:123, att försöka utvinna ett så stort antal skollokaler som möjligt inom de disponibla resursernas ram. Mot denna tankegång har från olika remissinstansers sida anförts, att fastställandet av bidragsunderlaget enligt en enhetsprismetod inte i och för sig garanterar någon investeringsbesparande effekt i de enskilda fallen, och det har därför ifrågasatts, om inte bestämmelser borde införas om påföljder i statsbidragshänseende vid överskridande av vissa fastställda kostnader. Några åtgärder i den riktningen anser jag mig emellertid inte böra nu förorda. Jag räknar nämligen med att den föreslagna ändringen av bidragsbestämmelserna, vars nödvändighet i hushållningens intresse lätt inses, skall föranleda kommunerna att nedbringa anläggningskostnaderna för skollokaler genom en målmedveten inriktning av sin skolplanering på byggnadsprogram inom skäliga ekonomiska gränser. Jag vill i detta sammanhang också fästa uppmärksamheten på de ökade anspråk på investeringsresurserna för skoländamål, som kan förväntas med anledning av det statsbidrag till yrkesskolbyggnader, som jag i det följande ämnar föreslå.

De ändrade regler för bestämmande av bidragsunderlaget, som jag här förordat, bör bli gällande så snart som möjligt. Jag föreslår, att de får tillämpning i fråga om varje statsbidragsärende, som ingivits till statlig myndighet (statens folkskolinspektör) efter februari månads utgång 1957. Kommun, som efter nämnda datum inlämnat statsbidragsansökan, är givetvis oförhindrad att återkalla denna, om det från kommunens sida befinnes önskvärt att byggnadsföretaget med hänsyn till de föreslagna nya bestämmelserna omprojekteras med iakttagande av större återhållsamhet än som ursprungligen skett.

Beträffande provisoriska skolbyggnader har de sakkunniga förordat, att den nuvarande kombinationen av en fast procentsats och ett maximibelopp av 15 000 kronor per klassrum jämte 750 kronor för den första uppsättningen inventarier ersättes med ett enhetsbidrag av 20 000 kronor per klassrum. Detta belopp, vilket ej skulle vara indexreglerat, skulle innefatta bidrag till såväl byggnads- som inventariestkostnader. De sakkunniga har emellertid i anslutning till detta förslag framhållit, att en ökad användning av provisoriska lokaler bör stimuleras, och förordat, att åtgärder vidtages för att bidrag skall kunna utgå även till kostnaderna för andra provisoriska skollokaler än klassrum.

Med hänsyn till det stora behovet av lokaler för skolväsendet finner jag det angeläget att nuvarande begränsning av möjligheterna att erhålla statsbidrag till provisoriska lokaler borttages. Jag föreslår därför, att statsbidrag skall kunna utgå till kostnaderna för anskaffning av provisoriska lokaler för undervisning, förvaring av skolmateriel, administration och skolmåltidsverksamhet i den mån de från skolsynpunkt prövas vara fullt godtagbara. Denna utvidgning av statsbidragsgivningen till att avse även andra provisoriska lokaler än klassrum torde böra tillämpas från och med den 1 juli 1957.

Vidgas ramen för statsbidragsgivningen till provisoriska lokaler på angivet sätt, kan emellertid statsbidragsbeloppet inte beräknas efter ett enhetspris per lokalenhet med hänsyn till lokalernas stora variationer alltefter de ändamål för vilka de avses. Skolöverstyrelsen har därför på min anmodan undersökt möjligheterna att beräkna byggnadsbidrag till angivna slag av provisoriska lokaler enligt metoden med enhetspris per kvadratmeter nettogolvyta. Överstyrelsen redovisar, att det verkliga kvadratmeterpriset för provisoriska klassrumsbyggnader, för vilka statsbidrag tillstyrkts åren 1955 och 1956, varit 495 kronor. Med utgångspunkt från det av de sakkunniga föreslagna statsbidraget av 20 000 kronor per provisoriskt klassrum — motsvarande 333 och 400 kronor per kvadratmeter vid 60 respektive 50 kvadratmeters golvyta — har överstyrelsen beräknat, att ett bidrag till olika provisoriska skollokaler, utformat som ett enhetsbelopp per kvadratmeter nettogolvyta, lämpligen bör fastställas till 325 kronor.

Jag har funnit detta belopp väl avvägt och förordar, att statsbidrag till provisoriska lokaler från och med den 1 juli 1957 utgår med 325 kronor per kvadratmeter nettogolvyta. Bidrag till erforderliga biutrymmen skall ingå i detta belopp. Något särskilt inventariebidrag anser jag inte erfordras för provisoriska lokaler. Ej heller bör detta enhetsbidrag vara indexreglerat.

I gällande grunder för beräkning av statsbidrag till kostnaderna för elevhem vid folkskolor och högre skolor föreslår de sakkunniga ingen annan ändring än att en för båda slagen av elevhem enhetlig bidragsprocent fixeras. I och för sig är detta ändringsförslag motiverat. Då emellertid frågan om beräkning av bidragsunderlaget för elevhemsbyggnader bör ytterligare utredas och spørgsmålet om en enhetlig bidragsprocent lämpligen bör prövas i samband därmed, är jag icke nu beredd att föreslå någon ändring av gällande bestämmelser rörande statsbidragsprocentens storlek i detta avseende.

Jag övergår så till spørgsmålet om statsbidrag till kostnaderna för yrkesskolbyggnader. Först torde då böra erinras om att statsbidrags-sakkunniga undersökt möjligheterna att även för yrkesskolornas del fastställa bidragsunderlaget på grundval av ett enhetspris. De sakkunniga har emellertid i detta avseende inte ansett sig kunna förorda något annat system än att de individuellt beräknade verkliga kostnaderna skall utgöra bidragsunderlag, dock att försöksvis en maximering av bidragsunderlaget kunde tänkas på så sätt att det finge beräknas efter högst 1 000 kronor per kvadratmeter nettogolvyta.

När det gäller byggnadsbidrag till centrala yrkesskolor har överstyrelsen i sin skrivelse den 3 oktober 1956 med förslag angående byggnadsbidrag för lokala m. fl. yrkesskolor utgått ifrån förutsättningen, att någon ändring i nu gällande bestämmelser om statsbidrag till anskaffning av lokaler för centrala verkstadsskolor inte skall ske. I sitt sedermera avgivna yttrande över statsbidrags-sakkunnigas betänkande har överstyrelsen emellertid anslutit sig till tanken på en maximering av bidragsunderlaget för lokala yrkesskolor enligt statsbidrags-sakkunnigas nyss angivna förslag. Såsom bidragsberättigade lokaler skulle därvid räknas sådana som överstyrelsen prövade erforderliga för undervisning, administration, uppehållsrum för eleverna samt skolmåltidsverksamhet.

Enligt min mening är det angeläget att även i fråga om statsbidrag till yrkesskolbyggnader komma fram till den förenkling av bidragsberäkningen och den stimulans till förbilligande av skolbyggandet, som enhetsprismetoden innebär. För närvarande föreligger dock inte tillräckligt material för att enhetspriser för olika slag av yrkesskolbyggnader skall kunna bestämmas med erforderlig säkerhet och enhetsprismetoden göras till en,

utom i undantagsfall, ensamt tillämplig beräkningsgrund. Jag ämnar emellertid föranstalta om ytterligare undersökningar i denna riktning. I avvaktan på resultatet därav anser jag mig böra förorda den princip för maximering, som statsbidragssakkunniga fört fram. Principen bör enligt min mening äga tillämpning vid beräkning av bidragsunderlagets storlek för samtliga slag av yrkesskolbyggnader, till vilka statsbidrag skall kunna utgå. Jag föreslår alltså att enhetsprismetoden, i den utformning och med de undantag som jag förordat beträffande skolbyggnader inom det allmänna skolväsendet, skall gälla som maximeringsregel vid sidan av i övrigt för varje slag av yrkesskolbyggnader gällande bestämmelser om beräkning av bidragsunderlagets storlek för nybyggnad och tillbyggnad samt för inventarier och inredning.

Vad jag nu förordat får i första hand tillämpning beträffande sådana byggnadsföretag för yrkesskolor, till vilka redan nu statsbidrag kan utgå, alltså för centrala verkstadsskolor och sjömansskolor. I avseende å dessa skolor kommer maximeringsregeln närmast att tjäna som en precisering av gällande statsbidragskungörelses föreskrift om att bidragsunderlaget skall utgöras av de kostnader som befinnes »skäliga». I övrigt räknar jag icke nu med någon ändring av grunderna för engångsbidrag till centrala verkstadsskolor.

Vad i övrigt gäller överstyrelsens förslag anser jag mig böra förorda, att bestämmelserna om bidrag till engångskostnader för centrala verkstadsskolor göres tillämpliga beträffande andra centrala yrkesskolor för vilka ett eller flera landsting är huvudman. Detta innebär, att också statsbidraget till den första uppsättningen stadigvarande undervisningsmateriel blir enhetligt för alla centrala yrkesskolor med nyss nämnd huvudman.

Jag ansluter mig vidare till överstyrelsens förslag, att, om Kungl. Maj:ts så bestämmer, även sådan central yrkesskola, som har annan kommun än landstingskommun såsom huvudman, skall kunna få statsbidrag till engångskostnader enligt bestämmelserna för dylikt bidrag till central verkstadsskola. I likhet med överstyrelsen syftar jag härvid i första hand på sjömansskolor — för vilka denna princip för övrigt redan gäller — och på sådana skolor som de kommunala tekniska skolorna i Hässleholm, Katrineholm och Örnsköldsvik.

I fråga om statsbidrag till kostnaderna för anskaffande av lokaler för lokala yrkesskolor och sådana centrala yrkesskolor, som icke skall åtnjuta bidrag enligt de för centrala verkstadsskolor gällande grunderna, föreslår jag, att bestämmelserna om bidrag till byggnadsarbeten för det allmänna skolväsendet skall äga motsvarande tillämpning, dock med den skillnaden att enhetsprismetoden, såsom jag nyss framhållit, endast skall tillämpas för maximering av bidragsunderlaget. Detta skall alltså i första hand utgöras

av de beräknade verkliga kostnaderna för lokaler samt inventarier och inredning.

I fråga om nuvarande bestämmelser rörande bidrag till den första uppsättningen stadigvarande undervisningsmateriel vid lokal yrkesskola eller därmed jämställd central yrkesskola räknar jag icke med någon ändring.

Även inom yrkesskolväsendet torde behov av provisoriska skollokaler kunna uppstå. Jag förordar därför, att i detta hänseende samma bestämmelser, som jag i det föregående föreslagit med avseende å det allmänna skolväsendet, blir tillämpliga för de kommunala yrkesskolorna. Anledning att i förevarande avseende göra någon skillnad mellan centrala och lokala skolor torde icke föreligga.

Vad gäller de enskilda yrkesskolorna har jag, ehuru dessa skolor är av stor betydelse för yrkesutbildningen, med hänsyn till de ytterligt skiftande förhållanden som råder beträffande skolornas huvudmannaskap icke ansett mig böra tillstyrka överstyrelsens förslag, att statsbidrag till lokalanskaffning skall kunna utgå enligt i författning givna bestämmelser. Såsom statskontoret och riksräkenskapsverket föreslagit, torde det få bero på riksdagens beslut i varje särskilt fall om staten skall lämna bidrag till kostnader för anskaffande av lokaler för enskilda yrkesskolor.

För närvarande utgår statsbidrag till kostnader för anskaffande av lokaler för elevhem samt till inredning och inventarier för sådana lokaler endast då fråga är om elevhem vid central verkstadsskola och sjömansskola. Under framhållande av att elevhem som supplement till skolorna i många fall blir nödvändiga, om den tänkta yrkesskolorganisationen skall kunna genomföras, föreslår överstyrelsen, att byggnadsbidrag skall kunna utgå till elevhem även i andra fall än då det gäller central verkstadsskola. Efter att ha övervägt olika former för statsbidragsberäkningen har överstyrelsen, med hänsyn till att bidrag till elevhemmen inom yrkesskolväsendet bör utgå enligt ensartade grunder, funnit sig böra föreslå, att bidrag skall utgå enligt de för elevhem vid central verkstadsskola nu gällande reglerna.

Jag delar överstyrelsens uppfattning om nödvändigheten av att statsbidrag skall kunna utgå till kostnaderna för elevhem vid yrkesskolor i större utsträckning än som nu är fallet och föreslår, att bidragsmöjligheterna utsträcker till att gälla elevhem vid samtliga slag av centrala och lokala yrkesskolor. Bidrag bör, såsom överstyrelsen förordat, tills vidare utgå enligt nuvarande regler för bidrag till elevhem vid central verkstadsskola. Jag vill emellertid framhålla, att den utredning angående beräkning av bidragsunderlag och angående enhetlig bidragsprocent för elevhem, som jag i det föregående uttalat mig för, bör omfatta även elevhemmen inom yrkesskolorganisationen.

Överstyrelsen har slutligen hemställt att de föreslagna nya statsbidragsbestämmelserna skall gälla retroaktivt och kunna tillämpas på byggnadsföretag, som påbörjats tidigast den 1 juli 1954. En dylik anordning kan jag icke biträda utan föreslår, att de här förordade statsbidragsgrunderna rörande lokaler för yrkesskolväsendet skall gälla från och med den 1 juli 1957.

Det torde få ankomma på Kungl. Maj:t att efter förslag av skolöverstyrelsen och överstyrelsen för yrkesutbildning meddela närmare bestämmelser i de nu behandlade frågorna i huvudsaklig överensstämmelse med de av mig förordade riktlinjerna.

Under åberopande av vad sålunda anförts hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

A. beträffande det allmänna skolväsendet

a) godkänna av mig i det föregående förordade ändrade grunder för statsbidrag till permanenta skollokaler, att tillämpas i fråga om byggnadsföretag, beträffande vilket ansökan om statsbidrag ingivits till statlig myndighet efter utgången av februari 1957;

b) godkänna av mig förordade ändrade grunder för statsbidrag till provisoriska skollokaler, att tillämpas tills vidare från och med redovisningsåret 1957/58;

B. beträffande yrkesskolväsendet

godkänna av mig förordade grunder för statsbidrag till engångskostnader för centrala och lokala yrkesskolor, att tillämpas tills vidare från och med redovisningsåret 1957/58.

Vad departementschefen sålunda under II, III och V hemställt, däri statsrådets övriga ledamöter instämmer, bifaller Hans Maj:t Konungen samt förordnar, att till riksdagen skall avlåtas proposition av den lydelse, bilaga vid detta protokoll utvisar.

Ur protokollet
Lars Lindén

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

	Sid.
I. Inledning	3
II. Statsbidrag till skolskjutsar, inackordering m. m.	6
1. Inledning	6
2. Statsbidrag till skolskjutsar	7
3. Statsbidrag till inackordering av skolbarn	25
4. Fortsättningsskolans centralisering	28
5. Remissyttranden	31
6. Departementschefen	39
III. Statsbidrag till försöksverksamhet på enhetsskolans högstadium	47
1. Inledning	47
2. Nuvarande förhållanden	47
3. Utredningens förslag	50
4. Remissyttranden	55
5. Departementschefen	57
IV. Statsbidrag till kommunala gymnasier m. fl. ändamål	63
1. Inledning	63
2. Utredningens synpunkter och förslag	63
3. Remissyttranden	70
4. Departementschefen	71
V. Statsbidrag till vissa byggnadsarbeten inom skolväsendet	73
1. Inledning	73
2. Det allmänna skolväsendet	75
3. Yrkesskolväsendet	93
4. Departementschefen	100